R 496

Guliston

2012/6

Инсон манфаати, ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, ҳаётимизнинг янада эркин ва обод бўлишига эришиш – бизнинг бош мақсадимиздир

Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси

Қадрли дўстлар!

Муҳтарам меҳмонлар!

Аввало, сиз азизлар билан мана шу гўзал ва муҳташам саройда учрашиб турганимдан, шу фурсатдан фойдаланиб, барчангизга чуқур ҳурматимни билдириш, сиҳат-саломатлик, бардамлик, тинчлик-омонлик тилашдан бахтиёрман.

Бугун биз Ўзбекистонимизнинг янги тарихидаги қутлуғ сана – халқимиз учун мустақил тараққиёт йўлини белгилаб, миллий давлатчилик, янги сиёсий-ижтимоий тизим барпо этиш, демократик давлат ва фуқаролик жамияти қуришнинг ҳуқуқий пойдеворини яратиб берган Конституциямизнинг 20 йиллигини байрам қилмоқдамиз.

Ана шу улуғ айём билан сизларни, сизларнинг тимсолингизда бутун халқимизни чин қалбимдан самимий муборакбод этиш менга катта мамнуният бағишлайди.

Ўзбекистонимизнинг мустақил тараққиёт йилларида эришган барча-барча ютуқ ва марралари, унинг улкан суръатлар билан ўсиши аввало Конституциямизнинг ҳаётбахш қудрати ва салоҳиятини, унда мужассам бўлган принциплар, қоида ва нормаларнинг нақадар чуқур ўйлангани, ҳар томонлама мустаҳкам асосга эга эканини яққол намоён этади.

Тарихан қисқа бир даврда ҳаётимизда бўлаётган кескин ўзгаришлар ва янгиланишларни чуқур англаш, тасаввур этиш учун биз кеча ким эдиг-у, бугун ким бўлдик, деган табиий саволни бериш ўринли деб биламан.

Ҳеч кимга сир эмас, собиқ Иттифоқ таркибида Ўзбекистон ўз салоҳияти ва аҳолисининг ҳаёт даражаси бўйича энг қолоқ республикалардан бири бўлиб, бугунги кунда демократик янгиланиш ва тараққиёт йўлидан қатъий қадамлар босиб бораётган, куч-қудрати тобора юксалиб, замонавий кўптармоқли иқтисодиётга эга бўлган, ўз халқининг фаровонлигини оширишга қодир мамлакатга айланиб бораётгани мисолида бу фикрнинг яққол тасдиғини кўриш мумкин.

Ўтган даврда бизнинг қандай оғир қийинчиликлар, муаммо, таҳдид ва синовларни енгиб ўтишимизга тўғри келгани ҳаммамизга яхши маълум. Лекин буларнинг барчасига қарамасдан, Ўзбекистон иқтисодиёти йигирма йил давомида 3,5 баробардан зиёд ўсди.

Агарки, шу даврда мамлакатимиз аҳолиси қарийб 9 миллион кишига кўпайиб, 30 миллионга яқинлашиб бораётганини инобатга оладиган бўлсак, ўтган вақт мобайнида ялпи ички маҳсулотнинг жон бошига 2,5 баробар ошганининг ўзи кўп нарсадан далолат беради.

Бу ҳақда сўз борганда, 2008 йилдан буён давом этаётган глобал молиявий-иқтисодий инқироз шароитида Ўзбекистонда 2008-2012 йилларда, яъни охирги беш йилда ялпи ички маҳсулотнинг йиллик ўсиш суръати дунёдаги саноқли давлатлар қаторида 8,2 фоиздан кам бўлмаган даражани ташкил этгани, макроиқтисодий кўрсаткичларнинг барқарорлиги ва мутаносиблиги, давлат бюджети ва тўлов балансининг профицит билан бажарилиши, экспорт ва олтин-валюта захираларининг кўпайиши таъминланаётганини айтишнинг ўзи кифоя.

Осиё тараққиёт банкининг маълумотлари бўйича, мамлакатимиз аҳолисининг даромадлари кейинги уч йилда 3 баробар кўпайган.

Айни шу йўлда, шу мақсадларга эришишда Конституциямизда мустаҳкамлаб қўйилган тамойил ва нормалар, шунингдек, биз танлаган ва бугун дунёда эътироф этилган, "ўзбек модели" деб ном олган тараққиёт модели мужассам топган.

Шулар ҳақида гапирганда, аввалambor, тадрижий тараққиёт концепциясини амалга ошириш, иқтисодиётни мафкурадан холи бўлиши, демократик ислоҳотларни босқичма-босқич жорий қилиш, қонун устуворлигини таъминлаш, давлатнинг бош ислоҳотчи сифатидаги ролини тан олиш ва ўтиш даврида унинг таъсирини ошириш, мамлакатимизнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, кучли ижтимоий сиёсат юритиш каби принципларни кўзда тутамиз.

Бу ҳақда сўз юритганда, таъкидлаш керакки, ҳар қандай демократик тизим негизида ётган – ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд-ҳуқуқ тармоқларининг вазифа ва ваколатларини аниқ белгилаб қўйиш, уларнинг манфаатлар мувозанатини ва бир-бирини тийиб туришини таъминлаш, сиёсий партиялар ролини кучайтириш тамойилларига асосланган сиёсий тизимни шакллантириш бўйича пухта ўйланган, замонавий демократик талабларга жавоб берадиган ислоҳотларнинг таъсирини кўрамиз.

Бу – собиқ совет давридаги марказлашган режали-тақсимот тизимидан воз кечиш ва бозор иқтисодиётининг бутун дунёда қабул қилинган тамойилларига ўтиш, Ўзбекистонда стратегик тараққиётнинг энг муҳим устувор йўналиши сифатида хусусий мулкнинг дахлсизлигини мустаҳкамлаш демакдир.

Бу – айни пайтда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг тез ва жадал ривожланишини таъминлаш, шу асосда бугунги кунда жамиятнинг энг муҳим ва ҳал қилувчи қатлами, ижтимоий-сиёсий барқарорлик кафолати, мамлакатни ислоҳ этиш ва модернизация қилиш ҳамда ижтимоий-сиёсий барқарорликни таъминлайдиган ўрта синф – яъни мулкдорлар синфини шакллантириш натижаси, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

Ҳозирги вақтда Ўзбекистоннинг шиддат билан ўсиб, тобора ривожланиб бораётган мамлакатга, инсон, унинг ҳуқуқлари, манфаат ва эркинликларини ҳақиқий қадрият деб биладиган демократик, ижтимоий-сиёсий ва фуқаролик институтларига эга бўлган мустақил ва суверен давлатга айланишини таъминлаб берган яна кўплаб ҳал қилувчи омилларни мисол қилиб келтириш мумкин.

Шу билан бирга, барчамиз яхши тушунамиз: демократлаштириш ва либераллаштириш, биз учун принципиал жиҳатдан мутлақо янги бўлган давлатни шакллантириш – бу бир-икки йилда ҳал этиладиган вазифа эмас, балки муайян муддат билан чегараланиб қолмайдиган узоқ ва узлуксиз жараён эканини яхши англаймиз, албатта.

Шу маънода, 2010 йил ноябрь ойида қабул қилинган Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси Ўзбекистон мустақиллигининг биринчи кунларидан бошланган демократик янгиланиш ва модернизация жараёнларининг мантиқий ва қонуний давомидир, десак, ҳар томонлама тўғри бўлади.

Ислоҳотларни босқичма-босқич, изчиллик ва тадрижий ривожланишнинг давомийлиги асосида амалга ошириш тамойилларидан келиб чиққан ҳолда, мазкур Концепция, ўз моҳият эътиборига кўра, дунёда туб ўзгаришлар юз бераётган ҳозирги замонда ижтимоий, сиёсий ва иқтисодий ислоҳотларнинг энг муҳим устувор йўналишларини амалга оширишнинг узоқ муддатга мўлжалланган миллий стратегиясидир.

Мустақил тараққиётимизнинг ўтган йилларида тўпланган оз бўлса-да, лекин ғоят мазмунли тажрибамиз бир ҳақиқатни такрор ва такрор тасдиқлаб бермоқда. Яъни, фақат демократик ўзгаришларнинг ҳаётда ўзини оқлаган моделлари негизида чуқур асосланган сиёсий йўл ва ислоҳотларни изчил амалга ошириш, бугунги дунёдаги тарихий ва реал воқеликни эътиборга олиш ҳисобидангина бу ислоҳотларнинг муваффақияти ва самарадорлигини, давлат ва жамиятнинг, аҳоли турмуш даражасининг юксак ва барқарор суръатлар билан ривожланишини таъминлаш мумкин.

Демократик ислоҳотларни қандайдир ҳавойи мақсадлар, амбициялар ва сохта обрў топиш учун сунъий равишда тезлаштириш, ўз хоҳишини амалдаги ҳақиқат деб кўрсатишга уриниш одатда тескари натижага олиб келади ва буни кўплаб мисолларда кўриш қийин эмас.

Концепцияда кўзда тутилган 50 дан зиёд қонун ва ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш дастури бўйича бугунги кунга қадар мамлакатимиз Парламенти томонидан 12 та қонун қабул қилинди, 30 дан ортиқ қонун лойиҳаси эса кенг жамоатчилик, жумладан, хорижий эксперт ташкилотларни жалб этган ҳолда кўриб чиқиш ва муҳокама этиш босқичида турибди.

Шулар қаторида 2011 йилда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг айрим моддаларига (78, 80, 93, 96, 98-моддалар) ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида"ги қонун давлат ҳокимияти ва бошқарувини демократлаштириш соҳасидаги ғоят муҳим қадам бўлди.

Мазкур қонун Президент – Давлат бошлиғи билан қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимият тармоқлари ўртасида янада мутаносиб конституциявий ваколатлар тақсимотини таъминлашга қаратилган бўлиб, унда, шунингдек, Бош вазирга ишончсизлик вотуми билдириш институти жорий этилган, айрим ваколатлар Президентдан Сенатга – Парламентимизнинг юқори палатасига ва мамлакатимиз Вазирлар Маҳкамасига берилган, маҳаллий кенгашларнинг ваколатлари сезиларли равишда кенгайтирилган.

Парламентимиз томонидан "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов тўғрисида"ги ва "Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашларига сайлов тўғрисида"ги қонунларга киритилган қўшимчалар ҳам сайлов қонунчилигини янада такомиллаштиришга хизмат қилади.

Шу билан бирга, суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ этиш ва янада либераллаштириш, "Хабеас корпус" институтини қўллаш соҳасини кенгайтириш бўйича қонун ҳужжатлари

O'zbekiston MK

Guliston

ijtimoiy-siyosiy, ilmiy-badiiy, madaniy-ma'rifiy jurnal

*Jurnal **1925**- yildan chiqa boshlagan*

O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi

Tahririyat:

Bosh muharrir vazifasini bajaruvchi:
Jalolbek YO'LDOSHBEKOV
Bosh muharrir o'rinbosari:
Manzura SHAMS
mas'ul kotib:
Komil JONTOYEV
fotomuxbir:
Mashrab NURINBOYEV
sahifalash va dizayn:
Azamat FAYZULLAYEV
Nigina QODIROVA
navbatchi muharrir:
Dilfuza KENJAYEVA

Jamoatchilik kengashi:

Yoqub AHMEDOV
O'zbek milliy akademik drama teatri direktori

Fotih JALOLOV
O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirining birinchi o'rinbosari

Dilora MURODOVA
O'zbekiston Davlat konservatoriyasi rektori

Suvon NAJBIDDINOV
"Matbuot tarqatuvchi" AK Bosh direktori

Abduvahob NURMATOV
Andijon viloyati hokimligi mas'ul xodimi

Baxtiyor SAYFULLAYEV
O'zbekiston Davlat san'at va madaniyat instituti rektori

Norbek TOYLOQOV
Pedagogika fanlari doktori, professor

Azamat HAYDAROV
"O'zbeknavo" estrada birlashmasi Bosh direktori

E-mail: azimsuyunnur@mail.ru

Ushbu sonda:

Umida SAIDOVA
Konstitutsiya – hayotimiz qomusi

Adhambek ALIMBEKOV
Tarjimon – til zargari

Zulfiya QUROLBOY qizi
Kelin

Ilhomjon RUSTAMOV
Ibn Sino – Arastu izdoshi

Musallambonu
Men ozodlik hosilasiman

Sohib JONTOYEV
Tyusso xonim muzeyi

Ulug'bek RAHMONQULOV
Samoviy otlar

Bichimi 60x84 1/8. Buyurtma №135. Adadi: 2257 nusxa. Hajmi 6 b.t.
Bosmaxonaga 10.12.2012- yilda topshirildi. Bosishga 10.12.2012- yilda ruxsat etildi. Tahririyat manzili: Toshkent – 100000, Buyuk Turon ko'chasi, 41- uy. Tel: 233 25 66, 233 27 94.
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 0517- raqamli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.
Jurnal «Muharrir» nashriyoti matbaa bo'limida chop etiladi.
Bo'lim manzili: 100060, Toshkent shahri, Elbek ko'chasi, 8- uy.

қабул қилингани ҳамда ахборот тизимини ислоҳ этиш, хусусан, мамлакатимизни сиёсий жиҳатдан модернизация қилиш жараёнида ҳал қилувчи рол ўйнайдиган ахборот-коммуникация технологиялари ва телевидение тизимида сўз эркинлигини таъминлаш борасида Концепцияда белгиланган вазифалар амалга оширилганини алоҳида қайд этиш лозим.

Шулар қаторида "Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида", "Ижтимоий шерикчилик тўғрисида", "Жамоат назорати тўғрисида", "Давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида" ва бошқа ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларнинг қабул қилиниши ҳам ғоят муҳим аҳамиятга эгадир. Улар юртимизда фуқаролик жамиятини жадал ривожлантириш, унинг одамларимизнинг конституциявий ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш борасидаги ролини ошириш, ҳокимият тузилмалари фаолияти ошкоралигини кучайтириш ва бошқарув соҳасида қабул қилинаётган қарорлардан аҳолини хабардор этиш каби мақсадларга хизмат қилади.

Бу йил қабул қилинган "Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва мулкдорлар ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида"ги қонуннинг роли ва аҳамияти бағоят катта, деб ўйлайман. Бу қонунда мулк эгасининг ҳуқуқи устувор аҳамиятга эга экани ҳақидаги ҳал қилувчи принцип мустаҳкамлаб қўйилган. Бундан буён қонунчиликда мулк эгаси билан давлат органлари муносабатларида пайдо бўладиган барча зиддият ва тушунмовчиликлар мулкдорнинг фойдасига ҳал этилади.

Ҳозирги вақтда янги таҳрирда амал қилаётган "Оилавий тадбиркорлик тўғрисида"ги, "Рақобат тўғрисида"ги, "Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги қонунлар ва улар асосида имзоланган "Ишбилармонлик муҳитини тубдан яхшилаш ва тадбиркорликка янада кенг эркинлик бериш чора-тадбирлари тўғрисида"ги, шунингдек, "Статистик, солиқ, молиявий ҳисоботларни, лицензияланадиган фаолият турларини ва рухсат бериш тартиб-таомилларини тубдан қисқартириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Президент фармонлари ва бошқа қарорлар мамлакатимиз иқтисодиётини барқарор ривожлантириш, уни диверсификация ва модернизация қилиш ва бунинг учун зарур ишбилармонлик муҳитини шакллантириш ҳамда юртимизда инвестицион муҳит қозибадорлигини ва қулайлигини оширишнинг кафолати бўлиб хизмат қилиши лозим.

Шу борада айтилган фикрларни якунлаб, шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, мамлакатимизда бизнес ва хусусий тадбиркорлик манфаатларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилишга қаратилган ана шу барча қонун ҳужжатлари ва ҳуқуқий нормаларнинг ижросини мониторинг қилиш ва назоратга олиш ташқи ва жаҳон бозорларида глобал инқироз авж олиб бораётган бир шароитда ўта муҳим аҳамият касб этади.

Қадрли дўстлар!

Ўзбекистонда демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг барчаси ҳақида тўхталиб ўтиш кўп вақт талаб этади ва ўз-ўзидан равшанки, бунинг ҳожати ҳам йўқ.

Юртимизда қабул қилинган ва қабул қилинаётган қонунлар ва ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар, умуман, бугун бизнинг амалий ҳаётимизда қилаётган барча-барча ишларимиз мамлакатимизни ривожлантириш ва модернизация қилиш суръатларини қай даражада жадал таъминлаб бераётгани, бизни ўз олдимизга қўйган бош мақсадимизга, яъни, Ўзбекистоннинг дунёдаги ривожланган демократик давлатлар қаторидан жой олишидек буюк мақсадга қанчалик яқинлаштираётганини англаш ва баҳолаш биз учун айниқса муҳимдир.

Ана шундай юксак мақсадларга эришишнинг ҳал қилувчи омилларидан бири бу – ҳеч шубҳасиз, мамлакатимиз аҳолисининг онгу тафаккури ва дунёқарашида юз бераётган ўзгаришлар, унинг ҳаётга, меҳнатга бўлган муносабати, тобора ўсиб бораётган сиёсий ва ҳуқуқий маданияти, десам, асло муболаға бўлмайди.

Эски мустабид ўтмишнинг оғир юки ва мероси ҳаётимизда барҳам топмоқда, одамларимиз бугунги кунда шиддат билан ўзгариб бораётган дунёда рўй бераётган воқеаларнинг моҳиятини яхши тушуниб етмоқда, уларнинг миллий манфаатларимизга нақадар жавоб бераётгани ёки бермаётганини ўзига аниқ тасаввур этмоқда. Нега деганда, шуни ҳеч қачон унутмаслигимизни истардим, биз кўпни кўрган, курашларда тобланган, ор-номусимиз, қадр-қимматимизни, муқаддас динимиз ва қадриятларимизни юксак баҳолайдиган халқмиз.

Мухтасар қилиб айтганда, эл-юртимиз нималар ҳисобидан, қандай оғир ва машаққатли кунлар, синовларни бошдан кечириб, бугунги ютуқ ва марраларга эришганини холисона баҳолаб, ҳар қандай кибр-ҳаво кайфиятларига берилмасдан, оёғимиз ердан узилмасдан, эртанги ёруғ, ҳеч кимдан кам бўлмайдиган келажагимизга онгли равишда қадам қўймоқдамиз.

Бу йўлда бизнинг энг катта таянч ва суянчимиз, ҳал қилувчи кучимиз ёш авлодимиздир.

Бу – Ўзбекистонда ташкил этилган, дунё миқёсида катта қизиқиш ва ҳавас уйғотаётган мутлақо янги ўқув тизимида юксак таълим-тарбия олаётган, эски асоратлардан, қарашлардан узоқ бўлган, замонавий касб-ҳунарларни ўзлаштирган, мустақил фикрлайдиган, эртанги кунга интилаётган бизнинг фарзандларимиздир.

Ҳар йили мамлакатимизда 600 мингдан зиёд бутунлай янгича шарт-шароит ва муҳитда камол топган ёш авлод вакиллари катта ҳаётга йўлланма олмоқда.

Ишончим комил, бундай ёшларимизнинг сафи қанча кўпайса, қанча ривож топса, ҳеч шубҳасиз, марра бизники, Ўзбекистонникидир.

Ҳурматли дўстлар!

Бугунги дунёда жадал ўзгариб бораётган вазият ва жараёнлар, мавжуд можароларнинг кескинлашуви ва янги қарама-қаршиликларнинг пайдо бўлиши, баъзи минтақаларда этник ва конфессиялараро тафовутлар негизида вужудга келаётган тўқнашувларнинг кучайиши, ҳали-бери давом этаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози ҳамда унинг оқибатлари жиддий таҳдид ва хатарларни келтириб чиқармоқда.

Ядровий технологиялар ва оммавий қирғин қуролларининг тарқалиб кетиш хавфи, муросасизлик, радикализм ва экстремизмнинг ўсиши, янги кескинлик ўчоқларининг пайдо бўлиши дунё ҳамжамиятида катта ташвиш уйғотмоқда.

Бугунги глобаллашув шароитида бундай жараёнларнинг барчаси жаҳондаги йирик давлатларнинг манфаатлари ўзаро тўқнашадиган минтақамизнинг хавфсизлиги, барқарорлиги

ва изчил ривожланишига салбий таъсир кўрсатиши мумкинлиги ҳақида ортиқча гапириб ўтиришнинг ҳожати йўқ, деб ўйлайман.

АЙСЕФ деб аталмиш коалицион қўшинларнинг 2014 йилгача ва ундан кейин қўшни Афғонистон ҳудудидан олиб чиқиб кетилиши билан боғлиқ равишда ушбу мамлакат ва унинг атрофидаги вазиятнинг янада кескинлашиб, терроризм, экстремизм ва наркотрафикнинг кучайиши хавфи борлиги, қисқа қилиб айтадиган бўлсак, мамлакатда аҳвол чегарадан чиқиб кетиши мумкинлиги қўшни давлатларда жиддий хавотир уйғотмасдан қолмайди, албатта.

Воқеаларнинг ана шундай йўналишда ривожланиши бугунги қарама-қаршиликнинг миллатлар ва элатлар ўртасидаги можарога айланиб кетиши, Афғонистонда фуқаролар урушининг янгитдан авж олиши, минтақада турли хавф-хатарлар пайдо бўлиши кўпгина нуфузли экспертлар томонидан истисно этилмаяпти.

Бизнинг қатъий ишончимизга кўра, вужудга келаётган вазиятда воқеаларнинг бундай салбий равишда ривожланишининг олдини олиш учун анча вақтдан буён муҳокама этилаётган энг мақбул вариант – бу Бирлашган Миллатлар Ташкилоти раҳнамолигида Афғонистонга қўшни мамлакатлар ва шунингдек, Америка Қўшма Штатлари, НАТО ва Россия иштирокида мулоқот гуруҳини шакллантиришдан иборат.

Бу гуруҳ хатти-ҳаракатларининг бош мақсади ўзаро кураш олиб бораётган кучлар ўртасида муросага эришиш ва коалицион афғон ҳукуматини шакллантиришдан иборат бўлиши керак. Ана шу ҳукумат таркибида Афғонистондаги асосий миллий-этник ва диний гуруҳлар ўз ўрнини топган бўлар эди.

Таъкидлаш керакки, бу ечимнинг бошқа муносиб муқобил варианти йўқ.

Ўзбекистон ўзининг қўшни Афғонистон билан муносабатларини икки давлатнинг миллий манфаатларини ҳисобга олиб, афғон халқининг ўз мамлакати келажагини ўйлаб танлаган йўлини ҳурмат қилган ҳолда, икки томонлама асосда шакллантириб келмоқда ва бундан буён ҳам шу принципга амал қилади.

Халқаро ҳамжамиятда катта акс садо берган, 2012 йилнинг сентябрь ойида қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасининг ташқи сиёсий фаолияти концепциясини тасдиқлаш тўғрисида"ги қонун асосида айнан ана шундай ёндашувлар мужассамдир.

Мазкур концепция давлатимизнинг халқаро майдондаги асосий принциплари, стратегик устувор йўналишларини белгилаб беради ва Ўзбекистон томонидан мамлакатимиз мустақиллигининг биринчи йилларидан бошлаб амалга оширилаётган стратегиянинг мантиқий давомидир.

Ўзбекистон, аввалambор, мамлакатимиз ташқи сиёсатида бош қадрият ва тамойил бўлган ўзининг узоқ муддатли миллий манфаатларини кўзлаган ҳолда:

турли ҳарбий-сиёсий блок ва альянслардан узоқ бўлиши ҳақида; ўзининг суверенитети ва ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилиш бўйича қатъий позицияга эга бўлиши ҳақида ва ўз ҳудудида хорижий давлатларнинг ҳарбий базалари жойлаштирилишига йўл қўймаслиги ҳақида; очиқ, изчил ва фаол ташқи сиёсат олиб бориши ҳақидаги принципларини аниқ-равшан баён этади.

Ўзбекистон мафкуравий тамойиллар сабабли рўй бераётган турли тўқнашувларга ўзининг жалб этилишига ҳамда қўшни давлатлар ва ҳудудлар билан чегаралардаги қуролли можаролар ва кескинлик ўчоқларида мамлакатимизнинг иштирок этишига йўл қўймайди, яхши қўшничиликнинг, юзага келадиган низоларни фақатгина тинч йўл билан бартараф этишнинг қатъий тарафдоридир.

Минтақамизда мураккаб вазият вужудга келаётган шароитда, узоқ ва яқин атрофимизда турли қарама-қаршиликлар тобора кучайиб бораётган бир пайтда мамлакатимиз тинчлиги ва фаровонлигини сақлаш, ён-атрофимиздаги давлатлар ва халқлар билан ўзаро бир-бирини тушуниш ва ҳамжиҳатликда яшаш учун шарт-шароитларни таъминдашга қаратилган ана шундай ташқи сиёсатгина халқимизнинг асл орзу-умид ва интилишларига мос келади.

Ишончим комилки, Ўзбекистон ташқи сиёсатини айни шу принципларга асосланиб олиб боришни барча юртдошларимиз, бутун халқимиз қўллаб-қувватлайди.

Ҳурматли дўстлар!

2012 йилга мамлакатимизда "Мустаҳкам оила йили" деб ном берганимиз ва шу асосда азал-азалдан ҳаётимизнинг таянчи ва суянчи бўлиб келган, жамиятимизнинг ҳал қилувчи бўғини бўлмиш оила институтини янада ривожлантириш қарор қилганимиз халқимиз томонидан катта мамнуният билан қабул қилинди.

Жорий йилга айни шундай ном бериш орқали ҳаёт абадийлигини, ҳар қайси инсоннинг бахту саодати, келажаги, орзу-интилишларини мужассам этадиган оилани янада мустаҳкамлаш ва фаровонлигини ошириш, бу борада олиб бораётган барча ишларимизни янги босқичга кўтаришдек олижаноб режаларни амалга ошириш кўзда тутилгани ҳаммамизга яхши аён.

Шу муносабат билан қабул қилинган давлат дастурининг ижроси, унда белгиланган кенг кўламли чора-тадбирларни бажариш натижалари, уларнинг амалий таъсири ва самараси ҳақида йил якунига кўра жойларда бўлиб ўтадиган йиғилишларда албатта батафсил ҳисобот берилади, деб ўйлайман.

Бугун эса, рухсатингиз билан, ана шу дастурнинг маъно-мазмунини ифода этган энг асосий ва устувор йўналишлар бўйича амалга оширган ишларимиз ҳақида қисқача тўхталиб ўтишни зарур, деб биламан.

Биринчи навбатда, оила институтини мустаҳкамлаш билан боғлиқ қонунчилик ва ҳуқуқий базани янада ривожлантириш ва такомиллаштириш масалаларига алоҳида эътибор берилганини таъкидлаш лозим.

Шу борада бугун замон талаб этаётган оилавий тадбиркорликни ривожлантириш ва бунинг учун ҳуқуқий нормаларни шакллантириш, Оила кодексига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш, "Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида"ги ва шунга ўхшаш бир қатор қонунларни қабул қилиш шулар жумласидандир.

Жорий йилда оила, биринчи навбатда ёш оилаларга эътибор ва ғамхўрликни кучайтириш, уларни ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилиш, моддий ва маънавий жиҳатдан кенг қўллаб-қувватлаш каби ўта муҳим масалалар диққатимиз марказида бўлди.

Ана шу мақсадда "Ёш оилаларни ижтимоий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги ҳукумат қарори қабул қилинди. Шу асосда ёш оилалар учун 2012-2013 йилларда ҳар бири 48 та квартирага эга бўлган 100 та кўпқаватли уй қуриш ишлари амалга оширилмоқда.

2012 йилнинг ўзида 2 минг 400 та квартира фойдаланишга

топширилган бўлса, келгуси йилда яна шунча квартира қурилади. Ана шундай уйларни сотиб олишда қулай имконият яратиш учун минглаб ёш оилаларга 15 йил муддатга мўлжалланган 210 миллиард сўмга яқин имтиёзли ипотека кредитлари берилди.

Оилаларнинг фаровонлигини ва даромад манбаларини ошириш учун тижорат банклари томонидан қарийб 80 миллиард сўмга яқин, касб-ҳунар коллежлари битирувчиларининг бизнес лойиҳаларини молиялаштириш учун эса салкам 47 миллиард сўм миқдорида микрокредитлар ажратилгани ҳам ана шундай эзгу мақсадларга хизмат қилади.

Мазкур банклар томонидан мамлакатимизда ишлаб чиқарилган, узоқ муддат фойдаланиладиган маҳсулотлар, хусусан, мебел, маиший техника ва бошқа уй-рўзғор буюмларини харид қилиш учун 71 миллиард сўмдан зиёд истеъмол кредитлари ажратилгани ёш оилаларнинг рўзғорини бутлашда, уларнинг оёққа туриб олишида катта мадад бўлди, десак, янглишмаган бўламиз.

Қишлоқларда маиший хизмат кўрсатиш билан шуғулланаётган якка тартибдаги тадбиркорларнинг уч йил муддатга солиқлардан озод этилгани 40 мингга яқин иш ўрнини ташкил этишга имкон берди.

Дастур доирасида биз эҳтиёжманд оилаларга ижтимоий ғамхўрликни янада кучайтиришга алоҳида эътибор берганимиз ҳар қандай таҳсинга сазовордир.

Шулар ҳақида гапирганда, боқувчисини йўқотган, ёрдамга муҳтож оилаларга 8 минг 600 дан зиёд қорамол ҳамда 1 миллион 900 мингта уй паррандаси тарқатилганини қайд этиш лозим.

Жорий йилда кам таъминланган оилаларга мансуб ўқувчиларга қиймати қарийб 28 миллиард сўмдан иборат бўлган қишки кийим-кечак берилди. Янги ўқув йилида 510 мингга яқин биринчи синф ўқувчиси, шунингдек, уйда таълим олаётган, имконияти чекланган 11 мингга яқин бола давлат бюджети ҳисобидан 12 турдаги ўқув анжомлари тўплами билан таъминланди.

Айни вақтда ўқувчи қизларни жисмоний тарбия ва спортга кенг жалб этиш ва рағбатлантириш мақсадида 190 мингта спорт кийимлари тўплами уларга совға тариқасида берилгани, 50 минг нафар бола бепул, 270 минг нафар бола эса имтиёзли асосда ёзги оромгоҳларда дам олдирилганини таъкидлаш лозим.

Шунингдек, юртимиз бўйича мингдан ортиқ ижтимоий ёрдамга муҳтож бўлган ёш оиланинг никоҳ тўйлари ҳомийлар маблағлари ҳисобидан ўтказиб берилди.

2012 йилда яна бир долзарб вазифа – аҳоли бандлигини таъминлаш масаласига устувор аҳамият қаратилди. Бу борада кичик корхона ва микрофирмалар ташкил этиш ҳисобидан хотин-қизлар учун 204 мингдан зиёд янги иш ўрни яратилганини алоҳида тилга олиш зарур, деб биламан.

Йил давомида 107 мингдан ортиқ ёшлар ишга жойлаштирилгани, 19 минг нафардан зиёд ишсиз ёшлар зарур касбларга тайёрлангани, 52 минг нафар йигит-қиз эса ҳақ тўланадиган жамоат ишларига жалб этилгани биз учун ўта муҳим бўлган бандлик масаласини ечишда яна бир жиддий қадам бўлди.

Парламентимиз қабул қилган оилавий тадбиркорлик ва хусусий бизнесни янада ривожлантириш борасидаги қонунларимиз асосида ўтган давр мобайнида ажратилган кредитларнинг умумий миқдори 905 миллиард сўмни, жумладан, хотин-қизларни тадбиркорлик соҳасига фаол жалб этишга йўналтирилган кредитлар ҳажми 450 миллиард сўмни ташкил этди.

Шунингдек, Қорақалпоғистон Республикаси, Сирдарё, Навоий, Сурхондарё ва Тошкент вилоятларида тадбиркор аёллар учун Халқаро ҳамкорлик бўйича омонат кассалар жамғармаси маблағлари ҳисобидан 218 минг евро миқдорида микрокредитлар ажратилди.

Аёлларимиз, опа-сингилларимизнинг меҳнатини енгиллаштириш, уларнинг салоҳиятидан фаол ижтимоий, маданий, социал ва иқтисодий соҳаларда, болалар тарбиясида янада самарали фойдаланиш мақсадида илгари кўрилмаган аниқ чора-тадбирлар амалга оширилди. Жумладан, бу борада "Оилаларнинг ижтимоий-маиший шароитларини яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" ҳукумат қарори қабул қилиниб, унга мувофиқ хонадонларнинг маиший ва ошхона электр жиҳозлари билан таъминланишини яхшилаш, аёлларнинг уй-рўзғор юмушларини енгиллаштиришга қаратилган истеъмол кредитларини кенгайтириш бўйича катта ишлар қилинди.

Ана шундай чора-тадбирлар натижасида мамлакатимизда электр маиший техникаси ишлаб чиқариш ҳажми 2012 йилда аввалги йилларга нисбатан 4 баробар ошди.

Юртимиздаги оилаларга уч йилга мўлжалланган 317 миллиард сўмга яқин истеъмол кредитлари ажратилгани опа-сингилларимизнинг оғирини енгил қилиш, аҳолининг турмуш маданиятини оширишга қаратилгани билан айниқса аҳамиятлидир.

Шу ўринда яна бир эътиборга лойиқ масалага тўхталмоқчиман. Бу йил қишлоқ аҳоли пунктларини марказлашган тармоқлар орқали тоза ичимлик суви билан таъминлашни янада яхшилаш бўйича кўрилган қўшимча чора-тадбирларга асосан қарийб 108 миллиард сўм ва 96 миллион АҚШ доллари миқдорида маблағ сарфланиб, 1 минг 220 километрдан зиёд янги сув тармоқлари барпо этилди ва реконструкция қилинди. Бу эса 872 та аҳоли пунктини тоза ичимлик суви билан таъминлаш имконини беради.

Етук ва баркамол авлодни тарбиялашда оиланинг ўрнини кучайтириш, оила институтининг таълим ва тарбия муассасалари билан амалий ҳамкорлигини мустаҳкамлаш бўйича ҳам салмоқли ишлар бажарилди.

Бу ҳақда гапирганда, оила, маҳалла ва таълим муассасаси ўртасидаги ҳамкорликни, унинг самарасини кучайтириш бўйича комплекс чора-тадбирлар ишлаб чиқилиб, амалга оширилаётганини қайд этиш ўринлидир.

Ана шу тадбирлар ҳисобидан юртимиздаги 4,5 миллиондан зиёд ўқувчининг 76 фоизи мактаблар ва "Баркамол авлод" болалар марказларида ташкил этилган фан, мусиқа ва санъат тўгаракларида, спорт машғулотларида фаол иштирок этмоқда.

Йил давомида мингга яқин умумтаълим мактаби замонавий компьютер хоналари, 1 минг 150 тадан зиёд касб-ҳунар коллежидаги ўқув устахоналари амалий машғулотлар учун зарур бўлган жиҳозлар, хомашё маҳсулотлари билан таъминланди. "Электрон таълим" лойиҳаси доирасида олий ўқув юртларининг кутубхона фондларини электрон шаклга ўтказиш борасидаги дастурий ишлар бошланди.

Интернет тармоғида ишлаш кўникмаларини эгаллаш бўйича қишлоқ ёшлари учун ишлаб чиқилган махсус ўқув дастури асосида 30 мингга яқин йигит-қиз ахборот-коммуникация технологиялари бўйича ўз билимини оширишга муваффақ бўлди.

"Мустаҳкам оила йили" дастури асосида соғлиқни сақлаш соҳаси бўйича ҳам улкан ишлар амалга оширилганини бугун

мамнуният билан таъкидлашга ҳақлимиз.

Хусусан, мамлакатимизда мустақилликнинг дастлабки йилларидан бошлаб жорий этиб келинаётган, халқаро ҳамжамият томонидан тан олинган "Соғлом она – соғлом бола" дастури доирасидаги чора-тадбирларимиз йил давомида янги босқичга кўтарилди.

Айниқса, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, ЮНИСЕФ ва бошқа халқаро жамғармалар билан ҳамкорликда "Саломатлик-3" лойиҳаси доирасида тиббиёт ходимларининг малакасини ошириш, замонавий техник воситалар ёрдамида малакали ташхис қўйиш, касалликларни илк босқичда даволаш ишлари аниқ режа асосида олиб борилди, профилактик тадбирларда аҳолининг барча қатламларини қамраб олишга алоҳида эътибор қаратилди.

Бизнинг олий мақсадимиз бўлган соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаб вояга етказиш учун жорий йилда 8 миллион 300 минг нафар фарзанд кўриш ёшидаги аёл ҳамда 8 миллион бола тиббий кўрикдан ўтказилди. Шулар қаторида 5 мингга яқин ёлғиз кекса ва ногиронлар малакали текширувдан ўтказилиб, уларга тегишли тиббий ёрдамлар кўрсатилганини айтиш жоиз.

Тиббиёт соҳасининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича ҳам катта ишлар амалга оширилди.

Шу борада Тошкент шаҳрида 21,5 миллиард сўм ва қарийб 23 миллион АҚШ долларидан иборат маблағ ҳисобидан қуриб битказилган, энг замонавий тиббий асбоб-ускуналар билан таъминланган Республика ихтисослаштирилган жарроҳлик марказининг кардиожарроҳлик мажмуаси бугунги кунда ўткир муаммо бўлиб турган юрак-қон томир касалликларининг олдини олиш ва даволашда алоҳида аҳамият касб этиши билан айниқса эътиборлидир.

Таъкидлаш керакки, "Мустаҳкам оила йили" жамиятимизнинг маънавий негизларини янада ривожлантириш, азалий қадриятларни асраб-авайлаш, юксак маънавий муҳитни қарор топтиришда, миллий менталитетимизга ёт бўлган зарарли таъсирларга қарши туришда беқиёс куч бўлган оиланинг ўрни ва нуфузини оширишга қаратилган кўплаб тадбирларга, жумладан, турли кўрик-танловлар, фестиваллар, кўргазма ва ижодий кечаларга бой бўлди.

Мамлакатимизда ижтимоий аҳамиятга молик бошқа объектлар қатори замонавий спорт иншоотлари барпо этиш, бу йўналишдаги инфратузилма тармоқларини янада кенгайтириш борасидаги ишлар ҳам изчил давом эттирилмоқда.

Биргина жорий йилнинг ўзида 168 та болалар спорти объекти фойдаланишга топширилди ва бугунги кунда 6 ёшдан 15 ёшгача бўлган 1 миллион 600 мингдан зиёд болаларимиз спорт билан мунтазам шуғулланиш имконига эга бўлди.

Юртимизда спорт соҳасини янада ривожлантириш, ўзбек футболи ривожини янги босқичга кўтариш мақсадида азим пойтахтимиз Тошкент шаҳрида замонавий "Бунёдкор" спорт мажмуаси қуриб фойдаланишга топширилгани мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий салоҳиятини яна бир бор ёрқин намоён этди. Марказий Осиёда ягона бўлган ушбу мажмуа ёшларимизни ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан соғлом авлод этиб ўстириш, спортчиларимизнинг жаҳон майдонларида юксак марраларни эгаллашига, Ўзбекистонимизнинг дунёдаги обрў-эътиборини янада юксалтиришга хизмат қилиши муқаррар.

Болалар спортини ривожлантириш бўйича амалга ошираётган тизимли ишларимиз бугунги кунда ўзининг амалий самараси ва ҳосилини бермоқда.

Ўзбекистоннинг футбол бўйича иккита терма жамоаси – ўн олти ёшгача бўлган ўсмирлар терма жамоамиз ҳамда ёшлар терма жамоамиз Осиё қитъасининг манаман деган, энг кучли мамлакатларининг терма жамоалари билан кескин курашларда ғалаба қозонгани, келгуси йили жаҳон чемпионатида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритгани, ҳеч шубҳасиз, нафақат футбол ишқибозлари ва спорт мухлисларини, ўйлайманки, бутун халқимизнинг кўнглини кўтариб, ғурур ва ифтихор етказди, десам, адашмаган бўламан.

Фурсатдан фойдаланиб, ёш футболчиларимизга, Ватанимиз байроғини халқаро майдонларда баланд кўтариб келаётган барча спортчиларимизга, устоз-мураббийларга ташаккур билдириб, уларга бахт ва омад тилашга рухсат бергайсиз.

Муҳтарам ватандошлар!

"Мустаҳкам оила йили" Давлат дастури бўйича амалга оширган ишларимиз ҳақида батафсил сўз юритишга кўп вақт кераклигини ҳаммамиз яхши тушунамиз. Мен бу ўринда эътиборингизни фақатгина битта рақамга қаратишни жоиз деб биламан.

Дастур доирасида барча молиявий манбалар ҳисобидан 2 триллион сўмдан ортиқ ҳамда 100 миллион АҚШ долларидан зиёд маблағ сарфланганининг ўзи, ўйлайманки, бизнинг амалга оширган ишларимизнинг кўлами ва миқёси нақадар кенг ва улкан эканидан яққол далолат беради.

Фурсатдан фойдаланиб, мана шундай олижаноб ва савобли ишга ўз ҳиссасини қўшган юртимиздаги давлат ва нодавлат ташкилотлар, хорижий ва халқаро тузилмаларга, шу залда ўтирган чет давлатларнинг элчилари ва дипломатик ваколатхоналар вакилларига, эзгу мақсад йўлида сидқидилдан хизмат қилган барча-барча инсонларга ўз номимдан, халқимиз номидан самимий миннатдорлик билдираман.

Ҳеч шубҳасиз, "Мустаҳкам оила йили" ўзининг туб мазмун-моҳияти, руҳи ва фалсафаси билан, амалий таъсири ва натижаси билан эл-юртимиз хотирасида чуқур из қолдиради, десам, сиз азизлар шу фикрга қўшиласиз, албатта.

Қадрли юртдошлар!

Энди сизлар билан кириб келаётган янги – 2013 йилга қандай ном бериш ҳақида маслаҳатлашиб олишимиз керак.

Ўтган давр мобайнида бизнинг бу борада тўплаган тажрибамиз шуни кўрсатмоқдаки, йилга фақат чиройли ном бериш эмас, бу ғояни мутлақ кўпчилик, умумхалқ манфаатига дахлдор бўлган аниқ мақсад ва мазмун билан, таъсирчан ва самарали тадбирлар билан тўлдириш ҳал қилувчи аҳамият касб этиши шарт.

Лўнда қилиб айтганда, йилга ном бериш негизида аввалambор ҳар бир одам, ҳар бир оила, қолаверса, бутун халқимизнинг хаёлидан ўрин олган вазифаларни амалга ошириш, тараққиётимизни жадаллаштириш, ҳаётимизни янада фаровон қилиш – айни шу каби эзгу мақсад-муддаолар туриши лозим.

Барчамизга яхши аёнки, ҳар қайси инсон, миллати, тили ва динидан қатъи назар, бу дунёга бахтли яшаш учун келади. Бундай юксак орзуга етишнинг шарти ва гарови бўлган омиллар кўп. Лекин улар орасида ҳаётимизга маъно-мазмун берадиган, уни янада ёруғ ва файзли қиладиган бир омил борки, у ҳам бўлса, одамнинг ўз уйи, ўз юртини ҳар томонлама гўзал ва обод қилиб, шундан ўзи мамнун бўлиб, рози бўлиб яшашида яққол намоён бўлади.

Шуни таъкидлаш керакки, обод деган сўзнинг маъносини

биз жуда кенг ва чуқур тушунамиз. Обод деганда, халқимиз, миллатимиз нафақат кўркам ва чиройли, шу билан бирга, тинчлик ва осойишталик, ўзаро меҳр-оқибат, аҳиллик, файз-барака ҳукмрон бўлган жойларни, доимо пок ният ва соғлом интилиш билан яшашни тасаввур қилади.

Мустақиллик йилларида "Ободлик кўнгилдан бошланади" деган чуқур мазмунли ибора эл-юртимиз ўртасида кенг тарқалиб, одамларимизни бунёдкорлик туйғуси билан яшашга даъват этиб келаётгани ҳам бу фикрни тасдиқлайди.

Бундай мулоҳаза ва фикрларни умумлаштириб, ўзбекона айтадиган бўлсак, барчамизни ҳаракат ва интилишларимиз негизида авваламбор юртимиз, Ватанимизни ҳар томонлама обод қилиш, инсон эркин нафас оладиган, тинч ва фаровон яшайдиган ҳаёт барпо этиш ғояси мужассам эканини, ўйлайманки, ҳаммамиз яхши тушунамиз.

Айни шундай орзу-ниятлар билан кундалик ҳаётимизни тўлдириш, уларни ҳаётимизнинг мақсадига айлантириш, шундай ғоя ва интилишни амалга ошириш учун давлатимиз ва жамиятимизнинг барча куч ва имкониятларини сафарбар этиш, ҳеч шубҳасиз, бугунги кунда ғоят муҳим ва долзарб аҳамият касб этади.

Азиз дўстлар, юқорида баён этилган фикр-мулоҳазаларнинг барчасини инобатга олган ҳолда, мен кириб келаётган янги – 2013 йилни мамлакатимизда "Обод турмуш йили" деб эълон қилишни таклиф этмоқчиман.

Биз 2013 йилга шундай ном берар эканмиз, ана шу йўналишда бошлаган ишларимизни изчил давом эттириш, уларни янги, юксак босқичга кўтаришни асосий мақсад деб биламиз.

Шу муносабат билан қабул қилинадиган давлат дастурида қуйидаги устувор йўналишларга алоҳида эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ, деб ўйлайман.

Биринчидан, Ўзбекистонимизда тинчлик-осойишталик ва хавфсизликни, фуқаролар ва миллатлараро аҳиллик ва ҳамжиҳатликни кўз қорачиғидек сақлаш ва мустаҳкамлаш бундан буён ҳам энг муҳим, ҳал қилувчи вазифамиз бўлиб қолиши даркор.

Албатта, бу масала бўйича масъул бўлган тегишли идоралар бор, куч-қудратимиз ҳам етарли. Лекин қачон юрт тинч ва обод бўлади? Қачонки ҳар қайси уйда, ҳар қайси маҳаллада яшаётган одам тинчлик ва осудаликнинг қадрига етиб, уни мустаҳкамлашни, уни ҳимоялашни ўзининг бурчи, деб билса, тинчлик учун курашсагина бу мақсадга эришиш мумкин.

Иккинчидан, обод ҳаёт деган тушунча азал-азалдан халқимизнинг онгу тафаккурида авваламбор фаровонлик, тўкинчилик, мўл-кўлчилик, қут-барака, бозорларда арзончилик маъносини ўзида мужассам этиб келади. Шунинг учун ҳам бугунги кунда халқ фаровонлиги тушунчаси Ватан равнақи ва юрт тинчлиги деган, биз учун энг азиз ва муқаддас бўлган қадриятлар билан биргаликда миллий ғоямизнинг асосий мазмун-моҳиятини ташкил этмоқда.

Дастурни тайёрлашда аҳоли фаровонлигини, унинг реал даромадларини ошириш, бандлик масаласини ечиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, фермерлик ҳаракатини янада ривожлантириш, давлат томонидан бериладиган аниқ манзилли ижтимоий ёрдам тизимини такомиллаштириш каби вазифалар эътиборимиз марказида бўлиши лозим.

Бир сўз билан айтганда, халқимизнинг "Меҳнатдан келса бойлик – турмуш бўлар чиройлик" деган мақоли замирида мужассам бўлган ҳақиқатни ҳаётимиз тарзига айлантириш йўлида янги йилда ҳам катта-катта ишларни амалга оширишимиз зарур.

Учинчидан, обод турмушнинг яна бир муҳим шарти – бу инсон саломатлигини мустаҳкамлаш билан боғлиқ эканини барчамиз яхши тушунамиз.

Ҳақиқатан ҳам, одамларимиз қачон, қаерда бўлмасин, дуога қўл очар экан, аввало, "Тани соғлик, тинчлик-хотиржамлик бўлсин, юртимиз обод бўлсин", деб ният қилиши бежиз эмас, албатта.

Шу боис халқимизнинг саломатлигини ҳимоялаш, бунинг учун соғлиқни сақлаш тизимини энг замонавий даволаш воситалари, техника ва технологиялар билан таъминлаш, профилактика, яъни касалликларнинг олдини олиш ишларини янада кучайтириш, бу соҳада фидокорона меҳнат қилаётган тиббиёт ходимларининг машаққатли ва масъулиятли меҳнатини моддий ва маънавий рағбатлантириш масалалари биз учун доимий вазифа бўлиб қолади.

Тўртинчидан, халқимизнинг ҳаёт сифати ва даражасини юксалтириш, жумладан, янги уй-жойлар, замонавий йўл ва коммуникация тармоқларини барпо этиш, аҳоли пунктларини тоза ичимлик суви билан таъминлаш, коммунал хизмат соҳасидаги муаммоларни ечиш каби долзарб масалалар бўйича ҳам дастурда аниқ чора-тадбирлар белгиланиши керак.

Бешинчидан, биз турмушимизни янада обод қилиш вазифасини олдимизга қўяр эканмиз, бир ҳақиқатни чуқур англаб олишимиз зарур. Яъни, ҳаётимизни обод қилишнинг муҳим шарти – бу аввало маҳаллани обод қилиш демакдир.

Шу борада маҳалла идорасининг, маҳаллада яшайдиган аҳолимизнинг ўзини ўзи бошқариш тизимини, керак бўлса, ижтимоий ҳимоялаш тизимини янада такомиллаштириш, маҳалланинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётимиздаги ўрни ва таъсирини янада кучайтириш, унга янги ҳуқуқ ва ваколатлар бериш бўйича ҳам кенг жамоатчилик иштирокида амалий таклифлар ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқдир.

Олтинчидан, ҳаётимизни янада соғлом ва обод қилиш, аввало аёл зотининг жамиятимиздаги ўрни ва нуфузини, ижтимоий фаоллигини янада ошириш, хотин-қизларнинг турли жабҳа ва йўналишларда қилаётган ишларини муносиб баҳолаш, ҳар қайси хонадонда уй бекаси бўлмиш опа-сингилларимизнинг оғирини енгил қилиш асносида турмушимизни фаровон этиш билан узвий ва чамбарчас боғлиқдир. Ана шу ҳақиқатни амалда қарор топтириш учун бизнинг ҳали қиладиган кўп ишларимиз борлигини унутмаслигимизни истардим.

Албатта, 2013 йилда ўз олдимизга мана шундай катта вазифаларни қўяр эканмиз, уларни рўёбга чиқариш учун давлат ва нодавлат ташкилотлар, маҳаллий ҳокимият идоралари, маҳалла, хотин-қизлар, ёшлар вакиллари, зиёлиларимиз, кенг жамоатчилик, бутун халқимиз фаол ва муносиб иштирок этади, деб ишонаман.

Азизларим, қадрдонларим!

Кириб келаётган янги йилга мамлакатимизда "Обод турмуш йили" деб ном берганимиз бизнинг мустақиллик йилларида олиб бораётган сиёсатимизнинг асосий, бош мақсади бўлмиш инсон манфаати, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш, ҳаётимизнинг янада обод ва эркин, эртанги кунимизнинг янада ёруғ бўлиши йўлида яна бир улкан қадам бўлиб хизмат қилишига аминман.

Яна ва яна бир бор барчангизга сиҳат-саломатлик, бахт ва омад, хонадонларингизга файзу барака тилайман. ■

SOG‘LOM OILA

Оила жамиятнинг асоси, муҳим бир бўғинидир. Оила қуриш нафақат шахсий масала, балки у ижтимоий аҳамият касб этади. Зеро, комил инсон ҳар томонлама фаровон, бекаму кўст, соғлом оилада тарбия топади, улғаяди. Мамлакатимизда соғлом авлодни вояга етказиш, соғлом оилавий муҳитни шакллантириш давлат сиёсатининг устувор масаласи сифатида эътироф этилгани бежиз эмас.

Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 17-моддасига асосан никоҳланувчи шахслар давлат соғлиқни сақлаш тизими муассасаларида бепул тиббий кўрикдан ўтишлари шарт. Тиббий кўрикдан ўтиш ҳажми ва тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгилаб қўйилди. Мазкур моддага 2009 йил 11 мартда киритилган иккинчи қисмда “Эллик ёшдан ошган никоҳланувчи шахслар тиббий кўрикдан ўз розиликлари билан ўтказилишлари нормаланади”, деб белгиланади.

Мазкур модда нормаларини амалиётга кенг тарғиб қилиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 25 августдаги 365-сон Қарори билан тасдиқланган “Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш тўғрисида”ги Низом ҳам тасдиқланган. Юқорида айтиб ўтилган кодекс нормалари ҳамда Низом талабалари, шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг “Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида”ги, “Психиатр ёрдами тўғрисида”ги, “Одамнинг иммунитет танқислиги вируси билан касалланишининг (ОИВ касаллигининг) олдини олиш тўғрисида”ги ҳамда “Аҳолини сил касаллигидан муҳофаза қилиш тўғрисида”ги қонунлари, авваломбор, соғлом оилани шакллантириш учун зарур шарт-шароитлар яратишга, ирсият билан боғлиқ туғма касалликларга чалинган болалар туғилишининг олдини олишга қаратилгандир.

Никоҳланувчи шахслар қуйидаги касалликлар:

руҳий, наркологик, захм, сил касаллиги ҳамда ОИВ,ОИТС бўйича тиббий кўрикдан ўтадилар.

Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш муқаддам амалда бўлган кодексда ўз ифодасини топмаганлиги сабабли, никоҳланувчи шахсларнинг никоҳлари қонун доирасида никоҳ тузиш тартиби ва шартларига риоя қилиниб тузилган бўлса-да, эр-хотинлардан бирида юқорида номлари зикр этилган касаллик турларидан айримлари никоҳга қадар уларда мавжуд бўлганлигини амалиётда учратиш мумкин эди. Бунинг натижасида, касалликка чалинган ота ёки онадан турли нуқсонлар (кар, соқов, ўз фикрини эркин ифода эта олмайдиган ёки ота-онасида мавжуд бўлган қон орқали юқадиган касаллик ОИВ/ОИТС) билан туғилган болалар сонининг кўп бўлганлиги бунинг ёркин мисолидир.

Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 17-моддаси ва Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган Низом талаблари амалиётга кенг жалб қилиниши натижасида бугунги кунда мазкур касалликлар билан болаларнинг туғилиши бирмунча камайганлигини кўриш мумкин.

Шуни ҳам алоҳида таъкидлаш зарурки, ҳозирги кунда республикамизда "Оила илмий-амалий маркази", шаҳар ҳамда туманларда Фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш органлари ва оилани режалаштириш бўйича марказлар томонидан никоҳланувчи шахсларга тиббий кўрикдан ўтишнинг афзалликлари хусусида батафсил маълумотлар бериб борилмоқда. Бу чора-тадбирлар, айтиш мумкинки, ўзининг ижобий самарасини бермоқда.

Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш, тиббий кўрик натижалари бўйича маълумотнома беришда шифокор никоҳланувчи шахсга аниқланган касалликларнинг никоҳ тузилгандан кейин юзага келиши мумкин бўлган оқибатларини тушунтиради.

Юқорида кўрсатилганлардан шундай хулосага келиш мумкинки, бугунги кунда ҳар бир оила аъзосининг соғлом бўлиши, янги туғилган фарзанднинг соғ ва саломат вояга етиши қанчалик муҳим иқтисодий ва маънавий масала эканлиги барчага аёндир. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қабул қилинган "Она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш, соғлом авлодни шакллантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПҚ-1096- ва "2009-2013 йилларда аҳолининг репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш, соғлом бола туғилиши, жисмоний маънавий баркамол авлодни вояга етказиш борасидаги ишларни янада кучайтириш ва самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари Дастури тўғрисида"ги ПҚ-1144- қарор ҳамда юқорида номлари санаб ўтилган қонунлар ва "Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш тўғрисида"ги Низом мамлакатимизда оилаларнинг ижтимоий барқарорлиги, фаровонлиги йўлида олиб борилаётган чора-тадбирларнинг самарадорлигини янада оширишга хизмат қилади. Доно халқимизда "Соғлом онадан соғлом фарзанд дунёга келади", деган нақл мавжуд. Шунинг учун никоҳланувчи шахслар, албатта, никоҳ тузиш тартиби ва шартларига риоя қилган ҳолда тиббий кўрикдан ўтсалар, келажак авлод етук ва баркамол, шунингдек, барча оилалар тинч-тотув ҳамда аҳил бўладилар.

Мамалакатимизда олиб борилаётган ислоҳотлар замирида аввало, инсон манфаати, фаровонлиги, соғлиги туради. Шунинг учун мустаҳкам ва соғлом оила, баркамол авлод масалалари доимо кун тартибида. Зеро, келажагимиз бунёдкорларининг ҳар томонлама соғлом бўлишини таъминлаш учун бугундан киришиш мақсадга мувофиқ.

Омонулла ФАЙЗУЛЛАЕВ,
Олимхон ҲИКМАТУЛЛАЕВ

Konstitutsiya – hayotiy qomus

Конституция узоқ йилларга мўлжалланган муҳим ҳуқуқий ҳужжат сифатида жаҳон цивилизациясининг буюк ютуғидир. Ҳеч бир демократик давлатни Конституциясиз тасаввур этиб бўлмайди. Дунё тажрибасига назар ташлайдиган бўлсак, ҳозир турли мамлакатларнинг конституциявий ривожланиши турлича бораётганини кўришимиз мумкин.

Аксарият Ғарб мамлакатларига конституциявий ривожланишнинг инқилобий ислоҳот йўли хос бўлиб, бунда Конституция инқилоб натижасида, жиддий сиёсий ва ижтимоий бўҳронлар вақтида қабул қилинади.

Бу борадаги ислоҳотларнинг иккинчи йўли тадрижий хусусиятга эга бўлиб, бир конституциявий тузумдан иккинчисига ўтиш аста-секин, босқичма-босқич, халқнинг азалий анъаналари ва менталитетини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади.

Бундан роппа-роса йигирма йил муқаддам, парламент сессиясида халқимиз умумий иродасининг ҳосиласи — мустақил Ўзбекистоннинг ўз Конституцияси айнан шу тариқа қабул қилинди. Давлат ва жамият ҳаётининг Асосий Қомуси бўлмиш бу юридик ҳужжат қонун чиқариш фаолиятимизнинг гултожи, десак муболаға бўлмайди.

Конституциянинг қабул қилиниши мамлакатимиз, халқимиз ҳаётида улкан сиёсий воқеа, мустақил Ўзбекистонни қарор топтириш жараёнидаги муҳим қадам сифатида тарихда қолди. У суверен давлатимизнинг ҳуқуқий негизини шакллантиришнинг тагзамини, мустақил давлатчилигимизнинг тамал тошидир.

Маълумки, Конституция демократиянинг энг муҳим институтларидан бўлиб, одатда бир ғоя билан бирлашган учта вазифани бажаради. Биринчидан, у сиёсий ҳужжат сифатида жамиятда муайян ижтимоий муҳитни юзага келтиради, сиёсий тизимни белгилаб беради. Иккинчидан, Конституция юридик ҳужжат сифатида давлатнинг қурилиши ва сиёсий тизимини мустаҳкамлайди, қонунларни ривожлантиришнинг ҳуқуқий асоси бўлиб хизмат қилади. Учинчидан, мафкуравий жиҳатдан Конституцияда муайян ғоялар, қарашлар ва қадриятлар акс этади. Конституциямизда мустаҳкамланган миллий ғоя, мамлакатни, халқни бирлаштиришга ва жипслаштиришга хизмат қилади. Бу, айниқса, асосий қонуннинг муқаддимасида ўз аксини топган.

Конституциянинг моддаларини ҳаётга кенг татбиқ этиш борасида Олий Мажлис йигирма йил мобайнида 7 та конституциявий қонун, 15 та кодекс, 600 дан ортиқ қонун қабул қилди. Ушбу қонунлар, шак-шубҳасиз, мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашда, унинг манфаатларини, бошқа мамлакатлар билан тенг ҳуқуқли ҳамкорлик қилишини таъминлашда ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилаётир.

Конституциямиз имкониятларини кенг кўламда амалга ошириш ва конституциявий нормаларни ривожлантиришга қаратилган ана шу қонунларни қуйидаги йўналишларга ажратиб таърифлаш мақсадга мувофиқ кўринади.

Биринчи йўналиш — давлат қурилиши ва бошқаруви соҳасига доир қонунлар. Давлат мустақиллигини мустаҳкамловчи Давлат мустақиллиги асослари тўғрисидаги конституциявий қонун, Олий Мажлис, Вазирлар Маҳкамаси, Конституциявий суд, судлар, прокуратура, божхона, Марказий сайлов комиссияси тўғрисидаги, маҳаллий давлат ҳокимияти фаолиятини ҳуқуқий тартибга солувчи қонунлар шулар жумласидандир.

Иккинчи йўналиш — сиёсий соҳага доир, яъни ижтимоий ҳаётимизнинг барча соҳаларини эркинлаштириш ва демократлаштириш, инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларини таъминлашга қаратилган қонунлар. Бунга фуқаролик,

Қўшиқ санъатнинг бошқа турларига нисбатан тез оммалашади. Истаймизми, йўқми бир кунда йўл-йўлакай, иш жараёнида, телевизор, радиодан камида беш-олтита қўшиқ тинглаймиз. Баъзида ўзимиз ҳам беихтиёр хиргойи қиламиз. Бизда она алласидан тортиб, тўй-маросимларгача ҳаммасида қўшиқ куйланади. Бир концертдан чиққан танишимнинг эътирофича, бутун концерт дастуридан битта хиргойи афзал эмиш. Нима ҳам дердик, дид ҳаммада ҳар хил.

Фонограмма катта концерт дастурларини, оммавий байрам-тадбирларни ўтказишда жуда қулай восита. Бироқ фонограммали концертлар тингловчиларни бездираётгани ҳам сир эмас. Шуни инобатга олган ҳолда, эстрада, анъанавий ижрочилик ва академик вокал йўналишида ижод қилаётган ёш истеъдодларни излаб топиш, уларни кенг жамоатчиликка танитиш, ёш эстрада ижодкорларининг профессионал малакасини ошириш, катта саҳналарда ўз санъатини намойиш этишига йўл очиб бериш мақсадида "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси, "Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармаси, "Terra Group" компанияси ҳамда Ўзбекистон Давлат консерваторияси ҳамкорлигида икки йилдан буён жонли ижродаги қўшиқларнинг "Марди майдон" фестивали ўтказиб келинмоқда. Ушбу фестивал жараёнида элликка яқин ёш хонандалар ўз фаолиятини йўлга қўйди. Яқинда "Истиқлол" санъат саройида биринчи марта "Марди майдон" – жонли ижродаги қўшиқлар фестивали совриндорлари ва таниқли санъаткорлар иштирокида "Сени шарафлаймиз,

сайловлар, референдум, қонун лойиҳаларининг умумхалқ муҳокамаси, сиёсий партиялар, виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар, жамоат бирлашмалари, нодавлат, нотижорат ташкилотлар, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги ва бошқа шу каби қонунлар мансубдир.

Учинчи йўналиш — иқтисодий ислоҳотларнинг ҳуқуқий негизини яратишга қаратилган бўлиб, Фуқаролик кодекси, Солиқ кодекси, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш, ижара, гаров, давлат божи, патта тўлови, ер солиғи, монополистик фаолиятни чеклаш, биржалар ва биржа фаолияти, қимматли қоғозлар ва фонд биржаси, аудиторлик фаолияти, банкротлик, банклар ва банк фаолияти, эркин иқтисодий зоналар, акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, деҳқон ва фермер хўжаликлари, ер ости бойликлари тўғрисидаги қонунлардан иборат.

Тўртинчи йўналиш — маънавий-маърифий, ижтимоий ва маданий соҳаларга тааллуқли қонунлар мажмуи. Давлат тили, таълим, жисмоний тарбия ва спорт, фуқаролар соғлиғини сақлаш, дори воситалари ва фармацевтика фаолияти, озиқ-овқат маҳсулотининг сифати ва хавфсизлиги, байрам кунларини тартибга солиш, энергиядан оқилона фойдаланиш, архитектура ва шаҳарсозлик, тўғрисидаги қонунлар, Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури ва ҳоказолар.

Бешинчи йўналиш — ташқи сиёсат ва ташқи иқтисодий сиёсатга доир қонунлар. Бу гуруҳга Ўзбекистонни халқаро муносабатларнинг тенг ҳуқуқли субъекти сифатида таърифловчи қонун ҳужжатлари, ташқи сиёсий фаолиятнинг асосий принциплари, дипломатия даража ва мартабаларини белгилаш, ташқи иқтисодий фаолият, халқаро шартномалар, етакчи халқаро ташкилотларга аъзолик, валютани тартибга солиш, чет эл инвестициялари ва чет эллик инвесторлар фаолиятининг кафолатлари тўғрисидаги қонунлар киради.

Шундай қилиб, Конституцияни амалга оширишнинг реал ҳуқуқий механизми яратилди. Бош Қомусимизни яратиш тажрибаси ва кейинги қонунларни тайёрлаш жараёнлари натижаси ўлароқ, бугун юртимизда миллий қонунчилик мактаби — қонун яратишнинг ўзбекча йўли шаклланганлиги тўғрисида фахр билан гапириш мумкин.

Қонун ижодкорлиги ўзбек йўлининг ўзига хос хусусиятлари Олий Мажлисимиз фаолиятида қандай намоён бўлмоқда, деган савол туғилиши табиий. Бу, аввало, қонунларимизни тайёрлашда миллий ҳуқуқий меросимизга таяниш, шунингдек, халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган қоидалари ва ривожланган давлатларнинг ҳуқуқий тажрибаси атрофлича ўрганилишида ҳамда ҳисобга олинишида яққол кўзга ташланади. Миллий қонунларни холис халқаро экспертизадан ўтказиш, хорижий давлатлар мутахассисларининг хулосаларини олиш анъанага айланди.

Бундан ташқари, мустақиллик йилларида қонунчилик бўйича етук малакали миллий кадрлар тарбия топди. Қонун ижодкорлиги соҳасида халқаро ҳамжамият диққат-эътиборини тортаётган миллий-ҳуқуқий тажриба тўпланди.

Бир сўз билан айтганда, истиқболдаги конституциявий-ҳуқуқий ислоҳотларимиз самарадорлигини таъминлайдиган мустаҳкам замин яратилди. Ғурур ва ифтихор билан шуни таъкидлаш лозимки, энди биз фақатгина чет эл тажрибасини ўрганувчи субъект сифатида чекланиб қолаётганимиз йўқ, балки ўзбек парламенти яратган қонун ҳужжатлари ҳам хорижий давлатларнинг ўрганиш объектига айланди.

Конституциямиз, кодекс ва қонунларимиз чет эллик олимлар, сиёсатчилар, мутахассислар, ишбилармонлар томонидан катта қизиқиш билан ўрганилаётир. Шунинг баробарида, ҳатто уларнинг амалиётида ҳам кенг тадбиқ этилмоқда. Бу тажрибамиз нафақат Марказий Осиё давлатларида, балки Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатлари ва Шарқий Европада ҳам катта амалий қизиқиш уйғотмоқда ҳамда улар томонидан ўрганилмоқда.

Умида САИДОВА

Ўзбекистон!" деб номланган катта концерт бўлиб ўтди.

Фестивалда иштирок этиш истагини билдирган ёшларнинг сони кундан-кунга ортиб бораётгани унинг кўлами кенгайиб бораётганидан далолат беради. 2012 йил доирасида 25 февраль куни ўтказилган фестивалнинг илк дастурида 8 нафар, 24 апрель куни ўтказилган дастурида 9 нафар, 25 июнда ўтказилган дастурда 10 нафар ёш истеъдод эгалари ўз маҳоратларини синаб кўрдилар.

Фестивалнинг яна бир эътиборли тарафи шундаки, унда иштирок этаётган ёшлар Бирлашма томонидан доимий равишда қўллаб-қувватланиб келинмоқда. Бунга биргина мисол, 2011 йилда фестиваль лауреати бўлган Шерзод Ортиқов, Эътибор Отажонова ва Умида Хўжаеваларга имтиёзли лицензиялар берилди, уларнинг янги қўшиқларини тайёрлаш молиялаштирилмоқда. Шунингдек, Шерзод Ортиқов Наврўз умумхалқ байрамида, Умида Хўжаева, Шерзод Набихўжаев ва Милена Мадмусаева ҳамда "ЭлДиДо" гуруҳи Мустақиллик байрамида иштирок этиш бахтига муяссар бўлишди.

Мазкур гала-концертда фестиваль совриндорларидан ташқари Ўзбекистон халқ артисти Мансур Тошматов, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Гулсанам Мамазоитова, Алишер Файз, Ҳосила Раҳимова, таниқли хонандалар Жаҳонгир Отажонов, Шаҳзода, Ўлмас Оллоберганов, Муниса Ризаева кабиларнинг чиқишлари йиғилганларга завқ бағишлади.

Фестивалда "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси Бош директори Азамат Ҳайдаров бугунги ижрочилик масалалари юзасидан фикрларини баён этди. Режиссёр Рустам Шамсутдинов саҳналаштирган дастурга "Тумор" рақс ансамблининг рақслари алоҳида файз бағишлади. Фестивалнинг асосий шартига кўра, қўшиқлар фақат жонли ижро этилди. Шунингдек, тадбир доирасида ўқиш ва ижодий фаолиятида тенгдошларига ўрнак бўлаётган Лобар Умарова, Зулхумор Мамарасулова, Сафарбой Шерматов каби талаба хонандаларга "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси томонидан истеъдодли ёшлар учун таъсис этилган стипендия сертификати топширилди. Миллий эстрада санъатини ривожлантириш ва мувофиқлаштириш Кенгаши раиси, Ўзбекистон халқ шоири Иқбол Мирзо ҳамда Ўзбекистон давлат консерваториясининг ректори Дилора Муродовалар стипендиатларни табриклаб, дипломлар топширишди.

"Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси мудом ҳаракатда. "Марди майдон" сингари тадбирларнинг ёш, истеъдодли хонандаларни кашф этиб, уларни қўллаб-қувватлаш борасидаги фаолияти бардавом бўлсин.

ХОНИМОЙ

“Alpomish” hamisha g‘olib

Осиё “Достончилик санъати” Қўмитаси томонидан эртак, афсона ва эпослар сценарийлари халқаро танлови ғолибларига Гран-при совриниси топширилди

Бу йил Ўзбекистон ва Корея ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилганига 20 йил бўлди. Ўзбек Миллий академик драма театрида Осиё “Достончилик санъати” Қўмитаси томонидан Жанубий Кореянинг Кванджу шаҳрида бўлиб ўтган эртак, афсона ва эпослар сценарийларининг Халқаро танлови ғолиблари “Алпомиш” киносценарийси муаллифларига Гран-при совринини тантанали топшириш маросими бўлиб ўтди.

Ушбу халқаро кўрик-танловнинг мақсади халқ достончилик ижодидаги асрлар оша бизгача етиб келган асл нусхадаги санъат асарларини сақлаш ва замонавий кўринишда талқин қилиб авлодларга етказишдир. Тадбирга санъат, маданият, театр ва кино намоёндалари, журналистлар, талаба ва ўқувчилар ташриф буюрдилар.

Тадбирда Корея Республикасининг фавқулодда ва мухтор элчиси жаноб Чо Де Ван Халқаро танлов ғолиблари Мастура ва Жасур Исҳоқовларга Гран-при мукофотини топшириб, уларни самимий қутлади. Ушбу ғолиблик Исҳоқовларга “Мустаҳкам оила” йилида муносиб совға бўлди.

Бундан ташқари, Жасур Исҳоқовнинг “Шахзода Шерзод саргузаштлари” деб номланган киносценарийси Марказий Осиё ва Корея Республикаси мамлакатлари маданият вазирликларининг энг яхши киносценарийси номинацияси бўйича ғолиб деб топилди. Совринни Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазири Турсунали Қўзиев топширди.

Турсунали Қўзиев, “Ўзбекистоннинг замонавий маданияти мамлакатимизнинг бой тарихига асосланиб ривож топмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг ташаббуси билан Париж шаҳрида ЮНЕСКО раҳнамолигида “Алпомиш” халқ эпосининг 1000 йиллиги нишонланиши, Тошкент шаҳрида халқаро Конференция ўтказилиши ҳамда афсонавий қаҳрамоннинг юрти бўлган Термиз шаҳрида Алпомиш ҳайкалининг ўрнатилиши юртимиздаги ижодий потенциални янада оширди”, дея таъкидлади.

Номоддий маданий меросимизнинг гавҳари бўлган “Алпомиш” бўйича киносценарийнинг Гран-прига сазовор бўлиши бой маданий меросимизнинг халқаро миқёсда яна бир бор тан олинишидир.

Ўзбекистон Фанлар Академияси Қўлёзмалар фондида халқ достончилигининг ноёб намуналари сақланмоқда. Юртимизда йилдан йилга Алпомиш ва Барчиной каби достон қаҳрамонлари номи билан ёш авлодда Ватанга бўлган меҳр ва садоқатни кучайтирувчи спорт мусобақалари ҳам кўпаймоқда.

Тадбир сўнгида иштирокчилар учун “Алпомиш” спектаклидан саҳна кўриниши ва фольклор қўшиқ дастурлари тақдим этилди.

Дилфуза КЕНЖАЕВА тайёрлади

Ichkari ichkarida bo‘lsa

Ёшлигимда телевизор мен учун мўъжиза эди. Ҳамма кўрсатувларни кўраверардим. Нима мумкин, нима мумкин эмаслигини уйдагилар таъқиқларидангина ҳис қилардим. Машҳур “Келинлар қўзғолони” фильми эфирга чиққанида қанчалик кўргим келмасин, катталар рухсат беришмасди. Отамнинг йўталиб қўйишлари, онамнинг ишоралари билан хонани тарк этардим. Кейинчалик бу кинони кўриб, болаларни чеклайдиган нимаси бор экан, дея қизиқдим. Ва топдим. Тунги саҳналар, хобхоналарда олинган сюжетлардан бизнинг кўзимизни тийишар экан. Кинонинг моҳиятини очиш учун хизмат қиладиган ушбу саҳналардан болаларнинг кўзини тийиш керакмикан?..

“Келинлар қўзғолони” фильмида хобхона саҳналари керак ўринларда, ўзлигимизга дахл қилмайдиган даражада қўлланилган. Бироқ баъзи замонавий фильмларда ўрни бўлса-бўлмаса, хобхоналардаги саҳналардан фойдаланилаверади.

Мен америкалик ёзувчи О.Генрининг “Шафтоли” ҳикоясини ўқиганимда, асал ойида турмуш ўртоғига эркалик қилиб, айни баҳорда шафтоли топиб келишини айтган келинчакнинг, ўз келинчагига шафтоли топаман деб, тун бўйи кўпгина саргузаштларга дуч келган бокс қиролининг кечинмалари билан танишганман. Яқинда “Тундан тонггача” бадиий фильмини кўриб, шу ҳикоя эсимга тушди.

Ёзувчи “Шафтоли” ҳикоясида янги келинчакнинг эркалигини, ёш келин-куёвларнинг хайрлашиш жараёнини шундай ёзганки, уларнинг хатти-ҳаракатида бирор бачканалик учрамайди. “Тундан тонггача” фильмида ҳам ёш келин-куёвларнинг айни ҳаёти, айни эркалиги ҳикоя қилинади. Бироқ бизнинг келинчагимиз банан егиси келади. Бунда мен фильм ижодкорларини кўчирмакашликда айбламайман. Битта мавзуда ўхшаш асарлар ёзилгани тарихда кўп. Бироқ фильмдаги бошқа бир томонларни таъкидламоқчи эдим. Маълумки, воқеалар шаҳар ҳаётидан олинган. Бугунги кунда исталган пайтда шаҳарларимиздан банан топиш мумкин. Тунда ҳам ишлайдиган дўконлар, мева расталари кўплаб топилади... Масаланинг яна бир томони юқорида таъкидланганидай, хобхоналардаги саҳналар. Айни шу лавҳалар уйнинг бошқа хоналарида олинса, кино мазмунига ҳеч қандай таъсир қилмайди. Яна куёвни ҳаммомдан қидиришаётганда қудаларнинг куракда турмайдиган ҳазиллари кинога кулгу ўрнига бачканалик беради.

Бу – битта фильм ҳақидаги гап. Лекин кўплаб киноларимизда шу томонлар борлиги сир эмас. Бизнинг юртимиз нуфузли киноанжуманга мезбонлик қиляпти. Киноларимиз дунё киномутахассисларининг эътирофига сазовор бўляпти. Бизнинг киноижодкорларимиз меҳнатлари, ютуқлари таҳсинга сазовор. Бироқ ўз миллий маънавиятимизга мос бўлмаган томонлар, томошабинни жалб қилиш учун ишланган лавҳалардан воз кечсак ҳам ҳеч нарса йўқотмаймиз. Янги фильмларнинг асосий томошабинлари бўлган ёшлар онгига ҳам миллий, ҳам умуминсоний қадриятларни сингдириб борамиз. Ва бу бизнинг яна бир ютуғимиз бўлади.

Яқинда таниқли хонандаларимизнинг қайнона-келин муаммолари ҳақидаги қўшиғини эшитиб қолдим. Қўшиқ ёқди. Клип ҳам яхши. Келин бир сўздан қолса, олам гулистон экан. Аслида ҳам шундай, бир гапдан қолиш билан келинлар оила риштасини мустаҳкамлашлари мумкин. Бироқ қайнонанинг эрта ётиб, кеч турасиз, қабилидаги ёзғиришига келиннинг жавобини баҳолашга тилимиз ожиз: “Нима қилай, қайнонажон, ўғлингиз шўх, ёмон-да”... Қофия қувиб, қолипдан чиқиш маъқулмикан?! Шу тарзда давом этаверса, санъатдан қочаётган ҳаёни ҳаётда ҳам қидириб қолмасак...

Бу масалани клиплар ҳақида ҳам айтса бўлади. Ўрни бўлса-бўлмаса, ёток жойда клип ишлаш шартмикан. Тўғри, бугунги шоу-бизнес рангбарангликни, ўзига хосликни талаб қилади. Хонандалар бизнинг ўринли-ўринсиз танқидларимиздан безиб кетишди. “Ким тош отса, қўшиқчининг бошига тушади”, деб ўринли эътирозлар билдиришди. Бироқ маънавиятимиз ҳақида гап борар экан, яна танқидий мулоҳазаларимизни айтмай илож йўқ. Бизнинг гўзал шаҳарларимиз, такрорланмас табиатимиз бор. Ижод қилинса, ишланса, мавзулар кўлами кенг. Нега энди ҳадеб “ичкари”да клип ишлаш керак?! Мавзуга мос тушса-тушмаса, ясатилган хобхонада, ёлғизликдан, чорловдан иборат қўшиқлар айтиш — бировнинг енги узун, ёқаси катта кўйлаги билан тўйга боришдай кулгили эмасми?!

Мулоҳазаларим эриш туюлар, бироқ “ичкари” ичкарида бўлгани яхши. Унга ҳаммани қаратиш шарт эмас, ахир, бежизга у “ичкари” эмас.

Манзура ШАМСИЕВА

ТАРЖИМОН – ТИЛ ЗАРГАРИ

Tarjimon – til zargari

Бадиий таржима ёзувчи Муҳаммад Али ижодида асосий ўринлардан бирини эгаллайди. Унинг таржима соҳасида қилган ишларига назар ташланса, дунё адабиётининг кўзга кўринган кўпгина вакиллари ижоди кўз олдимизда намоён бўлади.

Бадиий таржима ҳар бир ижодкор учун маҳорат мактабидир. XX аср ўзбек адабиётининг барча йирик вакиллари таржима билан шуғулланган бежиз эмас. Таржима ижодкор қаламини чархлайди, ижодий тафаккурини юксалтиради. Айни пайтда таржимон икки халқ олдида масъулиятни унутмаган ҳолда ижод қилиши керак. Биринчиси, тил эгаси бўлган халқнинг олдидаги жавобгарлик бўлса, иккинчиси, ўз халқига аслиятнинг бутун бадиий тароватини сақлаган ҳолда етказиш масъулиятидир. Муҳаммад Али ижодига назар ташлаб, мана шуларни ҳис қилган ҳолда таржимага қўл урганига гувоҳ бўламиз.

Муҳаммад Али таҳсил йилларидаёқ таржимага мурожаат этиб, буюк шотланд шоири Роберт Бёрнснинг шеърларини ўзбекчага ағдариш билан шуғулланa бошлади. Унинг принципи шундай эди, адабий суҳбатларида такрор-такрор айтилганидек, таржимага шунчаки таржима деб ёндошиш керакмас, балки таржима қилиш, шунинг билан бирга она адабиётни, шеъриятни бойитиш, яъни адабиётимизда ўхшаши бўлмаган шоирлар асарларини таржима қилиш, тўлдириш, оқибатда уларни ўзбек адабиёти мулкига айлантиришдан иборат.

Роберт Бёрнснинг "Қўшиқ ва балладалар" китоби Муҳаммад Али таржимасида ўзбек тилида босилиб чиққанда, шоирнинг самимий шеърлари тезда ўқувчилар орасида машҳур бўлиб кетганди. Буюк шотланд шоирининг чинакамига халқона шеърлари ўзбек ўқувчисини мафтун этди, унинг кўнглидан жой олди. Шоирнинг "Хушчақчақ гадолар", "Икки ит" сингари ўткир ҳажвий руҳга йўғрилган пурмазмун асарлари, "Йўлдаги тунаш", "Аскарнинг қайтиши", "Финдлей", "Жавдарзорда кечқурун...", "Мағриб сабоси", "Кўмирчининг дилдори", "Нэнси" каби ва бошқа дурдона асарлар катта маҳорат билан таржима қилинган.

"Икки ит" кунлардан бир кун икки итнинг — лорд уйини қўриқлайдиган Цезарь билан қишлоқлик ҳазилкаш йигитнинг Люат деган ити учрашиб қолганлари тасвири билан бошланади. Итлар бир-бири билан иноқ, дўст, далаларда чопиб ўйнашар, сичқону каламушлар додини беришарди. Шоир Цезарни таърифлар экан, у мағрур эмас, кирчимол, дуч келган кучуклар билан ҳам ўпишиб кетаверади, дейди. Асарда лордларнинг аянчли, ёлғонларга кўмилган ҳаёти оддий одамлар ҳаёти билан қиёсланади, ҳар бир ит ўзи кўрганларидан ҳикоя қилади. Цезарь билан Люат суҳбатларининг охирида ажойиб хулосага келадилар:

...Бизлар бахтли эканмиз:
Одам бўлиб яралмаганмиз!

Шу ўринда адиб, таржимон Асқад Мухторнинг қуйидаги сўзларини эсласак, Муҳаммад Алининг таржимонлик маҳоратини сезамиз: "Таржима, айниқса, шеъриятда шартли нарса. Чунки шеърнинг ўзини ўгириш мумкин-у, миллий жанрни, шеърни қабул қилиш тарзини, анъаналарини, шеърга қарашни... яна кўп нарсаларни таржима қилиш, ҳатто тушунтириш ҳам амри маҳол... Гап шаклдагина эмас, миллатнинг руҳий ўзига хосликлари, дунёқараши, зеҳнияти, нафис ва оний таассурот, мунг, ҳасрат, соғинч, сал киноя... яна айтаверсак, шеъриятга сингиган, лекин таржима қилиб бўлмайдиган талай жиҳатларда ҳамдир".

Муҳаммад Али таржимага киришганда ҳамиша жаҳон мумтоз шеърияти намуналарини танлайди. Бунинг асосий сабаби, фикримизча, шогирдлик заҳматини чекиш, бошқача айтганда, улуғ устозларнинг ижод сирларини ўрганиш, улар "панжасига панжа уриш" завқининг кучлилигидандир. Унинг қайси таржимасини олиб кўрманг, қадимги ҳинд эпоси "Рамаяна"ми, қорақалпоқ халқ эпослари "Шаҳриёр" билан "Маспошшо"ми, Роберт Бёрнс, Фридрих Шиллер, Байрон, Пушкин, Лермонтов, Тагор шеърларими, уларнинг барчасида ўгирманнинг сидқидил меҳнати, нозик изланишлари кўриниб туради.

Буюк инглиз шоири Байроннинг "Туш" деган фалсафий шеърини, "Марциалдан", "Шилйон сонети" каби ва бошқа шеърларни ўгиргандан кейин, Муҳаммад Али "Шилйон тутқуни" деган машҳур достон таржимасига киришди. Достон 1974 йилда "Шарқ юлдузи" журналида босилгач, Байроннинг "Сайланма"сида чоп этилди.

Муҳаммад Али таржимон сифатида ҳамиша сатрлардаги эстетик маънони тўлиқ етказишга ҳаракат қилади. У сўзма-сўзликка ёпишиб олмайди, аксинча, ижодий ёндошади. "Мутаржим муаллиф билан ҳуқуқ талашадиган даражада эркин ва журъатли бўлиши лозим. Таржимонда журъат бўлмаса, асл нусхага ижодий ёндаша олмайди", деб ёзади Э. Очилов. Албатта, Муҳаммад Али таржималари орасида, гултожи, бу нафақат таржимоннинг, балки ўзбек адабиётининг ҳам гултожларидан бирига айланган – етти китобдан иборат қадимги ҳинд эпоси "Рамаяна" таржимасидир.

"Рамаяна" – бадиий мукаммал асар, – деб ёзади адиб ўзининг "Ҳиндистоннинг биринчи достони" мақоласида. – Ундаги образлар, рамзлар, ташбеҳлар, тимсоллар, тасвирлар ниҳоятда ҳаётийлиги билан кишини ҳайратда қолдиради..."

Муҳаммад Алининг ижодий заҳматлари туфайли ҳақиқатда "Рамаяна"дай донишмандона иншо этилган асар ўзбек адабиётининг, ўзбек халқининг бебаҳо мулки бўлиб қолди. Таржима

соҳасида Муҳаммад Алининг ёзган мақолаларидан биз шуни биламизки, таржима – бу катта ижод мактаби. Айни пайтда, таржима ижодий мактабликдан ташқари, ижодий мусобақа. Ҳатто, Муҳаммад Алининг фикрича, таржимон шунчаки таржимон эмас, улкан ижодкор, чунки, у асарнинг ўзбек тилидаги муаллифи.

"Рамаяна" эпосининг ўзбекчаси таржима ўқувчига бемисл эстетик завқ бағишлайди, киши ажойиботларга тўла ҳинд оламини сайр этади, сўз қудратини ҳис қилади. "Муҳаммад Али санъатининг ўқувчини лол қолдирадиган жиҳати шундаки — деб ёзганди таниқли таржимашунос олим, профессор Ғайбулла Саломов — унинг таржимасида ҳиндий колорит... анча тўкис олиб ўтилган, достоннинг барча миллий-этнографик, фолклористика компонентлари бут".

Эпик асарларни таржима қилиш таржимон сифатида Муҳаммад Алига маъқул эди. Чунки у ижодда кенг кўламликни ёқтиради. Таржимон қорақалпоқ халқ эпослари таржимасига киришганда, ишни "Шаҳриёр" эпосидан бошлади.

Иккинчи эпос "Маспошшо" бўлиб, бу достон 1985 йил Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти томонидан чоп этилган. Нашрга филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда ва Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган фан арбоби Қобул Мақсетов сўз боши ёзган. Сўз боши "Маспошшо" достони ва унинг ўзбекчага таржимаси ҳақида" деб номланади. Унда, жумладан, Қобул Мақсетов шундай ёзади: "Фикримизча, Муҳаммад Али томонидан "Маспошшо"нинг ўзбек тилига ўгирилиши айни пайтга қадар қорақалпоқ тилидан ўзбек тилига таржима қилинган қорақалпоқ шеъриятининг энг аъло намуналари қаторида туради".

Муҳаммад Али буюк немис шоири Фридрих Шиллернинг бир даста шеърларини таржима қилиб, "Жаҳон адабиёти" журналида эълон қилди. Шиллернинг ижоди нафақат Германияда, балки бутун дунёда машҳур ва унинг шеърлари ўзбек тилига кам таржима қилинган. Бизда кўпроқ унинг драмалари таржима қилиниб, театрларимиз саҳналарида қўйилган. Мана шу бўшлиқни тўлдириш мақсадида Муҳаммад Али Шиллернинг бир нечта шеърларини, хусусан, "Шодликка қасида" деган, Бетховен мусиқага солган машҳур шеърини, "Жом" номли машҳур балладасини, яна бир неча шеърларини ўзбекчага ўгирди.

Муҳаммад Али фақатгина шеърий таржималар билан шуғулланмасдан, драмалар ҳам таржима қилиб туради. М. Горкийнинг "Сўнггилар" драмаси унинг таржимасида "Ўзингдан чиққан балога..." номида 2010 йилда "Жаҳон адабиёти" журналида чоп этилди.

Драматик асарларни таржима қилишнинг ўзига хос жиҳатлари бор. Масалан, бу ердаги тасвир романларда бўладигандек кечмайди, балки фақатгина иштирокчиларнинг диалогларидан иборат бўлади. Шунинг учун уларни таржима қилишда диалогларни қандай ёзиш ва тузишни ўрганиш мумкин. Бу, айниқса, прозада ижод қиладиган адиблар учун фойдалидир. Мана шу маънода, Муҳаммад Али таржималари диалогларнинг яхши ёзилганлиги билан диққатга сазовор. Бу ҳақда ёзувчи суҳбатлардан бирида шундай деганди: "Айниқса, ўзим проза жанрида қалам тебратаётганимда, диалогларга жуда эътибор қаратаман. Ўшандай сиқиқлик, албатта, зарур. Масалан, диалоглар ўша ҳолатдан табиий келиб чиқиши, ҳолатга мос даражада бўлиши керак. Шунинг учун уларни аниқ ва тиниқ таржима қилиш лозим".

Муҳаммад Али В. Маяковскийнинг "Қандала" асарини ҳам таржима қилди ва бу асар театр саҳналарида намоиш этилди. У Сергей Михалковнинг "Хавфли алоқалар" пьесасини ҳам ўзбекчага таржима қилган. Асар ойнаи жаҳонда намойиш этилган.

"Рамаяна" эпоси, "Шаҳриёр", "Маспошшо" эпослари, Р. Бёрнс шеърияти, Ф.Шиллернинг бир туркум шеърлари, Ж. Байроннинг машҳур "Шилйон тутқуни" достони, "Туш" номли катта шеъри, А.Пушкиннинг "Овидийга", "Демон" деган шеърлари, М.Лермонтовнинг "Ўзингга ишонма", "Дуо" шеърлари, Ованес Туманяннинг "Оҳтамар", "Бир томчи асал" балладалари, Егор Исаевнинг "Хотира ҳукми", Расул Ҳамзатовнинг "Туғилган йилим" достонлари, украин, қорақалпоқ, афғон, ҳинд, грузин, озарбайжон, арман шоирларининг айрим шеърлари... Мана, Муҳаммад Алининг таржима қилган асарлари. Булар, шубҳасиз, ўзбек адабиётининг ҳам дурдоналари сафидан ўз ўрнини эгаллаган.

Адҳамбек АЛИМБЕКОВ,
Ўзбекистон Миллий университети доценти

OTA DUOSI

Ҳунармандлик афзал

Дадам Раҳмонжон Расулов Андижондаги энг тажрибали ва ўз ишининг устаси бўлган савдогарлардан эди. Кўпчилик "савдогар" деса нотўғри фикрга боради, аммо дадам бировнинг ҳақига хиёнат қилишни ор биладиган ҳалол инсон эди. Унга ҳавас қилиб мен ҳам шу касбни танламоқчи бўлдим. Аммо негадир дадам рўйхушлик бермади. Оиладаги олти фарзанднинг ичида мен мустақиликка мойилроқ эдим. Бировнинг ёрдамисиз ҳам бирор ишга астойдил киришсам, албатта, уддасидан чиқа олардим. Балки шунинг учунми:

– Аввал бирор ҳунарни ўрганасан, сўнг менинг ишимни давом эттиришингга рухсат бераман! – деб шарт қўйди дадам.

Оилада дадамнинг сўзи қонун эди. Рози бўлишдан ўзга чорам қолмагач, мактабни тамомлаб, дурадгорга шогирд тушдим. Уч йил бу ҳунарнинг сир-асрорларини қунт билан ўргандим. Дадам нега бундай шарт қўйганини йиллар ўтиб тушундим. Биринчидан, ёшликданоқ пулга ружу қўйишимдан чўчиган бўлса, иккинчидан, ҳалол меҳнат қилиш ва у орқали топилган пул қанчалар қадрли эканини англатмоқчи, ўз йўлим бўлишини истаган экан.

Раҳмонжон ота ва Оминахон ая оилада тўрт ўғил, икки қизни вояга етказди. Маъмуржон учинчи фарзанд. Ҳаракатчан, тиришқоқ, қизиққон, чапдаст, ишбилармон. Айнан шу феъл-атвори учун ҳам, балки ота унга ўзидан кейин оилани бошқаришни топширган бўлса, ажаб эмас. Энг асосийси, Раҳмонжон ота унга ишонч билдириб, дуо берди.

Ростмана дурадгор бўлгач, йигитлик бурчини бажариб ҳам келди. Шундан кейингина ўзи орзу қилган соҳа – савдогарликка қадам қўйди. Дадаси узоқ йиллар ишлаган Андижондаги энг катта савдо тармоғида иш бошлади. Бу паллага келиб, укалари Абдуносир ва Искандар талаба эди. Уларни ўқитиш дадаси унга юклаган вазифаларнинг энг биринчиси бўлган. Орадан қанча йиллар ўтди, укалар олий маълумотли бўлди, тўйларини ўтказди, синглиси вояга етди, ўқитиб турмушга узатди. Ва ҳали-ҳануз Маъмуржон туғишганларининг барча ташвишларини кўтаради. Чунки бу унга отасининг васияти.

Аслида эса ана шу вазифаларнинг уддасидан чиқиш учун у савдогарликни энг нозик сирларигача пухта ўзлаштирди, янги-янги ишларнинг бошини тутди.

Мустақиллик йилларига келиб, тинибтинчимас савдогар учун кенг имкониятлар эшиги очилди. У энди тадбиркорлик соҳасида ўзини синаб кўра бошлади. Андижон шаҳрида ёқилғи қуйиш шохобчасини очди. Ишлари юриша бошлагач, ошхона очишга сармоя тикди. Мамлакатимизда тадбиркорликка берилаётган эътибор, яратилаётган шароит Маъмуржонни янада илҳомлантирди. Аста-секин фаолият турларини кенгайтирди. 2003 йилда кислород цехи, 2005 йилда эса метан газ қуйиш шохобчаси ишга туширилди. Бунинг учун банкдан кредит олди. Янги иш ўринлари яратилди.

– Қуриш, яратиш менга завқ бағишлайди. Бўш жойда янги бинолар қурсам, шаҳарнинг ободончилигига ҳиссамни қўша олсам, бундан, энг аввало, ўзим фахрланаман. Бу менга янги ғояларни илгари суришга куч, ғайрат, шижоат, илҳом беради. Ана шу ғоялар ўлароқ, кўркам бир кафе барпо қилинди. Бу иш учун банкдан 150 миллион сўм имтиёзли кредит олдик. Қисқа муддатда қурилишни ниҳоясига етказиб, ишни бошладик. Бугун бу ерга одамлар келиб, оиласи, дўстлари, меҳмонлари билан овқатланиб, дам олиб, яхши кайфиятда уйларига қайтишаётганида ёки яхши кунлари учун турфа хил маҳсулотларни олиб кетаётганларида беҳаловат, уйқусиз, ташвишли кунларим учун рози бўламан. Тўғри, тадбиркорликдан келаётган даромад, энг аввало, ўзим учун, оилам учун ва албатта, мен билан елкама-елка туриб ишлаётган 200га яқин инсонларнинг фаровонлиги учун зарур. Аммо, энг аввало, нимаки қурган ёки ишга туширган бўлсак, халққа хизмат қилаётганидан қувонаман.

Қайси ишни бошлашни режалаштирсам, аввал обдон ўрганиб чиқаман. Талаб, эҳтиёж ва албатта, ундан келадиган даромад, ҳар бирини қайта-қайта мулоҳаза қиламан. Укаларим Абдуносир ва Искандар менинг ғоядошларим. Улар билан маслаҳатлашаман. Бирор ишни бошлашда таваккал қилолмайман. Эҳтиёткорман, десам ҳам бўлаверади. Баъзилар буни ютқазишдан қўрқиш, деб қабул қилади. Бўлса бордир. Аммо ҳеч бир тадбиркор бирор ишдан кўзлаган самарасининг кам бўлишини истамайди. Қачонки, бошлаётган ишимиздан натижа чиқишига юз фоиз ишонч ҳосил қилганимдан сўнггина дадил қадам ташлайман. Фаолият турларимизнинг ҳаммаси бир меъёрда давом этиши учун барча имкониятларни ишга соламиз.

Бу жиҳатдан қаҳрамонимиз ўта талабчан. Агар бирор иш юришмай ёки тўхтаб қолса, ҳеч кимни тинчитмайди.

– Буйруқ беришга уста, – дейди неча йиллардан буён тадбиркорнинг яқин маслаҳатгўйи

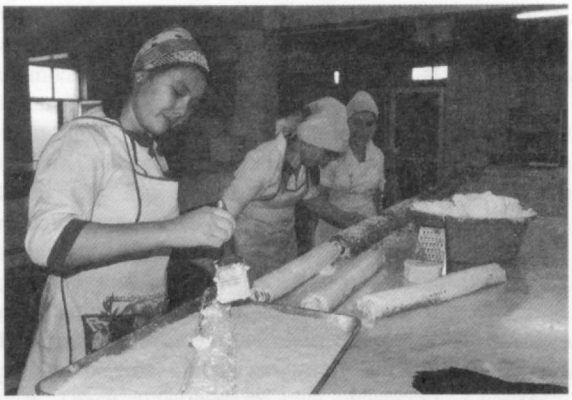

сифатида ишлаб келаётган Исмоилжон ака Ҳомидов мийиғида кулиб, – Тўғри маънода айтаяпман. Тўғри буйруқ бериш ҳамманинг ҳам қўлидан келавермайди. Берган топшириғининг уддасидан чиқа оладиган одамни топиб, буюради. Баъзан шарттакилиги малол келгандек бўлади, бироқ кўп учун жон куйдирадиган одамда шунақа салобат, салоҳият бўлмаса, шунча катта ишларни амалга ошириш осон кечмайди.

Яна бир яқин ҳамкори Маҳмуджон Зайнобиддинов суҳбатга қўшилади:

– Муаммони вақтида еча билиш қобилияти ҳам бор. шунингдек атрофидаги ходимларнинг истеъдодини илғай олади. У ким бўлишидан қатъи назар, ёнига олиб ишга ўргатади, унибўсишига кўмаклашади.

Суҳбат асносида қаҳрамонимизни кузатишда давом этамиз. Сокин, оғир-босиқ, мулоҳазакор.

– Табиатан шундаймисиз ёки...

– Табиатан ўта қизиққонман. Аммо йиллар, муносабатлар, одамлар мени тарбиялади, десам адашмайман. Бировни сабр билан эшита билиш, босиқлик билан муаммони ҳал қилиш, ўзгаларнинг кўнглига йўл топишни ўргандим.

Бироқ ёшликдан то ҳозиргача ўзгармаган яхши феъллари ҳам бор. Бунинг энг биринчиси, эрта тонгдан кимгадир яхшилик қилгиси келади. Кимгадир ёрдам берса, кўнгли ёришади. Танишми, нотанишми фарқи йўқ. Албатта, аввало, оиладагилар, қариндош-уруғлар, ишхонадагиларнинг ҳол-аҳволидан хабардор бўлиб, қўлидан келганича ёрдамини аямайди.

Яна бир ҳеч канда қилмайдиган одати, албатта, эрталабдан Онасидан дуо олиб кетади.

– Онам оддий уй бекаси бўлган. Аммо жуда зукко аёл. Унинг биргина дуоси менинг катта-катта ишларим юришишига туртки бўлишига неча бор ишонч ҳосил қилганман. Бошқача айтганда, онамнинг дуосисиз мен бу даражага етмасдим. Она дуосининг хосиятли эканини укаларимга ҳам кўп бора таъкидлайман ва уларни ҳам ҳар куни онамни йўқлаб, дуосини олишни унутмасликка даъват қиламан.

Маъмуржон билан суҳбатимиз яна тадбиркорлик хусусидаги режаларга кўчди.

– Бугун бизнинг юртимизда тадбиркорлар ва уларнинг мол-мулклари тўла ҳимояланган, буни баралла айта оламан. Ҳукуматимиз чиқараётган қонун, қоидаларга амал қилиб, тўғри фаолият олиб борсангиз бас, тадбиркорликка берилаётган имкониятлар бисёр.

– Яна янги қурилишлар бошлабсиз, ҳали ғояларингиз сероб, чоғи?

– Кафе атрофида чойхона қураяпмиз. Хизмат турларини ривожлантириб, янги хизматларни йўлга қўйиб иш бошласангиз, мижозлар ўз-ўзидан кўпаяверади. Яқин орада қурилишлар ниҳоясига етади ва чойхоналар ишга тушади. Яна бир ғоя – ҳозирда трикотаж буюмлари ишлаб чиқаришни йўлга қўйишни режалаб юрибман. Салкам икки йилдан бери шу соҳани ўрганаяпман. Аниқ тўхтамга келгач, бу режани ҳам, албатта, рўёбга чиқарамиз. Бу яна янги иш ўринлари дегани.

Ўзингиз гувоҳсиз, кейингги йилларда Андижон улкан қурилишлар масканига айланди. Шаҳримиз, қишлоқларимиз таниб бўлмас даражада ўзгариб бормоқда. Ундан завқ олиб, янги қурилишлар қилмасдан тура олмайсан киши. Менимча, аниқ режаси, яхши нияти бор одам астойдил ҳаракат қилса, албатта, муваффақиятга эришади. Бунга ўзимнинг фаолиятим мисол.

– Шунча иш, муаммо, ташвиш, улардан ортиб оилангизга вақт ажрата оласизми?

– Афсуски, кўп вақт ажрата олмайман. Эрта чиқиб кетиб, кеч қайтаман. Аммо бу оилага бефарқ дегани эмас. Оилам мен учун биринчи даражали. Бахтимга турмуш ўртоғим Сайёрахон оқила аёл. Олий маълумотли бўлишига қарамай, ишини эмас, оилани танлади. Шунинг учун вақти келганида менинг ўрнимга ҳам ўзи фарзандларга қаттиқ туради. Катта қизимиз Мадинахон ўқитувчилик касбини танлаган, ҳозирда мактабда ишлайди. Ўғлим Нуриддин эса талаба. Кичик қизларим Робияхон ва Ҳалимахонлар ҳали мактаб ўқувчилари.

Бунёдкорликдан завқ олувчи андижонлик тадбиркор Маъмуржон Расуловнинг яна қўплаб фазилатларига алоҳида тўхталмадик. У очиқ чеҳралилик, киришимлилик, кўнгил-чанлик, покизалик, тартиб-интизом, ҳамда янги ғояларни яхши кўрадиган инсон. Зеро, жаннатмонанд Ўзбекистон – ғоялар ва уларнинг амалга оширишига етарли имкониятлар бор юрт. Шундай юртнинг тадбиркори эса бир кун ҳам изланишсиз, ташаббуссиз, бунёдкорликсиз яшамаслиги керак.

Матлуба ЮСУФ ОХУН
суҳбатлашди

Ҳикоя

KELIN

Муслим момо хуфтон намозини ўқиб бўлгач, одатдагидек ташқарига чиқди ва терак бўйи кўтарилган тўлин ой шуъласидан ёришиб турган жим-жит ҳовлида бир неча сония туриб қолди. Ошхона, оғилхона чироқлари ўчирилган, демак, келини Холдор ҳамма ишларни тиндирган. "Илойим, барака топсин, болаларининг роҳатини кўрсин", дея ичида келинини алқади кампир. Кейин ўгирилиб, келини болалари билан ётадиган хона деразасига қаради: "Файзимурод ҳалиям келмадими?"

Муслим момо нима қилишни билмагандай, бир пас ўй суриб турди-да, сўнг келининг хонасига яқин келди. Эшик тутқичидан ушлаб бир-икки тортқилаб "сигнал" берди. Шу заҳоти Холдор келин эшикни очди.

– Келинг, эна, ичкарига киринг.

– Болалар ухладими?

– Энди ухлашяпти.

– Пайзи келдими?..

– Йўқ...

– Кеч қоламан, демаганмиди?

– Йўқ...

– Бу болага не бўлди ўзи? Ишхонада ётиб қолиб ишлайдиган одат чиқарди-ёв.

– Уйга киринг, эна.

– Ҳа, йўқ... – кампир бурилиб, эшикни ёпди.

Ўғлини уйлантирганига ўн йилдан ошяптики, Муслим момо келининг хонасига кирмайди. Бирор зарурат туғилиб қолса, мана ҳозиргидай, эшик олдида туриб гап-лашиб қайтади. Ичкарига ҳатто кўз қирини ҳам ташламайди. Келининг тўшагига кўзи тушишини хоҳламайди.

Холдор келин ҳам чол-кампирнинг айни кўнглидаги келинлардан. Вақти келганда чол-кампир ўз ўғиллари Файзимурод билан келиша олмай, аразлашиб қолишса-да, Холдор келин билан бирор марта ҳам сан-манга боришмаган. Холдор келин соддагина, тўпоригина, камгап, камсуқум, меҳнаткаш жувон. Эртадан кечгача чол-кампирнинг хизмати ва рўзғор ташвишлари билан елиб-югуриб, чарчамайди барака топгур!

Аммо кейинги вақтларда ўғиллари Файзимуроднинг хурмача қилиқлари чиқиб қолгани Муслим момони ташвишга солиб қўйганди.

– Пайзингиз бугун ҳам уйга келмайдими, дейман, — деди Муслим момо уйга кириб телевизорга тикилиб ўтирган чолига.

Турсунбой чол кампирининг сўзларини эшитмагандек экранга тикилиб ўтираверди.

– Пайзи ҳалиям ишдан келмапти, деяпман, сизга! – овозини кўтарди Муслим момо.

– Эшитдим, – деди Турсунбой чол ва яна жим бўлиб қолди.

– Оқшом ҳам ишлайдиган иш бормикан? – сўради кампир ажабланиб.

Турсунбой чол жавоб бермади.

– Ҳов, қулоғи том битганми, нима бало? – чолига яқин сурилиб, овозини яна бир парда кўтарди Муслим момо.

– Э, нимага бунча жирриллайсан?! – бақирди Турсунбой чол. – Боланг ишдан келмаган бўлса, бориб опкеб берайми?!

Муслим момо жилосиз, сийрак киприкларини пирпиратганча чолига тикилиб қолди.

– Ҳа, нега кўзингни бақрайтирасан менга? Қариганимда ҳам тинч қўймайсанми энди? – дея бақирди чол яна.

Муслим момо чолининг жазавасини қўзиганини сезиб нафасини ичига ютди. Айб ўзида, чоли телевизор кўраётганида хаёлини бузмаслиги керак эди. Тажанг чол энди кечирмайди, бир ҳафта қулоқ-миясини ейди: "Сен аввалдан бефаҳм эдинг, охиригача бефаҳмлигингча қолдинг! Қачон гапиришни, қандай гапиришни билмайсан ҳалигача. Букри тузалса тузаладики, сен тузалмайсан!" бу гаплар Муслим момога ёд бўлиб кетган. Ахир чоли билан қирқ йиллик ҳаёти давомида бундай гапларни эшитавериб қулоқлари қотиб кетган. Ёш вақтларида ҳеч кимга сездирмай, ҳатто эрига ҳам билдирмай, ҳафталаб йиғлаб юрарди. Э, бу чоли қурғур ҳам вақтида тоза ҳунарини кўрсатган! Агар Муслим момо турмушнинг аччиқ-чучугига чидамаганида, ҳаёт шу экан-да, деб пешанасига бир муштлаб яшамаганида, ким билсин, аллақачон ажрашиб, бегоналашиб кетишармиди?

Лекин энди шарти кетиб, парти қолганида бундай даккиларга парво қилмай қўйган. Чоли эзмалигу инжиқликни жуда ошириб юборгудай бўлса, Муслим момо ҳам қарши ҳужумга ўтишни ўрганиб олган: "Ёқмаётган бўлса, ана, жавоб бердим, ёшроғига уйланиб ола қолинг. Менинг бўлган-турганим шу!" Шундан кейин Турсунбой чол норозилик билан тўнғиллай-

тўнғиллай охири ҳовуридан тушади.

Аммо...

Худо шоҳид, Муслим момо шунча йил турмуш қилиб, чолининг ўзидан нима истаётганини фаҳмлай олмаган. Аввалари гоҳ-гоҳида бўлса-да, тасаввурида ғира-шира баъзи фикрлар пайдо бўлиб қоларди, яъни: "Эрим сал бошқачароқ бўлишимни истайди," деганга ўхшаш. Айнан ўша "сал бошқачароқ" бўлиш ҳақида эса мияси бўм-бўш эди. Шу боисдан ўзини кўп қийнагиси келмаганидан: "Борим, бўлганим шу. Чидасанг, чида. Чидамасанг ўзинг биласан", қабилида иш тутиб келди шу чоққача. Ёшликда кўнгил нималарни тиламайди, майли, ўтгани ўтди, сал тафтсиз умр кечирганини ҳис қилиб ўкинса-да, ўтган йиллардан Муслим момо асло норозилик туймасди, лекин чоли... энди қариганда сал инсофга келса-чи бу чол!.. Бир оёғи тўрда, бир оёғи гўр лабида турибдию, индамаса ҳалиям...

Муслим момо хонада ўтира олмай яна ташқарига чиқди. Айвонда тенгсалиб у ёққа ўтди, бу ёққа ўтди, аммо барибир бўлмади, чироқ ҳамон ёқиқ турган келинлик уйга кўзи тушди, дегунча ичида алланима ғимирлаб безовта қилаверди. Назарида келини ичкарида йиғлаб ўтиргандай... Муслим момонинг эсига ёшлиги тушди. Қадди эгилди. Юраги симиллаб кетди.

– Мени энди пиширib ермиди?! Қачонгача унинг зардасидан қўрқиб яшайман?! – деди ўзига ўзи шивирлаб, кейин энкайган қаддини тик тутганча ичкарига йўл олди.

– Бу болангиз ишлаяпман, деб тағин бирорта суюқоёққа илакишиб қолган бўлмасин, – деди момо чолидан берироққа чўк тушиб.

Орадан ўтган беш-олти дақиқа ичида Турсунбой чол телевизорни ўчириб, нималарнидир ўйлаган ёки ҳеч нарсани ўзгартириб бўлмаслигига юзинчи, балки мингинчи марта ўзини ўзи иқрор қилганми, ҳар қалай бояги ҳовуридан тушиб кампирига савол назари билан қаради:

– Нима қилай? Ишхонасига излаб борайинми ё...

– Отасиз, нима қилсангиз қилинг-да, ахир. Бу биринчи марта эмас, анчадан бери давом этиб келяпти. Келин бечора нима бўлса ичига ютиб, бизга билдирмаяпти.

– Билдирмаса, тоза яхши, – деди Турсунбой чол.

– Ия, ҳов, – кампир таажжуб билан қошларини чимирди. – Келин индамаяпти, деб, пусиб ўтираверамизми?! Эрта бир кун бу бебош болангиз бирорта кўчада қолган манжалақини бошлаб келиб турса, иннанкейин нима қиламиз? Сенинг сийинг битди, кетабер энди, деб келинни тўрт боласиминан қувиб соламизми?!

– Унчаликка бормас, – деди Турсунбой чол ўйчанлик билан.

– Сиз қайдан биласиз? Ўзингизча фол очаберасизми ўтирган еринғизда?!.

– Энди... – Турсунбой чол бир қўзғолиб қўйиб гапини давом эттирди. – Энди битта-яримта... ҳалигидай хотинга айланишса айланишар, лекин бола-чақасидан воз кечмайди.

– Товба қилдим-ей, худди ҳаммасини кўриб-билиб тургандай гапирасиз-а?!

– Менимча, шундай... – деди-ю жим бўлди Турсунбой чол.

Муслим момо жилосиз киприкларини пирпиратганча чолининг юзига тикиларкан, қирқ йилдан буён хаёлига келмаган бир фикр ярқ этиб, хиралашган тасаввур кўзгусини ёритиб юборди.

– Ўзингиздан қиёс олманг, чол, — деди кампир овози, қарашлари ўзгариб. – Сизга ўхшаб эсининг борида этагини ёпиб олса яхшику-я, лекин ёмонроғини қўлига тушиб қолса, нима бўлади?!

– Қариганда айнимай ўл! Сенминан гаплашган мен аҳмоқ! – Турсунбой чол яна телевизор пультини қўлига олди.

– Ҳа, энди айтдим-қўйдим-да, – деди шоша-пиша Муслим кампир чолининг яна тўнини тескари кийиб олишидан чўчиб. – Нима қиламиз? Эртан ишхонасига ўтиб келасизми?

Турсунбой чол бошини қашиганча ўйланиб турди-да, сўнг:

– Бугун, эрта қарайлик, балки келиб қолар, шаҳарга қатнаб ишлайди ахир. Ишдан кеч чиққан бўлса, улов бўлмай қолгандир, – деди андак иккиланиб.

– Майли, – рози бўлди Муслим момо.

Турсунбой чол телевизор қўйишни ҳам унутиб, бир нуқтага тикилганча ўй суриб қолди.

* * *

Орадан бир ҳафта ўтди.

Файзимуроддан ҳамон дарак йўқ.

Турсунбой чол ишхонасига бориб, ўғлини суриштирди. Аксига олгандай шу куни у қандайдир иш билан қаёққадир кетган экан. Турсунбой чол ўғли билан гаплаша олмай қишлоққа қайтди.

– Ишминан қаяққадир кетганакан, – деди чол кампирига. – Келишиминан уйингизга боради, деди бошлиғи. Кейин қайта бердим орқага.

– Қандай ишминан кетибди? – сўради Муслим момо.

– Мен қайдан билай?

Муслим момо бошини сарак-сарак қилди:

– Ҳай-ҳай, бу бола ишминан кетмаган. Бирорта эгасиз ғунажиннинг кетини искаб юрган!

– Келинга айт, лаллая бермасин. Пайзи келганидан кейин сўраб-суриштирсин!

– Тўғри айтасиз, – деди кампир чолнинг сўзини маъқуллаб. – Сизминан менинг тергаганимизнинг фойдаси йўқ. Келин сал қаттиқроқ туриши керак.

Муслим момо ошхонада идиш-товоқларни юваётган келинининг олдига борди.

– Оқшом кеч бўлсаям Пайзи келдими? – деб сўради у атай ўзини гўлликка солиб.

Холдор келин қайнонасига бир қараб қўйди-да, нигоҳларини олиб қочаркан, йўқ, дегандек бош чайқади.

– Ўтган оқшом келганмиди?

Холдор келин бош чайқади.

– Ундан аввалги оқшом-чи?

Холдор келин яна бош чайқади.

– Қачондан бери келмаяпти ўзи?! – торикиб кетгандек зарда билан сўради кампир.

– Икки йилдан бери... гоҳ келади, гоҳ келмайди... – деди Холдор келин узуқ-юлуқ қилиб.

– Икки йилдан бери?! Ҳов... – Муслим момо довдираб қолди.

Холдор келин индамай ишини давом эттираверди.

– Менга қара, – деди Муслим момо ўзига келиб. – Буйтиб лаллаймагин! Эринг шаҳарда ишласа, у ёқда ким кўп, боши очиқ аёллар кўп. Бирортасининг тузоғига илиниб қолмасин эринг!

Холдор келин миқ этмади. Қайнонасининг юзига

қарамади ҳам. Бу Муслим момога хуш ёқди. Битта келин бўлса, шунча бўлади-да. Икки йилдан бери эри қилиқ чиқариб юрган бўлса ҳам миқ этиб ёрилмайди-я. Шунчалик ҳам ичи кенг бўладими? Унинг ўрнида бошқа жувон бўлганида эрининг аламини қайнона-қайнотасидан олган бўларди. Ёки аллақачон этак силкиб чиқиб кетармиди? Бегона аёлга илакишган эркакни ҳамма хотин ҳам кечиравермайди.

Муслим момо аввалдан келинини кўп алқарди, лекин фақат ичида, овоз чиқармасдан дуо қиларди. Келинини талтайиб кетмасин, дерди-да. Лекин айни лаҳзада азбаройи меҳри ийиб кетганидан кафтларини очиб баралла овозда дуо қилди:

– Умрингдан барака топ, болам. Болаларингни роҳатини кўр. Бизни сийласанг, сени Худо сийласин, омин!

Кутилмаганда Холдор келин ирғиб ўрнидан турди, қўлини пешбандига артиб, қайнонасига яқин келиб елкасига бошини қўйди:

– Менга шу дуойингизни ўзи етади. Қолгани бир гап бўлар... – дея пичирлади.

Муслим момонинг кўнгли бузилиб кетди. Аммо йиғламади. Келинининг ҳокисорлиги аллақандай куч берди ва кампир энди уйга дадил кириб бориб, чолининг қўлидан пультни олиб, телевизорни ўчирди.

– Бу болангиз бир балога йўлиққани аниқ, – деди кейин ишонч билан. –Икки йилдан буён уйга келиб-келмай юрган экан-у, анави шўрлик дамини чиқармаган экан!

– Йўғ-е, – чол ишонқирамади.

– Келиннинг ўрнида бошқа хотин бўлганида!

– Э, қўлидан нима келарди?! – деб юборди Турсунбой чол тилининг учида турган сўзни қайтара олмай.

– Бошқа хотин бўлганида Пайзингизни кунини кўрсатарди. Ҳамма хотин ҳам Муслим билан Холдорга ўхшаган эмас!

– Икки йилдан бери ғинг этмай юраверибдими? – гапни келин томонга бурди Турсунбой чол.

– Тилла аёл-да, тилла! Бизни аяган, болаларини ўйлаган...

Турсунбой чолнинг яна саркашлиги тутди чоғи, кампирининг сўзини бўлиб:

– Келин тилла аёл бўлганда Пайзи бировнинг чорбоғида адашиб юрмасди-ёв, – дея пичинг қилди.

– Ҳаҳ, тилингиз қурсин, сизни! Тилингиз қурсин! Ҳозир шу гапнинг мавридими?

– Ўзинг ҳам келинни кўкларга кўтараберма-да бўлмаса.

– Битта келин бундан ортиқ бўлмас. Худодан қўрқинг, чол. Шўрлик эртадан кечгача тиним билмайди. Пайзингиз ҳали сигирни қозиққа боғлашни билмайди. Ҳаммасини келиннинг ўзи эплайди.

Турсунбой чол энсаси қотиб:

– Сен билмаган бошқа гаплар ҳам бордир... – деди-ю гапининг ярмини ичига ютди.

– Энди бундай қиламиз, – деди Муслим момо. – Пайзи келганидан кейин икковлашиб уни ўртага оламиз. Шаҳардаги ишингдан бўшайсан, деймиз. Шу ерда, кўз олдимизда ишлайсан, деймиз. Шуйтиб, бир амаллаб тийиб оламиз.

– Бўпти, лекин келинга айт, мўнди кўзага ўхшаб юрмасдан, сал бундай...

– Оббо! Яна бошлаяпсизми?! Рўзғор тутган одам мўнди кўзага ўхшамасдан, нимага ўхшайди!

– Бўпти, бўпти, билганингни қил!

– Мана, мен кам бўлдимми?!

Муслим момонинг қизғинлик билан берган бу саволини Турсунбой чол жавобсиз қолдирди. Кўзларини юмганча чуқур хўрсиниб қўйди, холос.

Шундан кейин тўрт кун ўтиб намозгар пайти Файзимурод уйга кириб келди. Хавотирдан юраги тарс ёрилгудек бўлиб ўтирган бўлса-да, Турсунбой чол ўзини боса олди, лекин Муслим момо ўғли остонада кўриниши билан порох тўлдирилган бочкадай бирдан портлаб кетди:

– Ўн кундан буён қаерларда дайдиб юрибсан, дайди?! Сенинг ватанинг борми? Ё кўринган тешикка бош суқиб юрибсанми?!

Файзимурод бир лаҳза тек қотиб туриб қолди. Сўнг:

– Эна, сал чиройлироқ қилиб гапиринг. Нима бу, кўринган тешик деганингиз? – деди Файзимурод кулиб.

– Энангнинг бойлигида бундан ҳам ажойиб сўзлар кўп, ҳали эшитаверасан, бафуржа, – дея луқма ташлади Турсунбой чол.

– Сиз байталингизни қамчиламай туринг! – деди Муслим момо чолига қараб чимирилиб.

– Оббо... Эна... Ахир ўйнаб юрганим йўқ. Ишдан келяпман, – деди Файзимурод.

– Ҳозироқ нималар қилиб юрганингни айтмасанг, мени эна дема!

– Сизни соғиндим, эна. Аввал кўришайлик, – Файзимурод яқин келиб Муслим момонинг кўксига бошини қўйди.

– Энанг ўлсин, илойим... – Муслим момонинг киприклари намланди. – Хавотир олдим-да, – жаҳлдан тушганини ўзи ҳам сезмай қолди момо.

– Менга бало урмайди. Нега хавотирланасиз, эна?

– Бало урмасин, илойим. Кўзимнинг оқу қорасисан! Ҳозироқ уйингга кириб хотинингни, болаларингни кўнглини ол. Бечоралар кўзлари тўрт бўлиб кутиб ўтиришибди.

– Хўп.

Файзимурод хонадан чиқди.

– Қиличингни қайраб ўтирганинг эсингдан чиқиб кетдими? – дея киноя қилди Турсунбой чол кампирига.

– Эсимдан чиққани йўқ, – деди Муслим момо ён бергиси келмай. – Бугун йўлдан чарчаб келган, дамини олсин, дедим. Эртан эрталаб суробини тўғрилаймиз!

– Тўғри қилдинг, аввал эр-хотин гаплашиб олишгани маъқул, – деди Турсунбой чол.

– Менам шу ёғини ўйладим-да!

Чолига ғолибона назар ташлади Муслим момо.

Саҳар чоғи чолидан кейин таҳорат олиш учун ташқарига чиққан Муслим момо ғира-шира ҳовлида ғимирлаб юрган келинини кўрди. “Саҳарлаб турмаса гўрга эди, – дея келинига ичи ачиди. – Пайзининг ҳам дийдаси қаттиқми, дейман?”

– Пайзини чақир, кун ёйилгунча ётаберадими? – деди Муслим момо келинига нонуштани бошламасларидан аввал.

– У киши... кетди, – жуда ғалати тарзда жавоб берди Холдор келин ерга қараганча.

– Ҳов, қаяққа кетади?

– Ишга...

– Ё товба... товба қилдим-ей, – Муслим момо ўрнидан туриб ташқарига йўналди. – Ростдан ҳам кетиб қолдими?!

– Ҳа... – йўл-йўлакай жавоб берди келин.

– Нега кетади? Ўзи куни кеча келди-ку!

– Ўзингиз айтгандай, бир ҳафтадан бери қаерда юрибсиз, деб тергаган эдим, уришиб қолдик оқшом...

– Вой шўрим!..

– Менминан ишинг бўлмасин, дейди. Молнинг тагини тозалаб, таппи ёпиб юрабер, дейди. Шундан бошқасини эпламайсан, дейди... – Холдор келин кафти билан оғзини бекитиб, юзини терс бурди.

"Бечора йиғлашгаям уялади..."

Муслим момо оёқларидан мадор қочиб ўтириб қолди.

– Ҳа, эси йўқ бола! – дея бироздан кейин йиғламсиради кампир. – Нима қилайин-а, нима қилайин энди? Қарғайин десам, ёлғиз болам, қарғамайин десам, ялмоғиз болам!

– Қўйинг, эна, қарғаманг, ишминан юргандир-да.

– Бугун ҳам уйга келмас эканми? – қайғули оҳангда сўради момо.

– Келмаса керак!..

– Уйга келмаса, оқшомни қаерда ўтказади?..

Холдор келин бироз иккиланиб турди-да, сўнг:

– Бир куни шимининг киссасидан бир адрес ёзилган қоғоз товиб олгандим. Шуни отамга берайинми? – деб сўради.

– Ҳов, сўраб не қиласан? Қани, ўша қоғоз? Бияққа бер-чи! – деди момо шошиб.

– Ҳозир...

Холдор келин ўзининг хонасига кириб кетди.

– Мана, – салдан кейин қайтиб чиққан Холдор келин бир парча қоғозни кампирга узатди.

Муслим момо ичкарига югурди.

– Болангизнинг қочиб борган ерини товганга ўхшайман. Юринг, ҳозироқ қидириб борамиз, – деди у ҳовлиқиб чолига.

Бир соатлардан кейин чол-кампир йўлга тушишди. Турсунбой чол ҳар қалай шаҳар кўрган одам (бир вақтлар туман ҳокимиятида хўжалик ишлари бўлимида муовин бўлиб ишлаган) эмасми, қоғозда кўрсатилган манзилни ҳеч бир қийинчиликсиз топди.

Беш қаватли уйнинг учинчи қаватидаги эшигига жигарранг дермантин қопланган квартира қўнғироғини бир неча марта босишларига қарамасдан ичкаридан жавоб бўлмади.

– Адашган бўлмайлик тағин, – деди момо зина панжарасига суянаркан.

– Келининг адашган бўлмаса, мен адашганим йўқ, – деди Турсунбой чол хўмрайиб.

Чол-кампир нима қилишларини билмай жим туриб қолишди.

Бир маҳал пастдан ғўнғир-ғўнғир овозлар эшитилди. Чол-кампир ҳушёр тортиб, бир-бирларига маъноли қарашди.

– Ота?!

Дуркунгина аёл билан қўлтиқлашганча зиналардан кўтарилган Файзимурод ота-онасини кўрди-ю, ҳайкал бўлиб қолди. Қош-кўзлари попукдай, лўппи юзлари оппоқ дуркун аёл ҳам довдираб қолди, лекин у тезда ўзини ўнглаб:

– Ассалому алайкум, отажон, – дея салом берди. Кейин лип этиб анграйиб турган момонинг ёнига ўтиб кўришиш учун эгилиб елкасини тутди. – Яхши келдингизми, онажон?

Турсунбой чол ҳам, Муслим момо ҳам лол бўлиб қолишди.

– Анча кутиб қолганга ўхшайсизлар, келишларингизни билганимизда кутиб олишга чиқардик. Мана, ҳозир, – дуркун аёл сумкасидан калит чиқариб эшикни очди. – Қани, уйга киринглар.

Чол кампирига, кампир чолига боқди. Дуркун аёлнинг уларни анчадан буён танийдигандек илтифот билан муомала қилиши иккаласини ҳам ҳайратга солиб қўйганди.

– Ота, эна, ичкарига киринглар, – деди энди Файзимурод ҳам дадилланиб. – Ичкарида гаплашамиз.

Турсунбой чол томоқ қириб қўйди, сўнг: "Кир" дегандек ишора қилди кампирига.

Кенг-мўл меҳмонхонадаги ҳашамат, безак-буюмлар, саранжом-саришталик гарангсиган чол-кампирни янада довдиратди. Ахир, бу ердаги жиҳозлар уларнинг умр бўйи йиққан-яширганларидан икки-уч баравар қимматлироқ эди. Иккаласи ҳам бу ерга нима учун келганларини эсдан чиқариб қўйгандек бир муддат нафасларини ичга ютганча тек қотиб ўтиришди.

Дуркун аёл антиқа дастурхон ёзилган стол устини бир зумда турли ноз-неъматлар билан тўлдириб ташлади. Файзимурод бўлса, ота-онасининг қаршисидаги стулда бошини ердан кўтармасдан миқ этмай ўтирарди.

– Отажон, чой ичинг, – дуркун аёл бир қўли кўксида, иккинчисида пахта гулли, чети учмаган, ичи сарғайиб кетмаган пиёлада чой узатди.

Турсунбой чол пиёлани оларкан, қўли титраб кетди. Муслим момо буни аниқ кўрди. "Ҳаҳ, шўрлик чол, бундай муомалани кўрмаган-да! Кўргансизлик қиляпти", – деб ичида яниб қўйди.

Навбат Муслим момога келди.

– Онажон, чой ичинг, – дуркун аёлнинг пиёла тутган бармоқлари узун-узун, оппоқ, нимпушти тирноқлари ялтирарди.

Муслим момонинг кўзларига Холдор келиннинг қорача, тўрлаган, тирноқлари сарғайган бармоқлари кўриниб кетди. "У шўрликда ҳузур-ҳаловат йўқ, гўр бўлармиди? Бу хотин қўлини совуқ сувга урмайди чоғи. Боламга ўхшаган бўшбаёв эркакни тузоғига илинтириб олиб, соғин сигирдай соғиб ичиб ётади-да. Ҳойнаҳой, манави буюмлар менинг боламнинг пулларига келгандир!"

– Файзи ака, чойни олинг, – дуркун аёл Файзимуродга пиёла узатди.

Аёлнинг ҳаракатларида бачканалик, зўракилик сезилмасди. Қарашлари мулойим ва самимий эди.

Муслим момонинг кўзларига меҳнаткаш, қўли қадоқ Холдор келиннинг одамга қаттиқ тикиладиган, ҳиссиз нигоҳлари кўриниб кетди.

– Олиб ўтирингизлар, – мулозамат қилди дуркун аёл.

Ҳеч кимдан садо чиқмади. На чол, на кампир дастурхонга қўл узатди. Ўртага ўнғайсиз жимлик чўкди. Турсунбой чол бармоқларини бир-бирига чоғиштирганча кўзларини юмиб ўтирарди.

Муслим момо қовоқ солиб, ерга қараб ўтиргани билан зимдан дуркун аёлни, ўғлини кузатаркан: "Эртадан кечгача ойна олдида ўтириб, қандай қилиб эркакларнинг кўнглини ийитсам экан, деб ўйлашдан бошқасига ярамайди", деган хулосага келди.

– Олиб ўтирингизлар, – яна мулозамат қилди дуркун аёл.

Бу сафар ҳам ҳеч ким дастурхонга қўл узатмади. Дуркун аёл безовталаниб Файзимуродга қараб қўйди.

Файзимурод ҳамон ердан бош кўтармасди.

– Сезиб турибман, – дея гап бошлади шунда дуркун аёл. – Кўзларингизга бало-қазодай бўлиб кўриняпман. Аслида ҳаммасига мен айбдорман... Бировнинг нонини яримта қилдим... Ишонсангиз, ўзимнинг ҳам ичимга чироқ ёқса ёришмайди. Худди нина устида ўтиргандай бесаранжомман... Лекин ишонинг, унчалик виждонсизликка борганим йўқ. Бир неча марта ўғлингизга мени тинч қўйишларини айтдим, илтимос қилдим. Уйимга киритмай қўйган кунларим ҳам

бўлди. Аммо... Мана, ҳозир ҳам у кишининг йўлига тўғаноқ бўлмайман. Бунга ҳақим йўқ. Тўрт боласининг уволига қолишни истамайман. Лекин Файзи ака... кетишни истамаяпти...

– Кўчанинг овқати ширин туйилади! – туйқусдан хаёлига келган гапни туйқусдан айтиб юборди Муслим момо.

Турсунбой чол шундай ўкрайиб қарадики, момонинг нафаси ичига тушиб кетди.

Дуркун аёл бўлса, оқиш юзи қизарганча ер сузиб қолди. Лекин момонинг тасаввуридаги ҳалигиндай аёлларга ўхшаб шартакилик қилмади. Момо бундан руҳланиб дадил тортди. Лекин энди дуркун аёлга эмас, ўғлига қараб заҳрини сочди:

– Сени нима жин урди, болам?! Хотин кўрмай юрганмидинг? Бизни ўйламасанг, тўртта болангни ўйламадингми?!

Файзимурод қилт этмади.

– Тилингни тушовлаб қўйганми, нега гапирмайсан?! – забтига олди момо.

Шунда ҳам Файзимуроддан садо чиқмади.

– Мен кўчани бир айланиб келаман, – дуркун аёл ўрнидан туриб эшик томон йўналди.

— Қайси томонда бўласан, Ойгул? — сўради Файзимурод бирдан тилга кириб.

– Боғчада бўламан, – деб жавоб берди аёл остонада турганча, кейин эшикни секин очиб ташқарига чиқди.

Хонада ота, она ва ўғил қолишди.

– Бу нима қилиқ, улим? – сўради Турсунбой чол хўмрайиб.

Момонинг назарида чоли мажбуран қовоқ солиб ўтиргандек туйилди. Жаҳли чиқди, нимадир алам қилиб кетаверди, оқибатда чолининг хўмрайишларига ҳам парво қилмасдан, ўғлига заҳрини сочди яна.

– Нега камнамо бўлиб қолдинг, десам, мегажиннинг домига илиниб қолган экансан-да! Топганингни ўйнашингга ташмалаб, тоза мақ-тақ қилиб юборибсан-ку! Шунча ҳаракатни болаларингга қилсанг бўлмасмиди?! Қилпанглаб, алдаб-суладаса ийиб кетгансан-да! У ёқда шўрлик хотининг ҳеч нарсадан бехабар, ота-энангнинг хизматини қилиб юрибди. Уям анови мегажинга ўхшаб куниминан ойна олдида ўтирса, пари бўлиб кетарди, пари!

Муслим момо қаттиқ ҳаяжонланганидан юрак уриши тезлашиб, нафас олишга қийналганидан жим бўлиб қолди.

– Эна, – деди Файзимурод вазминлик билан. – Ойгул кун бўйи ойна олдида ўтирмайди. Ишлайди. Фирмаси бор. Машинаси бор. Уй, умуман бу ердаги ҳамма нарса унинг ўзиники. У мениям таъминлаб туради... Лекин гап бунда эмас...

– Нимада бўлмаса?! – сўради момо.

– Буни тушунтириб беролмайман.

– Қўрқасанми ундан?

– Нималар деяпсиз!

– Тушунишимча, болангни жавобини берганман, кучинг етса, олиб кет, деди-ёв, а?

Файзимурод жавоб бермади.

– Уйидан ҳайдаб чиқарсаям кетмайсанми?!

Файзимурод яна жим.

– Бу хотин сени бир бало қилиб қўйганга ўхшаяпти. Ҳой, чол, сиз ҳам бир нима десангиз-чи!

– Икки қулоч арқон бер, – деди Турсунбой чол.

– Арқон? – ҳайрон бўлди кампир. – Арқонни нима қиласиз?!

– Болангни бўйнидан боғлаб судраб кетаман!

Муслим момо чолининг нима демоқчи бўлганини энди тушунди. Ҳа, муаммо анови аёлда эмас, ўз ўғилларида эди!

– Нима қиласан, шуйтиб хотинингдан, болаларингдан воз кечиб кетаберасанми? – ҳамон шаштидан тушмасди момо.

– Истаса... Холдор сизлар билан яшайверсин...

– Сен-чи?

– Хабар олиб тураман.

– Бекорларни бештасини айтибсан! Қани, ҳозироқ олдимга туш! – момо ирғиб туриб, ўғлининг ёнига келди. – Шу ердан сени судраб бўлсаям олиб чиқиб кетаман! Тур, ўрнингдан, деяпман!

Файзимурод қилт этмади. Стулга михланиб қолгандай, ранги қув ўчиб ўтираверди.

– Энангни сўзини ерда қолдиряпсанми?!

– Мени тушунинг, эна...

Турсунбой чол ҳам ўрнидан турди.

– Кетмайсанми? – деб сўради чол ўғлидан.

Файзимурод кескин бош чайқади. Сўнг:

– Кетмайман, – деди қатъий оҳангда.

Турсунбой чол кампирига юзланди.

– Юр, кетдик.

– Индамай кетаберамизми?

– Кетдик, деяпман! – ўшқириб юборди Турсунбой чол.

Муслим момо қўрқиб кетди. Индамасдан чолининг олдига тушди.

Подъезд олдида зулукдай қоп-қора "иномарка" турарди. Ундан Ойгул тушди.

– Отажон, онажон, келинг, ўтиринг, бекатгача обориб қўяман, – деди у орқа эшикни очиб.

Чол кампирга, кампир чолга қаради.

– Сўзимни қайтарманг, отажон, – Ойгул шундай мулойим, шундай самимий сўзладики, Турсунбой чол қандай қилиб орқа ўриндиққа ўтириб олганини ўзи ҳам сезмай қолди.

Нима, Муслим момо ёлғиз ўзи пиёда кетсинми? Ҳо!

– Мана булар сизларга, – деди Ойгул иккита халтачанинг бирини чолга, иккинчисини кампирга тутиб. – Сизларни дурустроқ меҳмон қилолмадим...

Ноилож пакетни ҳам олишди.

* * *

– Бу халтага нима солибди ўзи? – деб қоғоз пакетга ишора қилди Муслим момо Ойгул пулини тўлаб, ўтказиб юборган таксида қишлоққа қайтишаркан.

– Очиб кўр, – деди Турсунбой чол гердайиб ўтирганча.

Муслим момо халта ичига кўз ташлади-ю шу заҳоти:

– Эҳ-ҳе! – деб юборди ҳайратланиб.

Турсунбой чол нима учундир яна кўзларини юмиб олди.

– Ўзига тўқ хотинми, дейман, а, чол?

– Ғурури бор хотин, дегин.

– Ҳаҳ, ғурури бўлмай ўлсин! Соғанангинг оти нимайди?

– Ойгул, – деди Турсунбой чол аллақандай таъкид билан. Кейин яна кўзларини юмиб оларкан: – Оти ҳам ажабтовур экан, – деб қўшиб қўйди.

– Ажабтовур бўлмай ўлсин, – деди Муслим момо лабини буриб, лекин овозида бояги қаҳр ва зарда сезилмасди. – Энди нима қиламиз, чол? Келинга нима деймиз?

Турсунбой чол бир зум тин олди-да, сўнг:

– Эрининг иккинчи манзилини била туриб индамай юрган аёлга нима ҳам дердик? – деди аллақандай маҳзун оҳангда.

Шундай қилиб, бу масала вақтинча очиқ қолди.

Қайнона-қайнотасининг шаҳардан тўлиб-тошиб келгани-

ни кўрган Холдор келин қувониб кетди. Муслим момо битта халтани ўзига олиб, иккинчисини келинига узатаркан:

– Болаларингни ўртасига тўкиб ташла. Еб-еб олишсин! – деди алланимани таъкидлаётгандай бўлиб.

– Ўғлингизни товдиларингизми, ишқилиб? – деб сўради Холдор келин.

– Товдик, товмай қўярмидик, – Муслим момо ўн йил бадалида илк бор келинининг кўзларига тик қарай олмай нигоҳларини олиб қочди.

– Қаердайкан?

– Сен берган қоғоздаги жой коровулхона экан. Болам оқшомига шайда ётиб қоларкан. Нега буйтиб юрибсан, деб отаси би-ир қистовга олувди, жон-пони чиқиб кетди-ёв! Ўйнаб юрганим йўқ, бола-чақамни деб юрибман, деб бақириб берди. Биз уни тушунмаятганимиздан куйиб кетди-да, болам бечора. Кейин ётиғиминан тушунтирди. Биз тушундик охири уни! – Муслим момо ўзининг луғат бойлигида "тушунмадик, тушундик", каби янги сўз пайдо бўлганини сезиб қолиб, гўё шу янги сўз "сир"ларини фош қилиб қўядигандай бесаранжом бўлиб қолди.

– Ҳар қалай тинч экан-ку, майли, – деди Холдор келин алланечук ҳазин оҳангда.

Муслим момо ғалати бўлиб кетди. Ичида нимадир ғимирлагандай бўлди.

– Энди... эркак барибир эркак-да, – деди Муслим момо тутилинқираб. – Болани йиғламайди, эркакни ёмон йўлга юрмайди, деб бўлмайди. Сен ҳам ҳушёр бўлгин-да!

– Сизлар бор, нима ғамим бор, – деди Холдор келин.

Муслим момо миқ этолмай қолди.

Эртаси куни кечга яқин Файзимурод келди.

Икки қўлида иккита салафан халта...

– Буниси сизларга, – Файзимурод халтанинг бирини онасига яқин сурди. Кейин овозини хиёл пасайтириб, – бериб юборди... – деб қўшимча қилди.

Муслим момо ким юборганини тушунди.

– Овора бўлиб нима қиларди... нима қилардинг? – деб қўйди тили қалтираб.

– Энди сизларга яхши парвариш керак-да, – деди Файзимурод овозини кўтариб. – Ёшликда елдингиз, югурдингиз, энди қарилик гаштиниям суринг-да!

Бу гаплар боласидан чиқмаганини пайқаган момо ўғлига зимдан таънаомуз назар ташлади. Файзимурод онасининг нигоҳларига эътибор бермади. У елкасидан тоғ ағдарилгандай одатдагидан анча хотиржам кўринарди. Муслим момонинг бир хаёли салафан халталарни қайтариб юборишни таъкидларди. Лекин...

– Қани, халтани оч, кампир, – деб қолди шу вақт Турсунбой чол. – Бугунгисида нималар бор экан?

Муслим момо иддао билан чолига қаради, сўнг салафан халтани очиб, сархил егуликлар, ширинликларни бир-бир олиб дастурхонга қўйди.

– Вой-бўй, дунёда шунақа нарсалар ҳам бор экан-да, – деди Турсунбой чол ҳайрат билан. – Мана, мен бошлаб бердим, қани, кампир, сенам ол! Пайзи тўғри айтади, бизга ҳозир яхши парвариш керак.

– Мен емайман! – Муслим момо силтаниб орқа ўгирди дастурхонга.

– Ҳо-о, кеча егандинг-ку. Бугун ноз қилиб қолдингми?! – киноя қилди Турсунбой чол.

Муслим момо шу заҳоти дастурхонга юз бурди.

– Менга нима? – деди момо бепарво оҳангда. – Менинг ёнимдан кетяптими харажат?! Тайёр овқатни еб-еб оламанда, қорнимни қаппайтириб ётаман!

Шундай қилиб, Файзимуроднинг халта кўтариб келиши одатга айланди.

* * *

– Яқинда мошина олмоқчиман! – дея тантанали равишда эълон қилди Файзимурод кунларнинг бирида. – Кейин ҳаммаларингизни шаҳарга обориб айлантириб келаман.

Холдор келиннинг қувонганини кўрсангиз! Эрига ялтоқланиб қарашлари-чи! Файзимурод дунёни пойига поёндоз қилиб қўйгандек бирам хурсанд, бирам...

– Худога шукр, қариганда бизнинг ҳам кўкрагимизга шамол тегадиган бўпти, – дея кўкрагини керди Турсунбой чол.

– Ҳаммаси улингизни шарофатидан-да, ота. Улингизни шарофатидан! – деди Холдор келин қувонганидан оғзи қулоғига етиб.

Турсунбой чол маъқуллаб бош ирғади.

Ҳамма хурсанд эди.

Фақат Муслим момо жим.

– Бу дейман, анов келин анча бамаъни аёл экан, — деди бир куни Турсунбой чол кампирига. – Пайзига закунний хотин бўлмаса ҳам бизди ташвишимизни қилади ҳар доим. Тўғрисини айтсам, Холдор келининг меҳнаткаш, қўл-оёғи чаққон бўлганиминан шу вақтгача биз учун бирор мартаям алоҳида қозон осганини кўрганим йўқ!

Муслим момо индамади, лекин одатдагидай лабини ёқимсиз буриб қўйди.

Кўп ўтмасдан Файзимурод шаҳардан машина миниб келди. Шунда ҳам Муслим момо у қадар очилмади.

Орадан яна бир муддат ўтгач, кунларнинг бирида Файзимурод онасини машинага ўтқазиб шаҳарга олиб кетди.

– Онамизни олиб келинг, деб Ойгул ўз ҳолимга қўймади сира, – йўлда изоҳ берди Файзимурод онасига. – Онангиз Хизр назари тушган аёл бўлиб кўзимга кўринди, дейди. Бир ўзларини олиб келинг, дуоларини олайин, дейди...

– Ўлағойсин, кашмири! – деди кампир лабини буриб.

– Эна! – оғриниб назар ташлади Файзимурод. – Энди... ҳадеб оёқ тирайверманг.

– Мен шундай тарбия берганмидим сенга?!

– Эна, ҳозир замон бошқача. Сизам сал бошқача ўйланг.

– Мен бошқача ўйламайман. Мен... ростини айтсам, сени деб ўзимга қанчалар зуғум қилиб яшаганман!

– Эна, сизнинг даврингиз, йўриғингиз бошқа бўлган. Одам бир марта дунёга келади. Шундай экан, ўзини, туйғуларини ҳурмат қилиши ҳам керак-да. Қолаверса, одам ўзини бахтли ҳис қилган ерда яшаши керак. Ойгул билан бир соатча юракдан гаплашинг, бунақа нарсаларни шундай тушунтириб қўядики, кейин сизам уни яхши кўриб қоласиз, эна! – деб юборди Файзимурод.

– Сенинг сазангни ўлдирмаслик учун боряпман, лекин уни келиним деб эмас!

– Сиз уни келиним деб қабул қила олмаётганингизни Ойгул билади. Шунда ҳам барибир сизга меҳри бўлакча, эна. Онангиз кўп қийинчиликлар кўрган аёл, мен у кишини тушунаман, дейди у.

Муслим момонинг қарашлари ювош тортди, ҳатто анча маҳзун тортди. Кейин қаддини кўтариб, ёйилиб ўтирди...

O`ZBEGIM SPORTI

Гроссмейстер-лар баҳси

Ўзбекистон тасвирий санъат галереясида Халқаро шахмат федерацияси, Ўзбекистон шахмат федерацияси ҳамда "Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармаси ҳамкорлигида ташкил этилган ФИДЕ Гран-присининг иккинчи босқич беллашувлари бўлиб ўтди. Олтита нуфузли халқаро турнирдан иборат ФИДЕ Гран-приси 2014 йилда жаҳон шахмат тожи учун бўладиган мусобақанинг саралаш босқичидир.

2014 йили ўтказиладиган номзодлар турнири жаҳон чемпионлиги учун курашиш имконини берадиган ягона мусобақадир.Унинг голиби амалдаги жаҳон чемпиони – ҳиндистонлик Вишванатан Ананд билан жаҳон шахмат тожи учун баҳслашади.

Пойтахтимизда ўтган нуфузли турнирда ўн икки нафар халқаро гроссмейстер – ўзбекистонлик Рустам Қосимжонов, россиялик шахматчилардан рапид бўйича жаҳон чемпиони Сергай Карякин, жаҳон шахмат олимпиадасининг уч карра ғолиби Александр Морозевич, жаҳон кубоги совриндори Пётр Свидлер, жаҳон кубоги соҳиби исроиллик Борис Гелфанд, 16-жаҳон чемиони ва жаҳон шахмат олимпиадасининг икки карра ғолиби украинлик Руслан Пономарйов, блитс бўйича жаҳон чемпиони кубалик Ленер Домингес Перес, Осиё чемпиони хитойлик Ванг Хао, жаҳон шахмат олимпиадаси ғолиби озарбайжонлик Шаҳриёр Мамадиёров, жаҳон кубоги соҳиби, тезкор шахмат бўйича жаҳон чемпиони америкалик Гата Камский, Италия чемпиони Фабиано Каруана ва халқаро турнирлар ғолиби венгриялик Петер Лекоир даврали тизимда ўзаро дона сурди.

17-жаҳон чемпиони Рустам Қосимжонов ҳам муваффақиятли ўйнаб, ФИДЕ Гран-присининг иккинчи босқичида мағлубиятга учрамаган ягона шахматчи бўлди. Тажрибали гроссмейстеримиз бешинчи турда Осиё чемпиони Ванг Хаони қора доналарда мот қилди, қолган барча партияда дуранг ўйнаб, жами олти очко жамғарди.

Ўзбекистон тасвирий санъат галереясида ўтган тақдирлаш маросимида 6,5 очко билан биринчи ўринни эгаллаган Сергей Карякинга олтин медал топширилди. Кумуш медал Ванг Хаога, бронза медал Александр Морозевичга насиб этди.

– Ўзбекистонда барча спорт анжуманлари юқори савияда ташкил этилишига яна бир бор амин бўлдик, – деди Халқаро шахмат федерацияси (ФИДЕ) президенти Кирсан Илюмжинов

Нодирбек Абдусатторов Словениянинг Марибор шаҳрида болалар ва ўсмирлар ўртасида бўлиб ўтган шахмат бўйича жаҳон чемпионатида бош совринни қўлга киритди. Нодирбек Абдусатторов ўтган йили Ҳиндистонда бўлиб ўтган турнирда ўз ёш тоифасида Осиё чемпиони деган номга сазовор бўлиб қайтганди.

8 ёшгача бўлган болалар иштирокидаги турнирда Ўзбекистон шарафини ҳимоя қилган тошкентлик Нодирбек 11 партияда 10 очко жамғариб олтин медал учун бўлган баҳсда рақибларига имкон қолдирмади. Эътиборли томони, у бор-йўғи икки ўйинда дуррангга рози бўлди, қолган барчасида ғалаба қозонди.

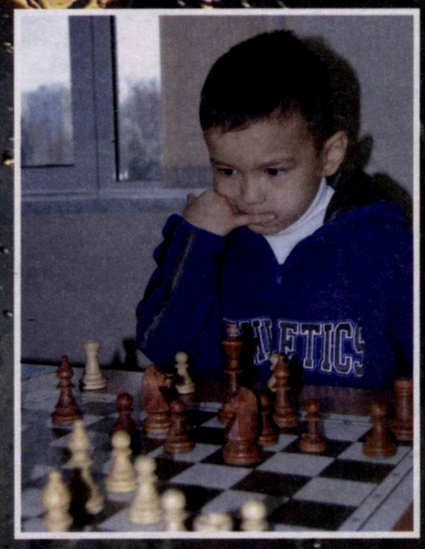

* * *

– Тўғри айтган экансиз, чол, – деди шу куни кечга яқин одатдагидай тўлиб-тошиб уйга кириб келган момо чолига. – Анов келин тоза бамаъни аёл экан. "Сизга ҳавасим келади, бағри бутун аёлсиз, – дейди бечора. – Менинг устим бутун, ичим тутун, ҳеч ҳавас қиладиган ерим йўқ". Камтар-да, камтар! Унинг ўрнида бизнинг қишлоқнинг аёли бўлганида димоғидан эшакқурт ёғилиб, менга ўхшаганларни оёғининг учида кўрсатарди. Айтгандай, бу хотин тоза пишиқ-пухта экан. Қишлоқдан бир ҳовли олиб, набираларингиздан бировининг номига ўтказиб қўйсам майлими, деб сўради мендан. Ўйлаб кўриб, рози бўлдим. Ҳарна Пайзига ёрдам-да. Тўртта ўғилни уйли-жойли қилиш осон бўлмайди унга.

Турсунбой чол "анов келин" ҳақида кампирининг фикри яхши томонга ўзгарганидан кўнгли хотиржам бўлгандек мамнун илжайиб қўйди.

Дарҳақиқат, Муслим момо шаҳардан анча ўзгариб қайтди. У энди аввалгидай фикрламас. Ойгулни ҳам ҳуда-беҳуда қарғайвермасди. Шу вақтгача Холдор келиннинг тарафини олган бўлса, энди она сифатида ўз ўғлига "зуғум қила олмаслигини" ҳис этиб, унга ачина бошлади. "Болам бечора суймаган ошни қандай ичсин? Ота-онасини ранжитмаслик учун улар танлаган қизга уйланиб, бир умр қийналиб яшагандан кўра... Ахир болам ҳам дунёга бир марта келади!" – бу фикрлар кампирнинг онгига беозор, самимий йўллар ва... тўкин-сочинлик орқали оқиб кира бошлади. У Ойгулдан ўзини қарздор ҳис қила бошлади...

Кейинги сафар Турсунбой чол шаҳарга саёҳат қилди.

– Отамни бугун-эрта кутманглар, – деди Файзимурод онаси билан Холдор келинга. – Ишхона ҳисобидан путёвка олиб, дам олишга жўнатяпман!

Холдор келин ерга қараганча мик этмай турарди. Файзимурод у томонга қарамасликка уринарди.

"Нега у жим, – деб ўйлади кампир Холдор келинга зимдан тикилганча. – Наҳотки ҳеч нарсани пайқамаётган бўлса? Балки пайқагандиру... ҳеч нарсани ўзгартира олмаслигига фаҳми етдимикин? Э, ўйлайвериб бошим қотди. Менга нима!"

Шундай қилиб, Турсунбой чол дам олишга ҳам бориб келди.

– Ота, эна, – деди Файзимурод кунларнинг бирида муҳим гапи бордай чол-кампирга маъноли қараб. – Мана, Ойгулни кўрдиларингиз, қанақа аёл эканлигини билдиларингиз. Энди... маслаҳатли бир иш чиқиб қолди...

– Қандай иш? – шоша-пиша сўради Муслим момо.

– Ойгул аввал турмуш қилган, лекин фарзанд бўлмагани учун оиласи билан ажрашган... Текширганларида Ойгулни айбдор қилишган-да дўхтирлар. Хуллас, у яна ўнта эркакка теккан тақдирдаям бола кўрмас экан. Шунинг учун менга муносабатларимизни яқинларингизга, элга ошкор қилайлик, сизнинг болаларингиз менинг ҳам болаларим бўлса, деганга ўхшаш гап қилди. Нима дейсизлар шунга?..

Ишнинг бундай тус олишини кутмаган Муслим момо кўзларини чақчайтирганча чолига юзланди:

– Энди қайтамиз, чол?!

Турсунбой чол шимаётган конфетини ташлаб юборгиси келмагандек бир муддат тамшаниб турди, сўнг:

– Йўқ десанг, у хотин этагингга осилиб олмайди. Бу кўриниб турган нарса-ку, – дея гап бошлади. – Сен бўлмасанг, бошқа бировлар илади-кетади. Лекин у аёл мингтаники бўлгунча, биттаники бўлайин, деганга ўхшайди. Бамаъни аёл дейман-ку, бамаъни!

– Болалар ўртада бўладими? – сўради момо таажжубланиб.

– Ҳа, энди, бориб-кеп туришади-да.

– Холдор-чи?

– Холдорга нима бор у ерда?

– Йў-ўқ... Мен у кўнармикан, демоқчийдим.

– Кўнмай қаёққа борарди?! Холдор Пайзининг хотини бўлса, анов куйган банда ҳам хотини-ку! Биз учун бунисиям келин, унисиям келин. Икковини бирдай кўришимиз керак, кампир, тушундингми? Сен Холдор келинга ётиғиминан тушунтир. Керак бўлса, менам мусулмон эркакнинг ҳақ-ҳуқуқлари ҳақида насиҳат қилиб қўяман.

– Мусулмончиликда йўл борми ахир?! – зорлангандай, қийналиб кетаётгандай сўради Муслим момо.

– Йўлини билмасам, насиҳат қиламанми?! Бўлди, масала ҳал. Пайзи, мошинани тайёрла, мен бир ерга ўтиб келмоқчиман!

– Ҳа, қаяққа борасиз? – сўради момо ажабланиб.

– Сўлоқлидаги Бўрибой ошнам тўй қиляпти экан.

– Сўлоқли бир қадам бўлса, мошинада боришингиз шартми? Авваллари диконглаб ўзингиз кетаберардингиз-ку!

– Аввал мошина йўқ эди. Энди улим мошина минса-ю, мен яёв юрсам бўладими?!

Турсунбой чол ташқарига йўналди. Машина калитини бармоқларида ўйнаганча Файзимурод отасига эргашди.

Ёлғиз қолган Муслим момо дастурхондаги антиқа ширинликларга тикилганча... Холдор келинни қандай кўндириш ҳақида бош қотира бошлади.

Зулфия ҚУРОЛБОЙ қизи

OCHQICH

USHALMAGAN ORZULAR FOJIASI

Ҳикояни ўқиб чиққан таниш қаламкашларимиздан бири энсаси қотганини яшириб ўтирмади:

– Наинки, ота-она келинини икки халта ширинликка алмашса?

Мен шунда бу одам асардан ҳеч нима тушунмаганини, фақат воқеаларнинг зоҳирий кўринишига эътибор қаратганини англадим. Ваҳоланки, "алмашиш" ўлчови "Келин"да бениҳоя маҳорат ва шафқатсизлик билан, тўғридан-тўғри кўрсатиб ўтилган: "Айтгандай, бу хотин тоза пишиқ-пухта экан. Қишлоқдан бир ҳовли олиб, набираларингиздан бировининг номига ўтказиб қўйсам майлими, деб сўради мендан. Ўйлаб кўриб рози бўлдим. Ҳарна Пайзига ёрдам-да. Тўртта ўғилни уйли-жойли қилиш осон бўлмайди унга".

Мана, гап қаерда! Мана, кўнгилларнинг туб-тубидаги асл мақсад, ният қаерда. Мана, нима учун "Муслим момонинг қарашлари ювош тортди". Демак, Муслим момони ҳам, Турсунбой чолни ҳам айблашга шошилмайлик, уларни тушунишга ҳаракат қилайлик. Ҳар иккиси ҳаётий синовларни бошдан ўтказавериб, пишиб кетишган, оқ-қорани яхши танишади. Момонинг феълидаги бир жиҳатга эътибор қаратинг: "Ўғлини уйлантирганига ўн йилдан ошяптики, Муслим момо келинининг хонасига кирмайди. Бирор зарурат туғилиб қолса, мана ҳозиргидай эшик олдида туриб гаплашиб қайтади. Ичкарига ҳатто кўз қирини ҳам ташламайди. Келинининг тўшагига кўзи тушишини хоҳламайди". Ҳатто келинининг тўшагига кўзи тушиб қолишидан истиҳола қиладиган она наҳотки ўғлининг "Бирорта эгасиз ғунажиннинг кетини искаб юришига" йўл қўяди? Асло. Аммо… "Ҳарна Пайзига ёрдам-да. Тўртта ўғилни уйли-жойли қилиш осон бўлмайди унга". Момо ёлғиз ўғлини уйлантириб ҳам тўй "осон бўлмаслигини" яхши билиб олган. Ўғлининг бўйнида эса тўртта тўй ташвиши! Тўртта-я! Чақилиб кетади-ку бечора! Келиннинг аҳволи бу бўлса. "Шу вақтгача Холдор келиннинг тарафини олган бўлса, энди она сифатида ўз ўғлига "зуғум қила олмаслигини" ҳис этиб, унга ачина бошлади. "Болам бечора суймаган ошни қандай ичсин? Ота-онасини ранжитмаслик учун улар танлаган қизга уйланиб, бир умр қийналиб яшагандан кўра... Ахир болам ҳам дунёга бир марта келади!" – бу фикрлар кампирнинг онгига беозор, самимий йўллар ва... тўкин-сочинлик орқали оқиб кира бошлади". Она – она-да. У фарзандининг ноҳақлигини ҳис эта туриб "ўғлим" дейди, боласининг ёнини олади, керак бўлса унинг учун жонини қурбон қилади. Айнан шу сабабли ҳикоя Муслим момо билан бошланиб, ўта таъсирчан, чексиз мушоҳадаларга йўллайдиган, ўқувчи қалбини ларзага соладиган тарзда Муслим момо билан якун топади. Демак, "Келин"да асл қурбонликка келтирилаётган жон Холдор келин эмас, она…

Ҳикоядаги яна бир ёркин образ, шубҳасиз, Турсунбой чолдир.

Дастлаб, табиий равишда ўзини уйнинг устуни ҳисоблайдиган Турсунбой чол феъл-атвори ғалатидай туюлади (бу образда гендер ҳуқуқларининг қай даражада моҳирлик билан акс этгани – алоҳида мавзу). Аммо чол образи моҳияти шиддат билан очила борган сайин, биз унинг кимлигини, мақсад-тутумларини англай борамиз. Турсунбой чол қайсидир маънода ўзининг ўтган, эҳтимолки ўтаётган умридан норозироқ. У ёшлигида бошқачароқ ҳаётни орзу қилган, бунга эришмоқчи ҳам бўлган, аммо эплай олмагач, ҳаммасидан қўлини ювиб қўлтиғига урган; энди қолган умрини бир амаллаб ўтказиб олса бас. Аммо нафс деган бало бор: чол яхши еб, яхши ичишни истайди, келин(лар)ига дастурхон тўкинлигига қараб баҳо беради: "– Бу дейман, анов келин анча бамаъни аёл экан, — деди бир куни Турсунбой чол кампирига. – Пайзига закунний хотин бўлмаса ҳам, биззи ташвишимизни қилади ҳар доим. Тўғрисини айтсам, Холдор келининг меҳнаткаш, қўл-оёғи чаққон бўлганимиинан шу вақтгача биз учун бирор мартаям алоҳида қозон осганини кўрганим йўқ!". Кўнгил-да, Турсунбой чолнинг ўзига яраша, озгина худбинона орзу-ҳаваслари ҳам бор: "Бўлди, масала ҳал. Пайзи, мошинани тайёрла, мен бир ерга ўтиб келмоқчиман!

– Ҳа, қаяққа борасиз? – сўради момо ажабланиб.

– Сўлоқлидаги Бўрибой ошнам тўй қиляпти экан.

– Сўлоқли бир қадам бўлса, мошинада боришингиз шартми? Авваллари диконглаб ўзингиз кетаберардингиз-ку!

– Аввал мошина йўқ эди. Энди улим мошина минса-ю, мен яёв юрсам бўладими?!

Турсунбой чол ташқарига йўналди. Машина калитини бармоқларида ўйнаганча Файзимурод отасига эргашди".

Турсунбой чол кампирининг ўзи томонга ўтаётганидан хурсанд: ҳарна-да, бу муваффақиятни янада мустаҳкамлашга жон-жаҳди билан ҳаракат қилади: "Кўнмай қаёққа борарди?! Холдор Пайзининг хотини бўлса, анов куйган банда ҳам хотини-ку! Биз учун бунисиям келин, унисиям келин. Икковини бирдай кўришимиз керак, кампир, тушундингми? Сен Холдор келинга ётиғиминан тушунтир. Керак бўлса, менам мусулмон эркакнинг ҳақ-ҳуқуқлари ҳақида насиҳат қилиб қўяман".

Мана шу ўринда Турсунбой чол феълининг яна бир қирраси очилади: "Э, бу чоли қурғур ҳам вақтида тоза ҳунарини кўрсатган! Агар Муслим момо турмушнинг аччиқ-чучугига чидамаганида, ҳаёт шу экан-да, деб пешанасига бир муштлаб яшамаганида, ким билсин, аллақачон ажрашиб, бегоналашиб кетишармиди?" Ҳа, чол шундай умр кечирган ва кечирмоқда. Эътибор беринг: "Ёшликда кўнгил нималарни тиламайди, майли, ўтгани ўтди, сал тафтсиз умр кечирганини ҳис қилиб ўкинса-да, ўтган йиллардан Муслим момо асло норозилик туймасди, лекин чоли... энди қариганда сал инсофга келса-чи бу чол!.. Бир оёғи тўрда, бир оёғи гўр лабида турибдию, индамаса ҳалиям..." Буни Турсунбой чолнинг ўзи ҳам яхши англайди, шу сабабли, ўғли ҳақида гапираётганида, беихтиёр ўзининг қаричидан келиб чиқади: "Энди битта-яримта... ҳалигидай хотинга айланишса айланишар, лекин бола-чақасидан воз кечмайди". Шу сабабли Турсунбой чол янги "келин"идаги улуғворликни, тўкин-сочинликни кўрганида ўша ушалмаган орзулари эсига тушибми, ўзгача ҳаёт армонлари боисми, ларзага тушади: "Турсунбой чол пиёлани оларкан, қўли титраб кетди. Муслим момо буни аниқ кўрди. "Ҳаҳ, шўрлик чол, бундай муомалани кўрмаган-да! Кўргансизлик қиляпти", – деб ичида яниб қўйди момо"...

Албатта, мен ҳикоядаги "соддагина, тўпоригина, камгап, камсуқум, меҳнаткаш жувон", қайнонасининг олдида йиғлашга ҳам уяладиган, эртадан кечгача тиним билмайдиган хоксор ва муте Холдор келин, "қош-кўзлари попукдай, лўппи юзлари оппоқ, дуркун" иккинчи келин Ойгул ҳақида кўп ва хўб ёзишим мумкин эди. Аммо бу ёдда қоларли, ёркин образлар хусусида мулоҳаза юритишни ўқувчиларнинг ўзларига қолдирганим маъқул туюлди.

Абдуқаюм ЙЎЛДОШ

Ibn Sino – Arastu izdoshi

Абу Али ибн Синони, асосан, тиб илмининг султони сифатида биламиз. Ибн Сино фалсафий, тиббий асарлар билан бирга, шеърий ижод билан ҳам шуғулланган. Аллома тиббиёт илмига оид муҳим фикрларини шеърий йўлда, уржузалар шаклида баён қилар экан, тиббиётни ўрганувчилар шеърни яхши эслаб қолишларини назарда тутади. Шу билан бирга, аллома чинакам нафис шеърлар, рубоийлар, қасидалар ҳам ёзган.

Ҳусайн болалик ва ўсмирлик чоғларидан гуллаб-яшнаган адабий-маданий муҳитда ўсиб-улғайди. Ибн Синонинг ёшлик чоғларида Бухоро илм-маърифат ўчоғи бўлиб, вазири Аъзам Муҳаммад Жайҳоний илм-маърифат аҳлига ҳомийлик қилар, ўзи ҳам бошқа юртлардан келган сайёҳлар, олимлар билан астрономия, геология, тарих, этнография соҳаларида узоқ суҳбатлар қурар эди. Бу даврда шоирлар орасида Абул-Фазл Ҳамадоний, Абул-Фатҳ Бустий, Аҳмад Шабибий, Рудакий, Балхий, вазир ва шоирлар Соҳиб Аббод, Абул-Қосим Муродий, Абу Тоййиб Мусъабий, Абу Бакр Хоразмий каби сўз санъаткорлари шуҳрат топган эдилар.

Абу Мансур ас-Саолибий "Ятимат-ад-даҳр фи маҳосин Аҳл-ул-аср" китобида ўша даврдаги Бухоро ҳақида бундай ёзади: "Бухоро... шон-шуҳрат макони, салтанат каъбаси ҳисобланган ва у ер замонасининг илғор кишилари жамланган, ер юзи адибларининг юлдузлари порлаган ва фозилу фузало йиғилган жой эди".

Ибн Синонинг адабий-эстетик тамойиллари унинг фалсафий қарашлари билан боғлиқдир. Бошқача айтсак, алломанинг эстетик қарашлари фалсафий қарашларининг таркибий қисмини ташкил этади. Ибн Сино фалсафий қарашларининг шаклланиши ва камол топишида Арасту ва Форобий фалсафий асарларидан маънавий озиқланган ва илҳомлангани кўринади.

Ибн Сино фалсафада калом, тафсир, фиқҳ каби шарқона манбаларга суяниб, ижод қилиш билан бир вақтда изчил арастучи файласуф сифатида ҳам дунёга машҳурдир.

Ҳусайн тиббиёт илмини чуқур ўрганиб, амалиёт билан шуғулланиб, 16 ёшиданоқ, машҳур шифокор бўлиб танилди. "Шу билан бирга баъзан фиққни ўрганишни ҳам давом эттирдим. Шу соҳада уламолар билан мунозарада қатнашар эдим... Кейин мантиқ ва фалсафанинг ҳамма қисмларини қайтадан ўқиб чиқдим. Мантиққа оид равшан ва аниқ бир қанча қоидаларни жамладим."

Ибн Сино "Таржимаи ҳол"да ёзишича, у фалсафанинг тиббий фанларга нисбатан қийин қисми ҳисобланган "Мо баъда ат-Табиа" ("Табиатдан юқоридаги нарсалар") — "Метафизика")ни ўқишга киришади. "Лекин унда нималар дейилганини тушунолмасдим ва китоб ёзган кишининг мақсади мен учун қоронғу эди. Ҳатто уни ("Метафизикани") қирқ марта ўқидим ва у менга ёд бўлиб кетди, лекин шунда ҳам мен китобни ва унинг мақсадларини тушуна олмасдим. Ниҳоят, умидимни узиб, "Бу тушуниб бўлмайдиган китоб" дедим".

Шундан сўнг ёш Ибн Сино бир куни китоб бозорида юрганида китоб сотувчи даллол бир китобни мақтаб, эгаси пулга муҳтожлиги учун арзонга сотишини айтади. Ҳусайн аввал бу китобдан менга фойда йўқ, деб рад этди. Эгаси муҳтож деган сўзни эшитгач, майли ола қолай, дейди. "Кейин билсам, — деб эслайди Ибн Сино — бу Абу Наср Форобийнинг ("Мо баъда ат-Табиа") китоби мақсадлари ҳақида ёзган асари экан. Уйга қайтиб, уни тезда ўқишга киришдим. Китоб дилимда ёд бўлиб қолгани сабабли унинг мақсадлари менга дарҳол аён бўлди. Бундан жуда хурсанд бўлим кетдим ва Тангри таолога шукр айтиб, камбағалларга анча нарса садақа қилдим".

Ибн Сино болалик ва ўсмирлик чоғларида ўша замон тартибига кўра, аввал Қуръон ва Тафсир, сўнг шариат ҳуқуқларига оид фиқҳ илмини ўрганган.

"Отам асли Балхлик эди, деб эслайди Ҳусайн ибн Абдуллоҳ. — У Нуҳ ибн Мансур замонида Бухорога кўчиб келиб, Ҳурмайсан (ҳозирги Ромитан) қишлоғида маъмурий ишларга бошчилик қилган".

Эътибор беринг. Ибн Синонинг отаси Ромитанга келиши билан маъмурий ишларга бошлиқ бўлса, демак у ўз даврининг маърифатли одамларидан бири бўлиб, фиқҳ-шариат ҳуқуқи ва мантиқ илмларини ҳам яхшигина билган. Ўғлини ҳам илмли, маърифатли қилиб ўстиришга ҳаракат қилган. Шу сабабли, у таниқли олим, хоразмлик файласуф Абу Абдуллоҳ Нотилийни ўғлига муаллим сифатида уйига олиб келди.

Ибн Сино "Таржимаи ҳол"да ёзишича, у хоразмлик файласуф Нотилийдан "Исоғужи" китобини ўргана бошлайди. Асли юнонча номи "Мантиқ илмига кириш" ("Исагога") бўлган бу асарни Абу Наср Форобий араб тилида "Китоб "Исоғужи ай ал-мадҳал" ("Мантиқ илмига муқаддима китоби") деб таржима қилган ва шарҳлаб берган. Аслида бу асар Афлотун ва Арасту издошларидан Платоннинг шогирди Порфирий томонидан ёзилган. Маъмун академияси (Бағдод) олимларидан Хунайн ибн Исҳоқ сурёний тилига, Саъид ибн Якуб Дамашқий араб тилига таржима қилганлар. Форобий бу асарни яхши билган ва унинг мазмунини ўқувчиларга осонлаштириш мақсадида шарҳ ёзган. Порфирийнинг "Исагога" асари шарҳида Абу Наср Форобий мантиқ илмига тааллуқли силлогистик

қиёсий санъатларни: аподейктика (далиллаш, исботлаш) санъати, диалектика (баҳс, мунозара) санъати, риторика (хитоба) санъати, софистика (рақибини сўздан адаштириб енгиш) санъати ва поэтика (бадият, шеърият) санъати соҳаларидан иборат деб билган.

Абу Али Ибн Сино ўз асарлари қандай ёзилгани ҳақида ҳам маълумот беради. "Абул Ҳасан ал-Арузий деган бир қўшнимиз бор эди. У мендан бу илмларнинг ҳаммасини (фалсафий, ижтимоий илмларни) ўз ичига оладиган бир китоб ёзиб беришимни сўраган эди. Мен унга "Ал-Мажмуаъ"ни ёзиб бердим. Унга риёзатдан бошқа барча илмларни киритдим. Ёшим бу маҳалда 21 да эди".

Демак, Ибн Сино бу асарни 1001 йилда, Бухородалик вақтида ёзган. Атоқли шарқшунос Абдусодиқ Ирисов ёзишича, ушбу асарнинг бир қисми давримизгача етиб келган.

"Поэтика"га шарҳ тариқасида ёзилган бу асар тузилиши Ибн Синонинг кейинчалик ёзган "Фан аш-Шеър" ("Шеър санъати") асарига ўхшаб кетади. Демак, Ибн Сино 21 ёшида, "Ал-Мажмуъа" асарини ёзган кезларида Арастунинг "Поэтика" асарига шарҳ ҳам битган.

Маълумки Арастунинг "Риторика" асари "Поэтика"га нисбатан (аниқроғи, "Поэтика"нинг бизгача етиб келган қисмига нисбатан) ҳажман анча катта бўлиб, уч китобдан иборат. Асарнинг 1- ва 2-китоблари нотиқлик санъатига ва у билан алоқадор жуда кўп маънавий-ижтимоий масалаларга бағишланган. Арасту "Риторика"нинг фақат 3-китобида поэтика масалаларини тадқиқ этади.

Ибн Синонинг мана шу икки асари алломанинг кейинчалик ёзган "Аш-Шифо" тўпламига бир қисм бўлиб кирган. А. Ирисов ёзишича, "Ал-Мажмуъа"га кирган "Шеър маънолари" деган қисмнинг тузилиши "Аш-Шифо"га кирган "Шеър санъати" асари тузилишига ўхшайди. Бошқача айтганда, Ибн Сино бу ерда Арасту асарига эмас, балки ўз асарига шарҳ ёзгандай кўринади.

"Ал-Мажмуъа" асарининг 2-қисми риторика ҳақида ёзилган бўлиб, у ҳам давримизгача етиб келган. "Ал-Мажмуъа"гача Ибн Сино бошқа асарлар ҳам ёзган кўринади. Ибн Сино бундай асарларини илм қадрига етадиган одамларнинг илтимосига кўра битади. Бу ҳақда Ибн Сино ўз таржимаи ҳолида бундай ёзади: "Хоразмли Абу Бакр ал-Барақий исмли қўшним бор эди, у табиатан фақиҳ, тафсир ва порсоликда (художўйлик ва тақводорликда) ягона эди. Бу илмларга ўзи ҳам мойил эди. У киши мендан китобларга шарҳ ёзиб беришни сўради. Мен унга 20 жилдча келадиган "Ҳосил ва маҳсул" китобини ёзиб бердим".

Ибн Сино "Донишнома" таркибига кирувчи "Мантиқ" асарида бу фаннинг мақсадлари, жамият ва фуқароларга фойдаси беқиёслиги ҳақида бундай дейди:

"Биз билмаган нарсалар, лекин билишни истаган номаълум нарсаларни аввал билган нарсаларимиз воситасида била оламиз. Аввалги билимларсиз янги билимларни эгаллай олмаймиз. Аввал билганларимиздан фойдаланиб, янги билимларни эгаллаш учун бир илм бор. Бу мантиқ илмидир. Биз мантиқ илми ёрдамида аввал билганларимиздан фойдаланиб ҳақиқатни топамиз". Арасту ва Форобий изидан бориб, Ибн Сино ҳам шеършунослик (поэтика) илмини мантиқ илмининг ўзига хос бир тури деб кўрсатади. Яъни, шеърда ҳам ҳаёт ҳақиқати ифодаланади, деган ғояни илгари суради.

Илҳомжон РУСТАМОВ

TASHABBUSDAN RUHLANIB

Оила инсоннинг камолот бешигидир. Барча фаолиятимизнинг асосида оила туради. Мамлакатимизда 2012 йилнинг "Мустаҳкам оила йили" деб номланиши оилаларни мустаҳкамлаш, оила институтларини шакллантириш, маҳаллалар фаолияти тизимидаги ишларга янги-янги ташаббусларни бошлаб берди.

"Мустаҳкам оила йили" Давлат дастурини амалга ошириш доирасида ҳукуматимиз томонидан иқтисодиётнинг турли соҳаларида оилавий тадбиркорликни ривожлантиришга, ёш оилаларни ижтимоий қўллаб-қувватлашни кучайтиришга ва оилаларнинг ижтимоий-маиший шарт-шароитларини яхшилашга йўналтирилган қарорлар қабул қилинди.

Оилавий тадбиркорликни ривожлантириш, хотин-қизларни ишлаб чиқаришга ва оилавий бизнесга жалб қилиш, касб-ҳунар коллежлари битирувчилари томонидан бизнес-режаларни ишлаб чиқиш, уй-жой ва мебеллар, маиший техника харид қилиш, шунингдек, ёш оилаларни моддий қўллаб-қувватлаш мақсадида тижорат банклари томонидан 1,1 триллион сўмлик кредитлар ажратилди.

Умуман, оила институтини янада мустаҳкамлаш ва ривожлантириш, ёш оилалар ва оилавий тадбиркорликни қўллаб-қувватлашни кучайтириш, оила саломатлигини, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш тизимини ривожлантириш мақсадида "Мустаҳкам оила йили" Давлат дастури доирасида жорий йилнинг 9 ойи давомида барча молиялаш манбалари ҳисобидан 2 триллион сўмдан ортиқ маблағ йўналтирилди. Касаначиликнинг барча шаклларини ривожлантириш ҳисобидан 183,4 мингта иш ўринлари яратилди.

Оилалар мустаҳкамлиги, соғломлиги жамият тараққиётига ҳисса қўшади. Бу борада олиб борилаётган ишлар кейинги йилларда ҳам давом этади.

Тошмирза АҲМЕДОВ,
Сирғали тумани 1-сон нотариал идораси нотариуси

QO‘QON YOR-YORI

Муҳаммадали Абдуқундузов, Ўзбекистон халқ артисти: Хурсаной Қодирова номини Фарғонада, айниқса, Қўқонда яхши билишади. Хурсаной, биринчидан, улуғ санъаткоримиз Раҳимахон Мазоҳидова мактабида улгайган, иккинчидан, бу даражага етишувида оила аъзоларининг хизмати катта. Аёл санъаткорларга жуда оғирлигини биламан. Ҳам оиласини, ҳам санъатини баб-баравар олиб бориши жуда мушкул. Аммо юрагида жўш урган санъат аёлни кучли қилади, ҳамма нарсага улгуришга даъват этади. Хурсаной давраларга кириб борганида, ҳамма беихтиёр Раҳимахон аяни эслайди, устозларнинг йўлини ҳар қандай шогирд ҳам давом эттира олмайди. Аммо Хурсаной қўлида доираси билан устозининг анъанасини сақлаб қолиш йўлида тинимсиз изланмоқда. Ижодига барака берсин, Хурсанойдан ва ансамбл қизларидан янги тароналар кутиб қоламиз.

Бу йил Ўзбекистон халқ артисти, улуғ санъаткор Раҳимахон Мазоҳидова томонидан ташкил этилган “Қўқон ёр-ёри” (“Омон ёр”) халқ фольклор-этнографик ансамбли ташкил этилганига 30 йил тўлди. Раҳимахон ая бугун орамизда бўлмасалар-да, уларнинг ишини шогирдлари давом эттиришаяпти. Шу муносабат билан аянинг энг яқин, энг иқтидорли шогирди, ансамблнинг бадиий раҳбари Хурсаной Қодирова билан санъат, оила ва аёллик бахти ҳақида суҳбат қурдик.

– Хурсаной опа, санъатга кириб келишингиз, Раҳима опага шогирд тушганингиз ҳақида сўзлаб берсангиз.

– Мактаб саҳнасида “Бой ила хизматчи” спектаклида Жамила ролини ижро этганимда, онамга дугоналари қизингизнинг иқтидори бор, уни ўқитиб, театрга ишга олиб боринг, дея маслаҳат беришган экан. Онам мактабда ўқитувчи бўлиб ишлардилар, санъатни жуда қадрлайдиган аёл эдилар. Менинг қўлимдан етаклаб, Ўзбекистон халқ артисти, таниқли санъат устаси, театрнинг етакчи актрисаси Раҳимахон Мазоҳидованинг олдига олиб борди. Ая бизни кучоқ очиб кутиб олди.

Кейинчалик, Тошкент Давлат Маданият институтининг “Халқ театри режиссёри” факультетида таҳсил олиш билан бирга, Қўқон театрида ишлай бошладим. Чунки устозим биринчи кундаёқ овозимни эшитиб кўриб, ишга оламиз, деганди. Қутлуғ даргоҳда улуғ санъаткорларни кўрганимдан, улар билан ҳамсуҳбат бўлганимдан ўзимни бахтиёр ҳис этардим. Мана, 33 йилдан бери санъат соҳасидаман. Устозим мени худди ўз қизидек кўрган. Энди устоз бўлганимда, шогирдлар орттирганимда, устозимнинг олтинга тенг ўгитларини эслайман ва уларга амал қилишга имкон қадар ҳаракат қиламан. “Шогирдларим мендан йўл-йўриқ сўрашганида, “Касбга нисбатан ҳалолликни мақсад қилиб ол, ҳаёт йўллари текис эмас. Мақсадинг йўлида меҳнат қилишдан толиқма”, дейман уларга. Ҳар бир инсон эгаллаб турган касбининг ортидан бола-чақасини боқади, ҳурмат-иззат орттиради, бунинг учун ҳалол бўлиши, элга, жамиятга фойдаси тегиши керак.

Устозимнинг хонадонида уларнинг оила аъзоларидан бирига айланганман. Қизлари билан опа-сингиллардек бўлганмиз. Раҳимахон аям тонг азонда турарди. Турмуш ўртоғи, театрнинг администраторлигидан директорлик даражасигача кўтарилган Тошпўлат Мазоҳидов фарзандлар тарбиясига қаттиққўл эдилар. Пардоз қилдиргани қўймасдилар. Биз ўсма, сурма ва хинадан фойдаланардик, холос. “Фақат саҳнага чиққанда пардоз қиласизлар”, дердилар. Менинг театрда ижро этган биринчи катта ролим “Ёрилтош” спектаклидаги Гулнор роли эди. Ўшанда 18 ёшда эдим. Шу чоққача фақат эпизодик ролларда чиқиб юрган эдим, ҳаяжон босган. Буни сезган Раҳимахон аям саҳнанинг ортида ўтириб оркестрда жўр бўлиб, суфлёрлик қилиб турдилар. Шундан кейин “Уйғониш”да Иқболхон, “Тоҳир ва Зуҳра”да Зуҳра, “Жоним фидо”да Фазилат, “Равшан ва Зулхумор”да Зулхумор каби бош ролларни ижро этдим. “Равшан ва Зулхумор” спектаклида Зулхуморни ижро этаётганимда, Раҳимахон ая “Тўйларга чиқмай тур, сен доира чаласан. Доирада парда йўқ. Оркестрга жўр бўлиб ашула айтаётганингда, куйни эшитмай қоласан”, дерди. Қаранг, устозим ҳамма деталларга алоҳида эътибор берган. Энг қийин кечган ролларимдан бири “Жаҳон Отин Увайсий”даги Увайсий роли эди. Увайсий ролини талқин этганим учун менга 1999 йили “Саҳна санъати маликаси” мукофотини беришган.

– Театрда ишлаётганингизда оилали бўлгансиз. Оила аъзоларингизнинг санъатга муносабатлари қандай бўлган?

– Қайнотам санъатга ихлоси баланд инсон бўлганлар. Уйларига машҳур санъаткорлар меҳмон бўлиб келишарди. Турмуш ўртоғим Рафиқжон Юсупов театрда ишлаганликлари учун санъат соҳасида фаолият юритишимга тўсқинликлар бўлмаган. Қайнонам менинг касбимни тушуниб, болаларимни вояга етказишда катта ёрдам берганлар. Мен санъатни

чуқур тушунадиган, унинг қадрига етадиган оилада катта маънавий тарбия олдим, қайнонам Салимахон аянинг ўгитлари, насиҳатлари мен учун сабоқ вазифасини ўтади.

– "Омон ёр" ансамблининг номи нега "Қўқон ёр-ёри"га алмаштирилиши ҳақида сўзлаб берсангиз?

– 1997 йилда Маданият ва Спорт ишлари вазирлиги томонидан Раҳимахон аям билан бирга "Қора кўзим" деб номланган, яъни дунё миқёсида ўтказилиши кўзда тутилган фестивалга юборилдик. Тошкентга келиб, 20 та рақҳоса билан машғулотларни ўтказиб, фестивалга жўнаб кетдик. Ўзбек фольклор йўналишидаги бундай фестивалга биринчи бор юртимиздан биз иштирок этаётган эканмиз. Кенг яйловларда, завод ва фабрикаларнинг ҳовлиларида кунига 2-3 марталаб жонли ижрода концертлар қўйганмиз. Ҳаммада турли мусиқа асбоби, бизда фақат доира. Қўқон ёр-ёрларини, келин саломларини театрлаштирилган тарзда намойиш этиб, роса олқишларга сазовор бўлдик. Қўлда тўқилган рўмолча, қийиқча, дўппиларимизни чет элликларга тарқатганмиз. Қайтганимиздан кейин устозим: "Ўзимизнинг Қўқон ёр-ёрлари ҳам анча-мунча тўпланиб қолибди. Шуларнинг барчасини тиклаб, "Қўқон ёр-ёри"га айлантирайлик", дедилар. "Омон ёр" фольклор ансамбли ташкил этилганига бу йил 30 йил тўлади. Ҳар бир вилоятнинг ўз ёр-ёрлари, лапарлари ва келин саломлари бор. Қўқонники ҳам ўзига хос. Биз барчасини тўплаб театрлаштирилган ҳолатда кўрсатиб келаяпмиз. Бу йил Элликқалъада ўтказилган "Асрлар садоси" фестивалида ҳам ўзимизнинг 30-40 дақиқалик спектаклларимизни олиб чиқдик ва олий мукофотга сазовор бўлдик. Бошқа фольклорчи опалар олдимизга келиб, "Раҳимахон аянинг шогирдисиз, шунинг учун сизга ҳавас қиламиз", дейишганида, тўлқинланиб кетдим. Бу биринчи навбатда устозимизга берилган юксак баҳо эди. 2005 йили минтақавий фольклор фестивали бўлди. Бунда ҳам йўқолиб кетаётган удумларимизни қайта тиклаб, намойиш этдик ва Гран-прига сазовор бўлдик. Шундан сўнг ансамблимизга "Халқ ансамбли" деган юксак унвон берилди. Бизга нисбатан янада эътибор кучайди ва бу янада шижоат билан ишлашга, изланишга даъват этди. Ансамблимизда турли соҳа вакиллари фаолият юритишади. Салимахон, Мавжудахон, Наргизахон, Моҳирахон, Матлубахон, Маликахон, Ферузахон ва бошқа қизларимизнинг ҳар бири ўзига хос бир олам, ўзига хос назокатли, ҳам оилани, ҳам санъатни эгаллаб келаётган аёллар. Улар билан опа-сингилдек бўлиб кетганмиз. Яқинда ансамблимиз ҳақида "Кўҳна замин оҳанглари" деган кўрсатув олишмоқчи. Афсуски, кейинги йиллардаги муваффақиятларимизни устозим кўра олмадилар. Раҳимахон ая оламдан ўтганларидан кейин бағримиз ҳувиллаб қолди. Аммо аямизнинг набираси Дилшоджон Аҳмадалиев ҳамиша биз билан бирга, санъат йўлидан бораяпти. Ансамблимиз Раҳимахон Мазоҳидова номи билан юритилаяпти.

– Оилада бекасиз, уч ўғлонингиз, қизингиз, келинларингиз ва набираларингиз бор. Турмуш ўртоғингиз билан барчасини уддалаб, турмушнинг минг бир чиғириқларидан мардонавор ўтиб бориш қийинчилик туғдирмаяптими?

– Биласизми, аёллик, оналик катта бахт экан. Оилада, жамиятда ўз ўрнимни топганимдан бахтлиман. Ёнимда турмуш ўртоғим билан барча синовларни, қийинчиликларни енгиб ўтдик, ўтаяпмиз. Агар турмуш ўртоғим қўллаб-қувватлаб турмаганларида, мен шу даражага эришмаган бўлардим. Ҳеч қачон у киши рухсат бермаган жойларга бормадим, нимаики қилсак, ҳаммасини маслаҳатлашиб қиламиз. Фарзандларим ҳам ҳаётда ўз ўринларини топиб олишди, ҳамиша отасига ва менга суянчиқ, сирдош. Оилам даврасида энг бахтиёр аёлга айланаман. Ўтаётган ҳар бир кунимга, шу улуғ юртда яшаб, ижод қилаётганимга шукр қиламан.

Меҳринисо ҚУРБОНОВА суҳбатлашди.

Ayol va konstitutsiya

Оила деганда кўз ўнгимизга ҳаётни бир-бирига чамбарчас боғлаб турган мустаҳкам ришта келади. Бу ришта шунчалар пишиқ тўқилганки, уни ҳеч ким узолмайди. Бош қомусимизнинг 63-моддасида "Оила жамиятнинг бир бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга" дея кўрсатилган. Дарҳақиқат, оила жамиятнинг бир бўғини бўлса, аёл унинг боғловчи кўпригидир. Бир эсга олайлик, мустақилликнинг илк йиллариданоқ оилага бўлган муносабатнинг бош негизида аёлга эҳтиром, аёлга муносабат давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Чунки эркак оиланинг қўрғони бўлса, аёл унинг устуни ҳисобланади. Конституциямизда белгиланган қоидаларнинг ижтимоий жараёнларга ижобий ва самарали таъсир кўрсатиши жамиятнинг асосий бўғини бўлган оиладаги муносабатларнинг маҳкамланишига, фуқаролар ҳуқуқий онгининг юксалишига, оиланинг жамиятдаги ўрни мустаҳкамланишига олиб келади. "Оила" Кодексида миллий қадриятларимиз, қадим анъаналаримизнинг энг яхши намуналари ўз аксини топган. Яъни, Соғлом авлод тарбияси учун оилада соғлом муҳит яратилиши, бу муҳит меҳнат, шахс, ахлоқ муштараклиги, уларнинг ўзаро муносабатлари тўғри ташкил қилиниши билан вужудга келиши ҳисобга олинган. Оиладаги таълим-тарбияда аёлнинг ўрни беқиёс. У тарбиялаётган фарзанд юртнинг келажаги, эртанинг эгаси бўлиб етишади. Шу боисдан ҳам ўзбек фарзандлари дунё ареналарида мана-ман деб юртимиз байроғини кўкларга кўтаришмоқда.

Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг ўтган тараққиёт даврида қабул қилинган барча қонун ва қарорлар, фармон ва фармойишлар ижтимоий муносабатларнинг такомиллашишига, оиланинг мустаҳкамланишига, хотин-қизларнинг давлат ва жамият ҳаётидаги ўрни ва мавқеининг ошишига самарали хизмат қилмоқда.

Солиҳа ЎРМОНОВА,
Бўка тумани ФҲДЁ мудираси

Bayram sovg‘asi

O.Genri

Бир доллару саксон етти цент. Бу ҳаммаси. Шундан олтмиш центи бир центлик тангалар. Уларнинг ҳар бирига тежамкорлик туфайли баққол, қассоб, кўкатчи ва бошқалар билан тортишиш эвазига эришилган. Бу чақалар қулоқларгача қизариш эвазига эришилганлигининг тилсиз гувоҳлари. Делла уларни уч марта санаб чиқди. Бир доллар саксон етти цент. Эртага эса байрам.

Бундай вазиятда бирдан-бир йўл тўшакка ўзингни отиб ўкириб йиғлаш. Делла ҳам худди шундай йўл тутди. Бундан кўриниб турибдики ҳаёт фалсафаси жуда ҳам оддий. Ҳаёт йиғи, ўксиниб чукур нафас олиш ва кулгудан иборат. Бироқ ўксиниш кўпроқ.

Уй бекаси ўзига келиб олгунча биз бу хонадонни кўздан кечирамиз. У ҳафтасига саккиз доллар тўланадиган жиҳозланган хона. Ундаги шароит оч-яланғоч одамнинг шароитини эслатмаса-да ҳарқалай камбағалликка тортади. Кириш эшигида тирқишига бирор бир хат сиғмайдиган хатлар учун қути ҳамда ҳарчанд босмасин бирор бир банда товушини эшита олмайдиган кўнғироқ тугмаси жойлашган. У билан “Жаноб Жеймс Диллингем Юнг” деб ёзилган тахтача уйғунлашиб турибди. “Диллингем” яқиндаги фаровонлик пайтларида пайдо бўлган. Ўшанда бу одам ҳафтасига ўттиз доллар даромад қилар эди. Энди даромад ҳафтасига йигирма долларга тушиб қолганидан сўнг, “Диллингем” сўзидаги ҳарфлар ҳам хира тортиб қолди. Ҳатто сўнгги пайтлар бу ҳарфларни “Д”гача қисқартиришни ўйлаб қўйишган.

Бироқ жаноб Жеймс Диллингем Юнг ҳар сафар уйига келиб юқорига кўтарилаётганда уни “Жим!” деган товуш қарши олади ва ўзини биз сизга Делла деб таништирган Жеймс Диллингем Юнг хонимнинг меҳрибон кучоғида кўради. Қандай яхши.

Делла йиғидан тўхтаб момиқ рўмоли билан юзини артди. Дераза олдида туриб олиб, тунд ҳовлининг тунд девори ёнида юрган тунд мушукни кузатди. Эртага Рождество байрами, унда эса Жимга совға олиш учун бор йўғи бир доллар саксон етти центгина бор! Ойлар давомида у совға учун центлаб пул йиғди ва фақат шунга эришди. Ҳафтасига йигирма долларлик даромад билан узоққа бориб бўлмайди. Харажатлар у ўйлангандан кўпроқ бўлди. Харажатга келганда ҳар доим шундай бўлади. Жимга бир доллар саксон етти цент насиб қилиб турибди! Унинг Жимига! Рождество байрамида Жимга унинг ҳурматга сазовор номига сал бўлса ҳам муносиб, ўзига хос, ноёб ва қимматбаҳо бирор нарса совға қилиш ҳақида у соатлаб ширин хаёллар сурган.

Деразалар оралиғидаги деворга тошойна ўрнатилган. Сиз бирор марта саккиз долларлик ижаранинг тошойнасига ўзингизни солиб кўрганмисиз. Бундай ойнада жуда озғин ва жуда ҳаракатчан одамгина ўзининг ташқи кўриниши ҳақида уёқ буёққа ҳаракат қилиб, ҳар хил тўлқинсимон аксларни бирлаштириб, ўзининг ташқи кўриниши ҳақида тасаввур пайдо қила олиши мумкин. Делла озғингина бўлгани учун ҳам бу санъатни эгаллашнинг уддасидан чиқа олар эди.

У кўзлари ёнган ҳолда сакраб дераза олдидан кўзгу ёнига ўтди. Бироқ йигирма сония ичида юзидаги бўёқ ҳам ўз рангини йўқотди. Чаққон ҳаракатлар билан у бошидаги тўғноғичларни олиб сочларини ёйиб юборди.

Шуни айтиш керакки, эр-хотин Жеймс Дилленгем Юнгларнинг ғурурланса арзийдиган иккита хазинаси бор. Улардан бири Жимнинг бобоси ва отасидан қолган тилла соати, иккинчиси Делланинг сочлари. Агар қиролича Савская уларнинг рўпарасида яшаганида эди, Делла ювилган сочини дераза олдида ёйиб қуритган ва у жаноби олияларининг тақинчоқ ва либослари, шубҳасиз, унинг сочлари жилоси олдида хира тортиб қолган бўлар эди. Агарда Сулаймон шоҳ бутун бойлигини улар яшайдиган уйнинг ертўласида сақлаганида ва шу уйда хизмат қилганида эди, Жим унинг ҳасаддан соқолларини юлаётганини кўриш учун ҳовлидан ўтган ва чўнтагидан соатини олиб унга бир қараб қўйган бўлар эди.

Мана, Делланинг ажойиб сочлари ялтираб тўлқин ҳосил қилиб каштанлар шалоласидек пастга отилди. Сочлар унинг бутун танасини ҳар томондан ёпиб тиззадан пастгача тушди. Бироқ у шу заҳоти асабийлашган ва шошилган ҳолда яна уларни йиғиштиришга тушди. Кейин иккилангандек бир муддат туриб қолди. Икки ёки уч томчи ёш қизил гиламга думалади.

Елкасига эскириб қолган малла нимчасини илиб, малла ранг эски шляпасини бошига кийиб, юбкасини қоқиб, ёши қуримаган кўзларини ялтиратиб пастга, кўчага шошилди. У "M-me Sophronie – сочдан ясалган ҳар хил буюмлар" деган ёзув ёнида тўхтади. Делла югуриб иккинчи қаватга кўтарилди ва нафаси ичига тиқилиб:

– Хоним, сочимни сотиб олмайсизми? – деб сўради.

– Соч оламан. – Жавоб қилди хоним. – Шляпангизни ечинг, аввал молни кўришим керак.

Яна каштанли шаршара оқди.

– Йигирма доллар, – деди хоним одатига кўра қуюқ сочларни қўлида салмоқлаб кўриб.

– Тезлатинг, – деди Белла.

Кейинги икки соат давомида у қушдек учди. Ҳа, у муболағасиз учди! Делла Жимга совға қидириб магазинма-магазин югургилади.

Ниҳоят, у топди! Шубҳасиз, бу нарса Жим учун, фақат ва фақат Жим учун яратилган. Бундай нарсани шундоқ ҳам ағдар-тўнтар қилиб чиққан бирорта ҳам дўкондан топа олмаган бўлар эди. Бу номигагина ялтиратиб қўйилган матоҳ эмас, аксинча, оддий, камтарона безатилган, ҳақиқий сифатга эга, платинадан ясалган чўнтак соат занжири эди — яхши буюмлар шундай бўлиши лозим. Уни ҳатто соатдан ҳам қадрли нарса деса бўлади. Делла уни кўрган заҳоти, айни буюм Жимники бўлиши керак, деган хулосага келди. Бу буюмнинг ўзи ҳам Жимга ўхшайди. Камтарин ва ҳурматга лойиқ. Бу сифатлар фақат шу занжирга ва Жимгагина хос. Кассага йигирма бир доллар тўлашга тўғри келди ва Делла чўнтагида саксон етти цент билан уйига қайтди. Бундай занжир билан ҳар қандай жамоа орасида ҳам Жим бемалол тортинмасдан соатини қўлига олиши мумкин. Соати қанчалик ажойиб бўлмасин, Жим унга ҳар сафар ўғринча қараб қўярди. Чунки у титилиб кетган тери боғичга осиб қўйилган эди.

Делла уйига келгач, ғайрати бир оз босилди. Унинг ўрнини эҳтиёткорлик ва тежамкорлик эгаллади. У соч қистиргични газда тоблаб, сочини жингалак қилишга тушди. Бағрикенглик ва севги сабаб етказилган зарар ўрнини тўлдиришга ҳаракат қила бошлади. Бу эса анчагина меҳнат талаб қилади.

Қирқ дақиқа ҳам ўтмасдан, унинг боши майда жингалакларга кўмилиб, ўзи доим мактабдан қочиб юрадиган ёш болаларга ўхшаб қолди. У узоқ вақт кўзгуда ўзини танқидий назар билан кузатди.

"Ҳа – деди у ўзига-ўзи – агар Жим мени кўрса, жўрчи Кони-Айледга ўхшатса керак, агар ўлдириб қўймаса. Бироқ бир доллар саксон етти центдан бошқа пулим бўлмаса, нима қилишим керак эди, нима ҳам қила олардим!"

Соат еттида кофе тайёр бўлиб, товада тобланган ёғ қўй гўштидан тайёрланган котлетларни кутмоқда эди.

Жим ҳар доим ўз вақтида келарди. Делла платинадан ясалган занжирни кафтига қисиб столнинг бир четига, эшикка яқин жойга ўтирди. Тезда пастда – зинада унинг оёқ товушлари эшитилди. Бир муддат Делланинг ранги оқарди. Турмушдаги майда муаммолар юзасидан ҳам қисқа дуо билан Худога илтижо қилишга ўрганиб қолган Делла одати бўйича шошилиб шивирлашга тушди:

– Э Худо, Жим мени ёқтирмай қолишидан сақла!

Эшик очилди. Жим ичкарига кириб эшикни ёпди. Унинг озғин юзи ташвишли эди. Йигирма икки ёшиданоқ оилага юкини елкага олиш осон эмас! У аллақачон пальтосини янгилаши керак. Қўллари ҳам қўлқопсиз совқотиб юради.

Жим Деллага тикилиб, сайрашга тайёргарлик кўраётган беданадек эшик олдида қотиб қолди. Делла унинг қарашидан бирор бир маъно уқиб ололмай кўрқа бошлади. Бу қараш у кутиши мумкин бўлган ғазабга ҳам, ҳайратга ҳам, қўрқинчга ҳам, таънага ҳам ўхшамас эди. У Делладан кўзини узмасдан шунчаки қараб турар, юзидаги ғалати ифодаси ҳам ўзгармас эди.

Делла ўрнидан сакраб туриб унга ташланди.

– Жим, азизим, – қичқирди у, – менга бундай қарама! Байрамга сенга бирор нарса совға қилмасам, кўтара олмас эдим. Шунинг учун сочимни сотдим. Улар яна ўсиб чиқади. Сен бунга хафа бўлмайсан-ку, тўғрими? Мен бошқа чорасини топа олмадим. Менинг сочларим жуда тез ўсади. Мени байрам билан табрикла, Жим, кел хурсандчилик қилайлик. Мен сенга қандай совға тайёрлаб қўйганимни билсанг эди. Жуда ажойиб совға. Мўъжиза!

– Сен сочингни қирқдингми? – сўради Жим, миясини ҳарчанд ишлатишга ҳаракат қилмасин, бу нарсани англай ола олмаётгандек бир ҳолатда.

– Ҳа, қирқиб сотдим, – деди Делла. – бунинг учун сен мендан воз кечмайсан-ку, тўғрими? Сочим калта бўлгани билан мен, барибир, ўша-ўшаман.

Жим талмовсираб хонани кузатди.

– Демак, сенинг сочларинг энди йўқми? – деб сўради у беъмани қатъиятлик билан.

– Қидирма, бари-бир топа олмайсан, – деди Делла – мен сенга айтдимку, уларни сотдим – кесдим ва сотдим. Бугун арафа, Жим. Мен билан яхши муомалада

бўл. Бу ишни сени деб қилдим. Балки сочларимни санаб чиқиш лозимдир, – дея давом эттирди у ва мулойим товуши жиддийлашди, – бироқ ҳеч ким, ҳеч қанақасига сенга бўлган муҳабатимни баҳолай олмайди! Котлетларни қовурайми, Жим?

Жим карахт ҳолдан чиқди. Ўзининг Делласини кучоғига қамалди. Биз эса эътиборимизни бошқа томонга бурмоқчи бўламиз... Қайси бири яхши — ҳафтасига саккиз долларми ёки йилига бир миллион? Математик ҳам, донишманд ҳам нотўғри жавоб беради. Сеҳргарлар қимматбаҳо совғалар олиб келишди. Бироқ улар орасида битта нарса йўқ эди. Яхшиси, бу мужмал шамалар ҳақида кейинроқ тўхталамиз.

Жим пальтосининг чўнтагидан бир ўрам нарса олди ва столнинг устига ташлади.

– Мени нотўғри тушунма, Делла, – деди у. – Ҳеч қандай соч турмаги сени ёқтирмай қолишимга сабаб бўла олмайди. Мана буни оч, шунда сен нима учун бир оз саросимага тушиб қолганимни тушунасан.

Оппоқ, чаққон бармоқлар чилвирни ечиб, қоғозни йиртди. Бирдан завқли қичқириқ янгради. Бироқ шу заҳоти... Эҳ, аттанг! Жим бисотида мавжуд бўлган барча воситалардан фойдаланган ҳолда уни тинчлантириши лозим бўлиб қолди. Делладаги завқли ҳайқириқ барча аёлларга хос тарзда йиғи ва тўлғонишларга айланиб кетди.

Чунки столда соч тўғноғич ётар эди, бу ўша ўзи ҳавас қилиб юрган тўғноғич...

Нима бўлганида ҳам у соч тўғноғични бағрига босди. Ниҳоят, бошини кўтаришга ўзида куч топди. Кўз ёшлари ва хўрсиниш аралаш кулиб деди:

– Сочларим жуда тез ўсади, Жим!

Шу пайт у устига қайноқ сув қуйилган мушукчадек сакраб туриб, хитоб қилди:

– Эй, Худойим!

Жим ҳали унинг совғасини кўрмаган эди. Делла шоша-пиша занжирни узатди. Нурсиз қимматбаҳо металл унинг қалбидан чиқаётган жўшқин қувонч нурларида ялтираб кетгандек бўлди.

– Ажойиб-а, Жим? Мен бутун шаҳарни айланиб шуни топдим. Энди хоҳласанг, кунига юз марталаб соатинга қарашинг мумкин. Қани, соатингни бер, кўрайлик-чи, улар биргаликда қандай турар экан.

Жим унга жавоб бериш ўрнига қўлларини бошининг тагига қўйиб, ётиб олиб кулди:

– Делл, – деди у, – биз совғаларимизни ҳозирча бекитиб қўйишимизга тўғри келади. Улар биз учун жуда қадрли. Сенга соч тўғноғич сотиб олиш учун соатимни сотдим... Менимча, котлетларни қовуриш вақти келди...

Манзура ШАМС таржимаси

ВАТАН

Ватан — қўлларимда бир ҳовуч тупроқ,
Ватан — томиримда оқаётган қон.
Ватан — нигоҳлардан тўкилган титроқ,
Менинг вужудимга сингган азиз нон.

Ватан, онам каби меҳрга бойсан,
Ватан — отамдайин кукраги баланд.
Ватан, таърифи йўқ тенгсиз чиройсан,
Биз эса бағрингда улғайган дилбанд.

Буюк келажакнинг буюк онлари,
Буюк мақсадларга етаклар бизни.
Ахир, ўзингдирсан йиқилса суяб,
Кифтидан тутганинг ҳар ўғил-қизни.

Бугун юракларда неки бор, барин
Ёзайлик ниҳолнинг ҳар япроғига.
Нурли келажагинг шонларга белаб,
Муҳрлайлик тарих зарварағига.

ОНА

Юрагимда гуллаган гулим,
Эй сиз, менинг кўзимда жолам.
Сиз боғимсиз яшнаган, сўлим,
Сизга борим берайин, онам.

Наволарга айланиб бугун,
Борингизга шукур қиламан.
Бир саволдан тортаман маҳзун –
Она, сизсиз нима қиламан?

Йўлаклардан изингиз излаб,
Кўзларимга сураман такрор.
Дарахтларга сиз ҳақда сўзлаб,
Япроғига битаман ашъор.

Пастга қараб оққанидек сув,
Болам дея ёниб-куяман.
Она, сизни ўшанда дилдан,
Меҳрингиз, қадрингиз туяман.

Маҳлиё УМРЗОҚОВА

Tiriklik

Onamning otasini — mening bobomni usta Mamadali der edilar. Usta Mamadali ertayu kech ustaxonasida temirchilik qilardi: o‘roq, tesha, ketmon, poytesha, belo‘roq, temir qoziq, uzangi... Ko‘proq otlarga taqa yasardi. U hech tinib-tinchimasdi. Bunday tinib-tinchimasligi qariganda battar kuchaydi. Shunda o‘g‘il-qizlari: «Ota, bo‘ldi, shuncha ishlaganingiz yetar, endi Siz ham bundoq rohat qilib dam oling, ustaxonangizni yig‘ishtiring!» — deyishdi bir kuni yig‘ilib kelishib.

Bobomning fig‘oni falakka chiqdi: — Meni «o‘l» demoqchimisizlar, axir, ishlamasam o‘lib qolaman-ku!.. Keyin... mum tishlab qolgan farzandlarini ko‘rib, yumshagandek bo‘lib gapini davom ettirdi: — Mening dilimni xufton qilavermanglar, ustaxonam bilan ishlaring bo‘lmasin, rostini aytyapman, men ishga suyanib qolganman, tirikligim — shu mehnatimda.

«Tirikligim — shu mehnatimda». Men u paytlar bu so‘zlar ma’nosiga tushunmagandim. Bobomning cho‘kib ketgan ko‘zlariga jovdirab qarab turardim. Lekin bugun bilaman, tunlarni tongga ulab nimalarnidir qoralaganimda gohi g‘amgin, gohi shodumon hayqirgim keladi: «Tirikligim shu mehnatimdir!»

Azim SUYUN
(“Nevaralarim uchun” turkumidan)

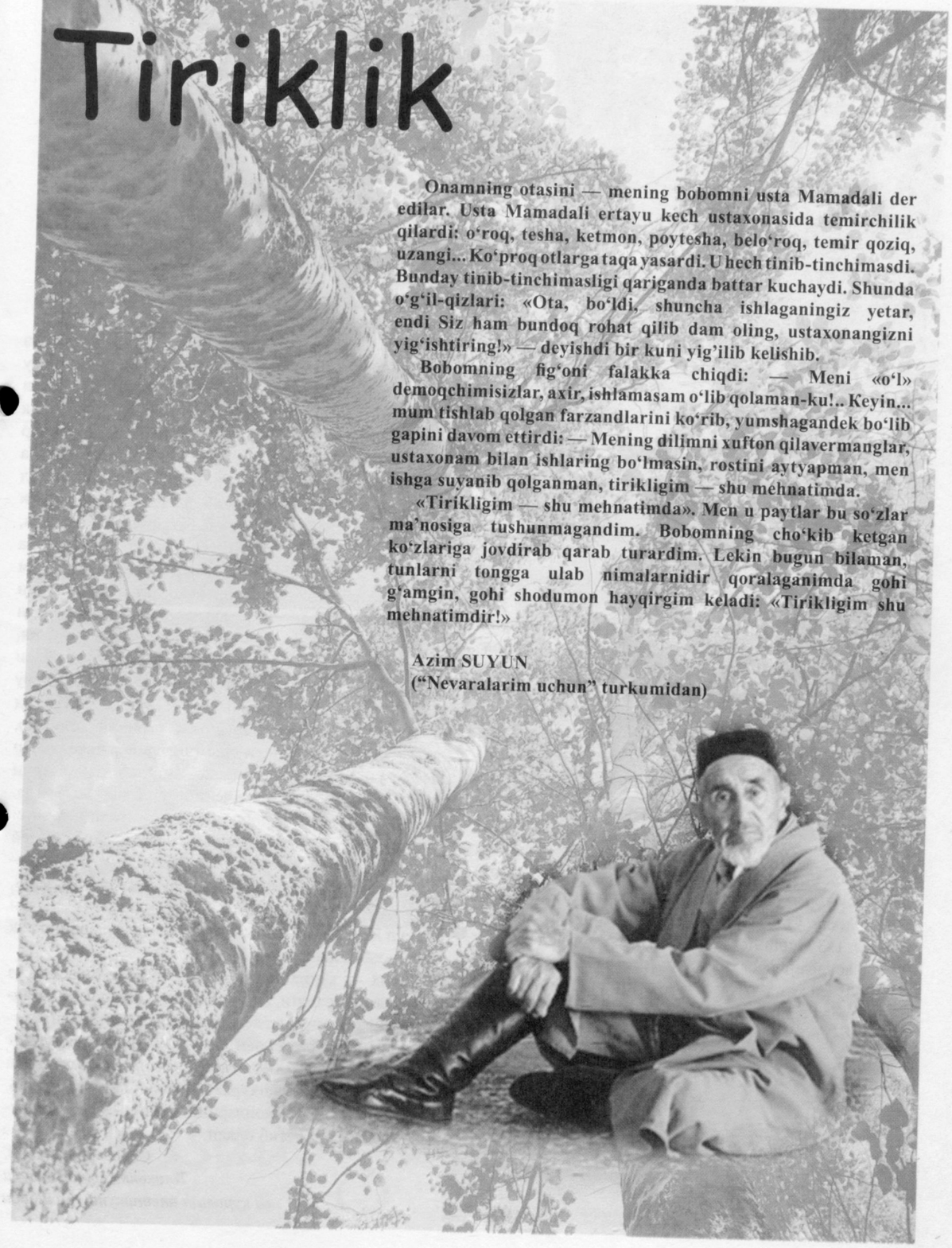

Тюссо хоним музейи

Мария Тюссо (Гросхольтц) 1765 йили Страсбургда дунёга келади. Ўша пайтлари Мариянинг онаси мум моделлар ясовчи доктор Филлип Кёртис қўлида иқтисодчи бўлиб ишларди. Филлип Кёртиснинг дастлабки кўргазмаси 1770 йили кенг оммага тақдим этилиб, катта ютуқларга эришади. 1776 йили Парижда ҳам кўргазма ташкил қилади. Мария Тюссо онасининг ишхонасига келиб, Кёртиснинг ишларини ўта қизиқувчанлик билан ўрганар, соатлаб мум ҳайкалларни кузатар эди. У мана шу муҳитда улғайиб, санъатнинг шу турига меҳр қўяди. Мариядаги қизиқишни Филлип Кёртис эътиборсиз қолдирмайди ва унга мум билан ишлаш сирларини ўргатиб боради. 1777 йили Мария Тюссо биринчи ишига қаҳрамон сифатида Вольтер қиёфасини танлади. Кейинчалик кетма-кет Жан-Жак Руссо, Бенжамин Франклинларни акс эттирди. 1794 йилга келиб, Филлип Кёртис вафотидан кейин унинг барча коллекциялари Мария Тюссога ўтади. 1802 йил Мария Тюссо Лондонга келади. Шу орада Европадаги турли талотўплар сабаб Мария Тюссо ва унинг коллекцияси Францияга қайта олмай, Буюк Британия ва Ирландияда ўз саёҳатини давом эттиришга мажбур бўлади. 1835 йили Лондондаги Бэйкер кўчасида Мария Тюссо коллекциялари учун доимий кўргазма тайинланади. Музей марказий қисмларининг бирида Франциядаги революциянинг даҳшатли кўринишлари акс этган ҳолатлар қойилмақом даражада ижро этилган бўлиб, уни кузатган ҳар қандай киши ўзини ўша воқеалар иштирокчисидек ҳис қиларди. Вақт ўтиши билан музей коллекциялари Адмирал Нельсон, Вальтер Скотт каби таниқли шахслар қиёфалари билан бойитиб борилди.

Тюссо хонимнинг ижодий жамоаси 150 йилдан ортиқ вақт мобайнида худди асаларилар каби ўзининг мумли "бол"ини яратиб келмоқда. Уларни бежизга асаларига ўхшатишмайди. Ҳар ҳолда, асаларилар биздан-да олдинроқ санъат асари даражасида ўз мўъжизавий болини ясай олишган. Балким ушбу табиат мактаби Филлип Кёртис услубига туртки бўлгандир. Ҳайкалтарошликнинг ушбу услубида дурдона асар яратиш учун камида 3-4 ой заргарона тер тўкиш керак экан. Ҳар бир мум ҳайкал яратилишида йигирмага яқин ўз касбининг усталари ижод қилишади. Бирор-бир таниқли шахснинг қиёфасини яратиш микроскопик аниқликда бажарила олинсагина, коллекциядан ўрин олади. Портретчи рассом ва ҳайкалтарош ҳамкорлиги натижаси бўлмиш ушбу мум ҳайкаллар аслиятга ниҳоятда яқин. Тана рангларини келтиришга сон-саноқсиз ранглар аралашуви орқали эришилса, соч толалари доналаб ўрнатилиши, умуман, ҳайкални аслга ўхшатиш учун ҳамма ҳаммаси бўлиб, 500 дан ортиқ жараён бажарилар экан. Ушбу мумдан яратилаётган машаққатли меҳнат ва ижод маҳсули, қарийб 200 йилдирки, тарихий шахслар, кино юлдузлари, таниқли спортчилар ва жиноятчилар қиёфасини кўришни истовчи минглаб сайёҳларни ҳамон Тюссо хоним музейига чорлаб келмоқда. Музейда мум ҳайкалларни томошачилардан ажратиш жуда мушкул. Айнан шуниси билан ҳам ушбу музей барчани ҳайратлантиради. Амстердам, Гонгконг, Лас-Вегас, Копенгаген, Лос-Анжелес, Шанхай, Берлин, Вена каби шаҳарларда ҳам Тюссо хоним музейлари ташкил қилинган. Лондондаги музей эса уларнинг илк қадами ҳисобланади.

Тарих — кўҳна донишманд. Унинг хотирасида ўз машаққатли меҳнати, истеъдоди ва қизиқишлари эвазига асрлар давомида яшаётган шахслар қаторидан Тюссо хоним шу тарзда ўрин олган. Ўз навбатида, унинг номидаги музей меҳмонларига замони ва маконидан қатъи назар дунё машҳурлари мезбонлик қиладилар. Дарвоқе, музей меҳмонларини ҳамон Тюссо хонимнинг шахсан ўзи кутиб олади.

Соҳиб ЖОНТОЕВ,
Тошкент Архитектура
ва қурилиш институти талабаси

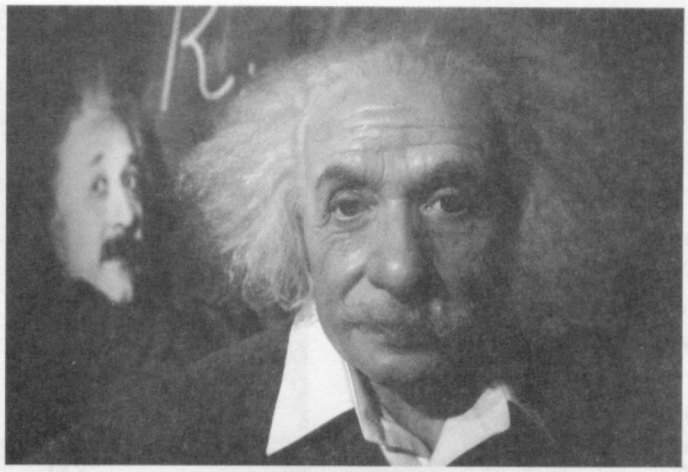

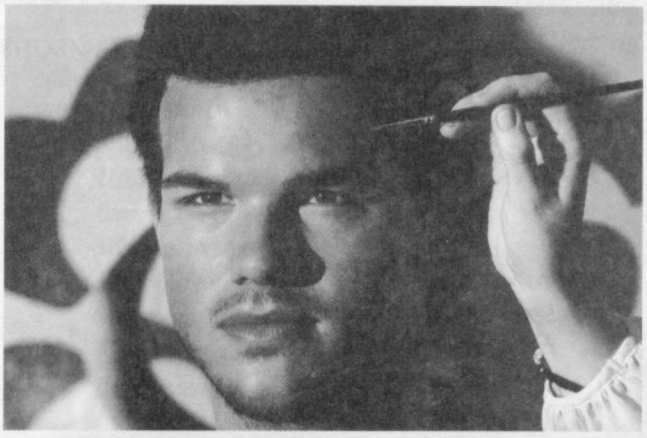

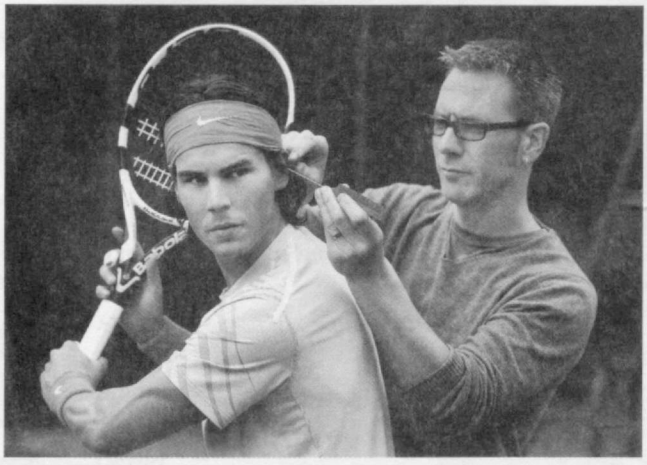

Madame Tussauds

Men Ozodlik hosilasiman

МУСАЛЛАМБОНУ

УСТОЗ ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Устоз, қаршингизда мудом жимман жим...
Сукунат ичраким гўзал бир фарёд.
Улғайиб бораяпман, бесабр, бетин,
Тарих фалсафасин қучоқлаганча.

Шарқу Ғарб тафаккур денгизи аро,
Гоҳ чақин, гоҳ ёмғир, гоҳо бўронсиз.
Шашт ила бошқарган ақл дарёсин,
Форобий топинган фозил инсонсиз.

Ҳижжалаб ўқийман юрагингизнинг
"Авесто" забт этган варақларини.
Энг чуқур қатига сиғинганимча
Тасаввур айлайман оғриқларини.

Суқрот, Арастулар қарашларида
То абад мўъжиза инсон омили.
Аҳмад Яссавийга мурожаат этсак,
Руҳнинг уйғоқлиги дилнинг комили.

Талотўп дунёнинг қайғуларидан,
Иймон рангларини туйган зотлар ким?
Тажассум васлидан излаб моҳият,
Тасаввуф таъмидан мангу тотган ким?

Ҳайрат кўзларидан боқмоқда Қуёш,
"Шашмақом" селида оқмоқда ҳаёт.
Тўққиз тўлғоғида тўққиз ой ичра,
Осмон туғиб берди бугун Муножот.

Устоз, қаршингизда мудом лолман, лол,
Саодат бешигин қучоқлаганча.

***

Февраль, февраль...
Ёмғирли кунлар,
Болалигим солар ёдимга.
Томчиларга сиғиниб беҳол,
Оҳангида ёзаман шеърлар.
Сочларимни ювади ёмғир,
Эркалайди худди отамдай.
Тарнов сувда чўмилганимча
Ва кираман уйга югуриб.
Ташқаридан баҳор нафаси,
Деразамга урилар чирт-чирт.
Қишнинг сўнгги, сўнгги
бир саси,
Қўшиқ куйлар отам ҳақида.

ГУЛХАЙРИ

Қурбақанинг майин-майин қуриллаши
Беихтиёр болаликка бошлаб кетар.
Юрагимда хотиралар шовуллашиб
Қашқадарё бўйларига ташлаб кетар.

Дарё кечиб, тентирайман бўзлаб- бўзлаб,
Қоғоз кемам сузиб кетган аро йўлда.
Оқиб кетган болалигим излаб- излаб,
Гулхайридек гуллаяпман армонзорда.

* * *

Йўқотишдан
қўрқаман
Сени,
Ҳали бир бор
топмасдан
туриб.
Юрагимнинг
алвон
гуллари,
Қўлларингдан
ўпмасдан
туриб.
Шодмонлик
бер,
мўъжиза ярат,
Боботоғнинг
эртакларидай.
Изн бергил,
бағримга
босай,
Ҳайдалган
ишқ
салтанатини.

* * *

Азизим,
шеър тўла
юрагинг ичра,
Исмим
ифорлари
таралсин
беҳад.
Ошиқ
дунёлардан
ғафлат
ичмайлик,
Ичайлик
энг ёруғ
дийдор
шаробин.

***

Мен дунёга келмадим ҳали,
Тушларимда ҳаётлигим рост.
Кипригимда кўтариб ойни
Яшаяпман Дарахтларга хос.

Мен дунёга келмадим ҳали,
Сўз денгизин ҳомиласиман.
Тўлғоғимдан уйғонар замин,
Мен Озодлик ҳосиласиман.

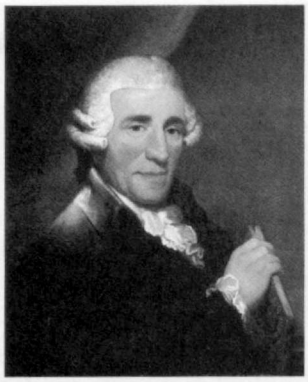

Yozef Gaydn: *Men aslo o'lmayman*

Йозеф Гайдн 1732 йилнинг 31 март куни Австриянинг Рорау қишлоғида дунёга келди. Унинг отаси Маттиас Гайдн асли фойтун ясовчи уста бўлса-да, деҳқончилик билан ҳам астойдил шуғулланар, асосийси, моҳир мусиқачи эди. У хотини ва кичкина Йозеф қуршовида арфа чалиб ҳордиқ чиқарарди. Ёш Йозеф доим отасига жўр бўларди. Унинг иқтидори бора-бора кўзга ташлана бошлагач, отаси ўйлаб қолади: ўғли ўзи каби уста бўлсинми, ёки мусиқачи? Ниҳоят, ота ўғлини ўзи туғилиб ўсган Гайнбургдаги қариндоши, мактаб директори Франкнинг ҳузурига юборишга қарор қилади. Шу тариқа Йозеф олти ёшга қадам қўяр-қўймас Гайнбургга йўл олади. Мазкур мактабда Гайдн хор таркибида қўшиқ айта бошлайди.

1739 йилда рўй берган бахтли бир тасодиф ёш санъаткорнинг ҳаётини ўзгартириб юборди. Шаҳар руҳонийси мактаб директори ҳамда Йозефни шошилинч чорлайди. Улар келишганида руҳоний ҳузурида Венадаги авлиё Стефан соборининг капельмейстери Карл Георг фон Рёйтер ўтирарди. Капельмейстер Йозефни синайди. Ҳаяжонини базўр енган Йозеф учинчи уринишда жуда чиройли куйлайди ва шу тариқа Рёйтер капелласига қабул қилинади.

Бетакрор, чиройли овози туфайли Гайднга Вена мусиқасининг кенг сарҳадлари очилади. Шу билан бирга, Йозеф олдида улкан бир муаммо юзага келди: у айни дамга қадар на Италия мусиқасидан, на сольфеджиодан сабоқ олганди. Ўта қаттиқ меҳнат, ўзига ишонч, тезда илғаб олиш қобилиятигина Гайднни бу ерда ушлаб турарди. Тинимсиз машқлар туфайли Гайдн сольфеджиода шунчалик катта ютуққа эришдики, бунга ҳатто Рёйтернинг ўзи ҳам ҳайрон қолди.

Гайднинг мавқеси сабаб 1745 йилда капеллага укаси Михаэль ҳам ортиқча қийинчиликсиз қабул қилинди. Унинг хуш овози император хонимга ёқиб тушади. Бу пайтга келиб, Гайднинг овози тобора дағаллашиб борар ва Рёйтер ундан қутулиш тадбирини кўра бошлаган эди. Ниҳоят, арзимас бир сабаб билан ўқишдан ҳайдалади. Гайдн кўчада қолади.

Не ажабки, тақдир унга яна бир туҳфа тайёрлаган эди. Дастлаб, унга Иоганн Михаэль Шпанглер ёрдам беради. Хотини ва боласи билан кичик хонада яшайдиган Шпанглер раҳми келиб, ҳайдалган бу болани ҳам қаноти остига олади.

Йозеф азбаройи нон учун черков хорларида қатнашар, яхши мусиқачига талаб чиққан жойдан қолмай, амал-тақал кун кечирарди. Ана шундай кунларнинг бирида у Мариацель черковига бориб қолди. Хорга қўшилмоқчи бўлганида, бир руҳоний уни ҳайдайди. Аммо Гайднинг табиатидаги қатъият, қайсарлик яна иш берди. Якка овоз ижросига навбат келганда, у куйлай бошлайди... натижада, саккиз кун тўйиб овқат ейди ва Венага руҳонийлар берган озроқ пул билан қайтади.

Венада эса яна кўнгилсизлик: Шпанглер уни уйида ортиқ сақлай олмаслигини маълум қилади. Лекин Гайдн бундан умидсизликка тушмайди. Чунки қисмат қаҳри ортида тақдир туҳфаси борлигини у энди яхши биларди. Йозеф фоизсиз 150 гульден қарз олиб, ижарахонага чиқади. Бу ерда эса Гайднинг ҳаётида жуда муҳим воқеа рўй беради, яъни дастлабки асари "F-dur" мессасини яратади.

Кейинроқ Гайдн яна Рёйтер капелласига қайтади. Айни дамда у нафақат бастакор, балки яхши ўқитувчи сифатида ҳам кенг танилганди. Энди унинг моддий аҳволи анча яхшиланди. Каталак хонасини ташлаб, Зейлерштетда тузуккина уйни ижарага олади.

Гайдн бу ерда органли концерт яратди. Унинг дастлабки симфонияси ҳам шу жойда яратилди. Ўша пайтларда бой зодагонларнинг ўз оркестри бўларди. Гайдн граф Морцин ҳузурига капельмейстер вазифасига ишга қабул қилинди. Унга бепул хона ҳамда 200 гульден маош тайинланди. Бу уни турмуш ташвишларидан холи қилди.

Вақти келиб, Морцин капелласи тарқатилиб, Гайдн иккинчи капельмейстер бўлиб князь Пауль Антон Эстергази хизматига ўтди. Бу даврда у турмуш ташвишларидан, пул топиш қайғусидан батамом холи бўлиб, вақтини фақат мусиқа ва капеллада тартиб ўрнатиб, мусиқачиларни бошқаришга сарфларди. Бу ерда Гайдн операттолар, симфониялар, пьесалар яратди.

Паул Антондан кейин Миклош I, Антон ва Миклош II лар ҳам Гайднни жуда ҳурмат қилиб қадрлаганлар. Унинг маоши йил сайин ошиб борар, мусиқалари эса дилларни хушнуд этарди. У Эйзенштадтда ижод қилса-да, шуҳрати бошқа мамлакатларгача етиб борган эди. Масалан, Испания қироли Карл III "баъзи бир мусиқавий пьесаларни совға қилгани учун" Гайднга олмос билан безатилган олтин тамакидон жўнатди. Бу даврда Англияда ҳам Гайднга эътибор бера бошлашди. У лондонлик ношир Вильям Форстер билан ижодий алоқа ўрнатди. Бу алоқалар баъзи зиддиятларга қарамай, Гайднга катта фойда келтирди.

1782 йилда Нью-Йоркда Гайднинг икки симфонияси биринчи марта ижро этилди. Демак, князь саройидан чиқмай ижод қилувчи Гайднинг асарлари шуҳрати океан ортигача етиб борди. Бу орада Венада Эстергазилар князи Миклош I вафот этди. У Гайднни шунчалик қадрлар эдики, унга умрининг охиригача 1000 гульден нафақа тайинлаб, васиятнома қолдиради. Янги хўжайин князь Антон саройдаги капеллани тарқатиб юборди. Фақатгина скрипкачи Луиджи Томазини ва Йозеф Гайднни олиб қолиб, уларга йиллик 400 гульден маош тайинлади...

30 йиллик хизматдан сўнг Гайдн капелладаги хизматдан озод бўлди. Князь оиласи унга йиллик 1400 гульден маош тайинлади. У Эстергазилар билан хайрлашиб, Венага йўл олади. Англиядан келган бир кимса унга: "Менинг исмим Саломон. Мен сизни бу ердан олиб кетиш учун келдим. Эртага сиз билан шартнома тузмоқчимиз", дейди. Шу тариқа Гайдн Англияга йўл олади. У ерда турли мусиқий асарлар ёзади, аслзода хонимларга мусиқадан дарс беради.

Гайдн тобора қариб борар, энди ижод қилмай қўйганди. Боладай бўлиб қолган қария арзимас кўнгилсизликдан дарҳол хафа бўлар, қувончдан эса кўзига ёш оларди.

1809 йилнинг май ойида Гайдн тўшакдан туролмай қолади. Уйга чақирилган шифокорларнинг амаллари ҳам наф бермади. 1809 йилнинг 31 май куни Вена мусиқа мактабининг машҳур бастакори Йозеф Гайдн 77 ёшида вафот этди. Вафотидан 5 йил ўтгач, улкан санъаткорнинг қабри устига ёдгорлик ўрнатилди ва қабртошига унинг ўзи айтган: "Мен асло ўлмайман", сўзлари ёзиб қўйилди.

Шермурод СУБҲОН тайёрлади

"Samoviy" otlar

Хитой манбаларида бу ўлка Довон, бошқа манбаларда эса Паркана деб-йилган. Бу давлат, тахминан, милоддан аввалги III асрдан милоднинг II асрларигача мавжуд бўлган. Унинг бугунги номи эса – ўзимизнинг олтин водиймиз – Фарғонадир...

Ушбу водий тарихига доир маълумотлардан бири милоднинг I-II асрларига доир Хитой солномаларида учрайди. Бу ўлкада бўлган хитойлик сайёҳ Чжан Цянь шундай деб ёзади: "Довон диёрида 70 тача каттакичик шаҳар бор. Аҳолисининг сони бир неча юз мингга етади. Қуроллари ўқ-ёй ва найзалардан иборат. Халқи от чоптириб, ўқ отишга моҳир".

Хитой ҳукмдорлари бир неча бор шу давлатни босиб олмоқчи бўлдилар, бироқ уларнинг ҳаракатлари беҳуда кетади. Хитой ҳукмдорларини кўпроқ Фарғонанинг наслдор отлари қизиқтирарди. Ҳатто улар отлар наслининг бирига "Самовий" деб ном берган эдилар.

Қадим Фарғонада "Самовий" дея сифатланган отлар зотидан тарқалган ғоят наслдор отлар парвариш қилинган. Ривоятларга кўра, Довон атрофидаги тоғларда ёввойи отлар яшаган. Уларни тутиш ва қўлга ўргатишнинг иложи бўлмаган. Шунинг учун зотдор бияларни танлаб, ўша тоғ ёнбағирларига ҳайдашган. Биялар ва ёввойи айғирларнинг насли "Самовий" деб номланган.

Милоддан аввалги II аср охирида бу наслли отлар овозаси Хитойгача боради. Уларни "қанотли отлар" ҳам дейишган. Қадимги Хитой солномаларининг бирида шундай маълумотлар учрайди: "Ғарбий сарҳадларда саёҳатда бўлган элчи Чжан Цянь Хитой императорига Фарғона водийси отлари ҳақида маълумот беради. Императорнинг "Самовий" отларга иштиёқи ортди". Ҳукмдорнинг қизиқишига сабаб бор эди. Чин ўлкаси отлари унчалик чопағон эмас, бу эса жангчиларга талай қийинчиликлар туғдирарди. "Самовий" отлар айнан уларнинг орзусидаги отлар эди.

Аммо Довон давлати бу отларни Хитой элчиларига бергиси келмади. Шунда император элчи қилиб Че Лин деган одамни совға-саломлар ҳамда олтиндан ишланган от ҳайкали билан Довонга жўнатди. Қандай бўлмасин, у арғумоқларни қўлга киритиши зарур эди.

Довон ҳукмдори элчи талабига рад жавобини берди. Бу жавоб Довон билан Хитой ўртасидаги урушга сабаб бўлди. Хитойликлар учун бу юриш омадсиз бошланади. Эрамиздан аввалги 104 йилнинг баҳорида чигирткалар "юриш" қилиб, Дунъхуангача ўсган ўт ва майсаларни еб кетади. Бунинг оқибати ўлароқ, отлар юриш бошиданоқ озуқасиз қолади. Шу тариқа Довонга биринчи юриш мағлубият билан якун топди. Иккинчи юришга жуда катта қўшин тўпланади. Ли Гуан-ли қўшинни икки йўл орқали – жануб ва шимолдан қўяди. Шундан сўнг хитойликлар Довонгача қийинчиликсиз етиб олади. Бу сафарги юришда Хитой ҳукмдорининг қўшинлари 60 минг нафар эди. Довон сари 50 нафар саркарда қўшинлари билан жўнади. Улар Эрши шаҳрини қамал қилдилар. Шаҳарга келадиган сув йўлини тўсдилар ва қамалнинг қирқинчи кунида қалъанинг ташқи деворини буздилар. Шунда Довон ҳукмдори билан сулҳ тўғрисида музокаралар бошланади. Иложсиз қолган ҳукмдор хитойлик-ларга арғумоқларни беришга розилик билдирди. Хитойликларнинг ўзлари Қанғ давлатидан мадад етиб келишидан чўчиб, шу сулҳга рози бўладилар ва Эршига кирмай, "Самовий" отларни олиб, ортга қайтадилар.

Биласизми?

Хитой солномаларида Довон – "Даюань" деб аталган, у "жуда ҳам гўзал жой" деган маънони англатади. Бошқа манбаларда эса Паркана дейилган.

Довон давлати Хитой ва Европанинг бошқа мамлакатлари билан бўлган халқаро савдода муҳим ўрин тутган.

Маълумотларга кўра, милоднинг II асрида Довон давлати барҳам топади ва унинг ерлари Кушон подшолигига қўшиб олинади.

Довоннинг пойтахти – Эрши бўлган.

Паркана орқали Буюк Ипак Йўли ўтган.

Довон давлатининг тили сўғд, Парфия халқларининг тилига ўхшаш бўлиб, аҳолиси 300.000 – 500.000 кишига яқин бўлган.

Улуғбек РАҲМОНҚУЛОВ
тайёрлади

Qishki kiyim: moda va foyda

Мана, интиқиб кутилган қиш ҳам кириб келди. Бу мавсум иссиқ қишки кийим, қалпоқлар ҳамда шарфлар вақти. Иссиқ кийим чин маънода "жоннинг ҳузури". Кардиологларнинг таъкидлашича, совуқда юрак хасталиклари 5 фоизга кўпаяр экан. Ушбу саҳифада совуқ кунларда иссиқ кийимнинг ўрни, шунингдек, тўғри кийиниш орқали мавсум билан боғлиқ турли хасталикларнинг олдини олиш ҳақида билганларимиз билан ўртоқлашамиз.

БОШ КИЙИМ КИЙИБ ЮРИНГ!

"Қалпоқ кийинг, йўқса, менингитга чалинасиз!" Катталаримизнинг бу ҳавотири тўғрими? Аслида менингитга бош кийимнинг дахли йўқ. Бу касаллик инфекцион вирус орқали тарқалади. Бироқ бу совуқ ҳавода бош яланг юраверишмумкин дегани эмас. Бошнинг совуқ қотиши эшитиш қобилияти йўқолишига олиб келади, юзнинг асаб тизимини ишдан чиқаради. Бир марта совуқ қотиб касаллик орттирган бошни беш йил даволашгани ҳақида фактлар бор. Бош кийимда ўнғайсиз кўринишдан қўрқманг! Зеро, кўркамлик саломатликда. Демак, барча замонлар учун ҳам бирдай замонавий мода — соғлик!

КАПЮШОНМИ ЁКИ ҚАЛПОҚ?

Яхши капюшон қалпоқдан дуруст, у нафақат бошни тўлиқ ёпади, балки бўйинни ҳам совуқдан сақлайди. Лекин капюшоннинг камчилиги шундаки, ён томонни кўришни қийинлаштиради. Бу эса йўлни кесиб ўтишда ҳалақит беради. Бош кийим танлаётганда шу сингари ҳолатларни ҳисобга олиш лозим.

Айтганча, доимий равишда бош кийими кийиш соч тўкилишига сабаб бўлмайди. Аксинча, совуқда бош кийимсиз 10 дақиқадан ортиқ юриш сочнинг заифлашуви, касалланиши, охир-оқибат, тўкилишига олиб келади. Мода ишқибозлари айни фактни ҳам ҳисобга олишса, ёмон бўлмайди.

ШАРФ ТАҚИНГ!

Шарф иккита муҳим функцияни бажаради. Биринчидан, совуққа анча таъсирчан томоқни шамоллашдан асрайди. Иккинчидан, шарф бўйинни иссиқ тутади. Шарфнинг қандай матодан тайёрлангани ҳал қилувчи аҳамиятга эга эмас. Асосийси, шарф қулай бўлиши керак. Шарфнинг чиройлилиги, расм бўлган материалдан тўқилиши каби хислатлар иккинчи даражалидир.

Меъёрида иссиқ кийининг!

Ҳеч бир кийим ўзича иситмайди. Кийим фақатгина тана ҳароратини сақлаб туради. Кийим қанча кўп (қават-қават) бўлса, шунчалик шамол кириши камайиб, иссиқлик сақланади. Агар ҳаддидан ошириб юборсангиз, албатта, терлаб кетасиз. Бу эса, шубҳасиз, совуқ қотишга олиб келади. Демак, ҳар ишда бўлгани каби иссиқ кийинишда ҳам меъёр муҳим.

СУНЪИЙ ВА ТАБИИЙ МАТОЛАР

Сунъий матодан тикилган кийим "нафас олмайди", ортиқча намликни ўзида сақлаб қолади ва шу сабаб ноқулайлик келтиради. Жунли мато ҳаттоки хўл бўлса ҳам, ўзининг иссиқ ушлаш хусусиятини йўқотмайди. Шунингдек, бундай матодан тикилган кийим "нафас олади" ва ноқулайлик келтириб чиқармайди. Демак кийим танлашда чиройга эмас, матонинг табиий эканига эътибор берган маъқул.

ҚЎЛҚОПДА ГАП КЎП

Қўлқоп совуқ ҳавода қўлни асрабгина қолмай, балки қўл териси қуримаслиги, ёрилмаслигига ҳам хизмат қилади. Чунки совуқда иссиқни чиқариб юбормаслик учун қўл териси тўқималари таранглашади. Айнан шунда қўлқоп қўл келади. Бу жараён америкалик кардиологлар томонидан "янги йил хуружи" деб ном олган. Ундан кўпроқ тўладан келган эркаклар азият чекишади.

Қўлқоп танлашда ҳам, аввало, қулайликка эътибор

қаратиш лозим. Қўлқоп қўл ҳаракатларини имкон қадар чекламаслиги, табиий матодан тайёрлангани маъқул.

ОЁҚНИ ИССИҚ ТУТИНГ!

Оёклар совуққа жуда таъсирчан. Оёқ кийимининг пошнаси қанчалик баланд бўлса, оёқ шунчалик иссиқлигини йўқотади. Баланд пошнали оёқ кийим олишдан сақланинг. Ортопедлар бундай оёқ кийимларни кийишни тавсия қилмайдилар. Оёқ кийим танлашда ҳам унинг сизга лойиқлиги, тагчарми қалинлиги, ичидаги иссиқ қатлам табиий юнгдан эканлигига аҳамият беринг.

ХУЛОСА

Совуқ ҳавода иссиқ кийинишнинг саломатликни сақлашда ўрни тенгсиз. Қолаверса, қалин, иссиқ кийим ҳар доим ҳам хунук бўлавермайди. Асосийси, ўзингизга ярашадиган, сизни совуқдан аниқ асрайдиган кийим танлашда. Унутманг, ахир энг кўркам одам соғлом одамдир.

Нигина ҚОДИРОВА тайёрлади

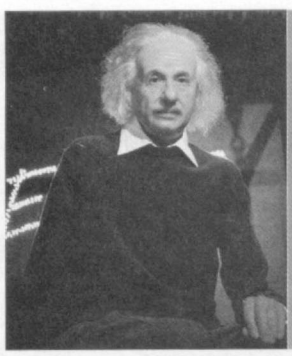

EYNSHTEYNING SO‘NGGI SO‘ZI...

* * *

Чой бундан 2000 йил муқаддам Хитойда пайдо бўлган. У ҳақидаги биринчи китобни милоднинг 780 йилида хитойлик адиб Лу Юй ёзган. «Chatszin» деб номланган бу асарда чой етиштириш, тайёрлаш ва истеъмол қилиш усуллари ҳақида ҳикоя қилинади. Ўзбекча «чой» сўзи ҳам хитойча «ча» сўзидан келиб чиққан бўлиши мумкин. Дарвоқе, чой тайёрлашни алоҳида маросимга айлантириб юборган японлар унинг «қора»сини «коча», «кўк»ини эса «оча» деб аташади.

* * *

Уолт Дисней болалигида бир бойқушни қийнаб ўлдирган. Шундан сўнг у жониворларни мультфильмларда “тирилтириш”га киришган.

* * *

“У асосий мақсад эмас, балки янги кунга тайёргарлик воситаси бўлиши лозим” тарзида иш тутган Наполеон ҳамда Эдисон бир кеча-кундузда бор-йўғи 4-5 соатгина ухлашни одат қилганлар. Маълумотларга кўра, уларнинг ўз ишига катта қизиқиш билан ёндашганлиги боис, унча-мунча толиқишни сезмаганлар. Бироқ Эйнштейнда мутлақо бунинг акси кузатилган. Буюк олим ҳамиша 10 соатдан кўп ухлаган. Ҳатто яқин дўстлари ҳазиллашиб, уни «уйқучи» деб ҳам аташган. Ваҳоланки, Эйнштейн даврида 10 соатдан кўп ухлашни одат қилган «уйқучи»лар сони умумий аҳолининг 4 фоизинигина ташкил этган.

* * *

Эйнштейннинг сўнгги сўзлари ўзи билан бирга кетган – ёнида ўтирган аёл немисчага тушунмаган.

* * *

Инглиз ёзувчиси Виржиния Вулф аксар китобларини тик турган ҳолда ёзган.

* * *

Сара Бернар 13 ёшли Жульетта ролини 70 ёшида ўйнаган.

* * *

Телефон кашфиётчиси Александр Белл онаси ва хотинига бирор марта ҳам қўнғироқ қилмаган – улар гунг бўлишган.

* * *

Ҳиндистонлик 70 ёшли Гаури Банержи исмли одам 25 йил давомида кўзи ожизликдан азият чекди. Кунларнинг бирида эса эшик кесакисига бошини қаттиқ уриб олгач, у кўра бошлади. Аммо, буни қарангки, кучли зарб натижасида бечора кар бўлиб қолди. Лекин бундан руҳи тушмаган жаноб Банержи: “Карлик кўрликдан афзал”, – деди.

* * *

Техасдаги илонхўр қушлар анча эпли эканлар. Улар уялари ивирсиб кетса, егани олиб келган илонларни уяга қўйиб юборишар экан. Илон жаҳл устида уядаги барча чиқиндиларни ямламай ютишга тушаркан. Қарабсизки, уя ёғ тушса ялагудай топ-тоза бўлиб қолади.

* * *

Чумчуқ бўйнидаги умуртқалар сони жирафаникидан икки баравар кўп экан.

* * *

Ўрдак ва ғозлар 110 даражагача совуққа бардош бера оладилар.

* * *

Юмронқозиқ бир дақиқа ичида уя қазиб, яширина олади. Бир кунда эса 68 метр узунликдаги туннел кавлашни уддалайди.

* * *

Ҳиндистонда на бир қуш қўнадиган, на бир ҳайвон ёндашадиган ғаройиб дарахт бор. Ундан ҳатто одамлар ҳам ўзларини тортадилар. Сабаби — электр токи. Мазкур дарахт танасига тегилганда, кишини эсанкиратадиган даражада ток уради. Шунингдек, у компас милларига 15-20 метр наридан таъсир кўрсата бошлайди. Дарахтда ҳосил бўладиган электр кучланиши ҳар доим ҳам бир хил бўлавермайди: тушда кучланиш кўпайса, тунда нисбатан пасаяди. Ноёб дарахтнинг ана шу хусусияти сабаб, жони борнинг бари ундан ўзини олиб қочади.

* * *

Ғаройиб ўсимликлар борасида сўз кетганда, балса дарахтини четлаб ўтиб бўлмайди. Унинг ёғочи ўта енгиллиги билан кишини ҳайратга солади. Балсанинг қулоч етмас ходаларини бир киши ҳеч қийналмасдан кўтара олади. Унинг энсиз тахтаси шамолда бир варақ қоғоздек енгил парвоз қилиши одамни ҳам ажаблантирмай қўймайди. Балса сув сатҳида пўкакдай қалқийди. Ундан ясалган солда олти киши юк-анжоми билан бемалол сузиб юра олиши мумкин.

* * *

Ява оролида “Қирол наврўзгули” деб аталадиган ўсимлик ўсади. У доривор сифатида қадрланмаса-да, ғаройиб хислатлари сабаб эъзозланади. Қирол наврўзгули сўниқ вулқон этагида ўсиб, фақат вулқон уйғонишидан сал олдин гуллайди ва маҳаллий аҳолини бўлажак офатдан огоҳ қилади.

Интернет асосида Нигина тайёрлади

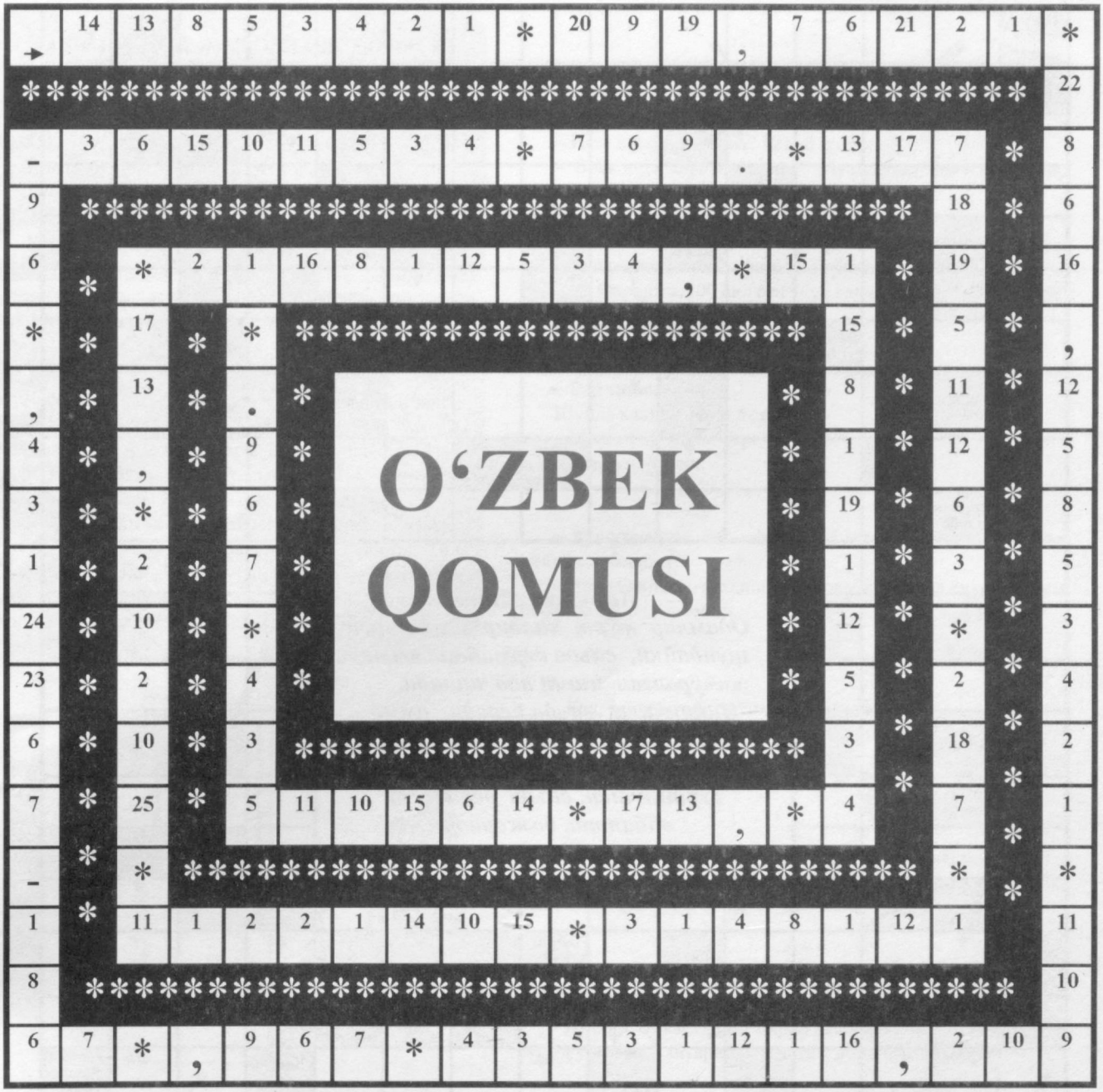

“ЎЗБЕК ҚОМУСИ” МУАММОНОМАСИ

Аввало қуйида таърифланиб, рақамларда ифодаланган калит сўзларни топинг.

1. Давлат рамзларидан бири - 4, 18, 9, 7.

2. Ҳуқуқшунос олим, академик, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, “Мустақил Ўзбекистоннинг Конститутцияси” асари муаллифи - 13, 9, 1, 17, 1, 18, 16.

3. Республикамиз Парламентининг юқори палатаси - 11, 18, 3, 1, 12.

4. Бош Қомусимизнинг 25-моддасидан: “Ҳар ким – 20, 9, 19, 5, 3, 8, 5, 19 ва шахсий дахлсизликка эга”.

5. “Давлат суверенитети” бобидан: “Ўзбекистон Республикасининг пойтахти - 12, 6, 21, 19, 18, 3, 12 шаҳри”.

6. Қомусимизнинг “Оила” бобидан: “ Оналик ва – 7, 6, 8, 1, 8, 5, 19 давлат томонидан муҳофаза қилинади”.

7. Давлат ҳокимияти томонидан қабул қилинган, барча учун мажбурий бўлган ижтимоий-ҳуқуқий меъёр ва муносабатларни белгиловчи расмий қоида – 14, 6, 3, 10, 3.

8. Бош Қомусимизнинг XI боби номидан: “ Фуқароларнинг 7, 10, 9, 24 лари.”

9. Бирор тизимга тааллуқли қонунлар мажмуаси - 19, 6, 2, 18, 19, 11.

10. Республикамиз вилоят шаҳар ва туманларида Давлат бошқарув органи – 25, 6, 19, 5, 15, 5, 22, 12.

11. “Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси”дан ҳар биримизда юзага келадиган фахрланиш, ифтихор туйғуси – 23, 10, 9, 10, 9.

Энди калит сўзлар жавобларидаги ҳарфлар асосида шаклдаги рақамларда ифодаланган муаммономани ҳал этинг. Бунда улардан атоқли шоир, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Ориповнинг “Ўзбек қомуси” шеъридан тўрт мисра аён бўлади.

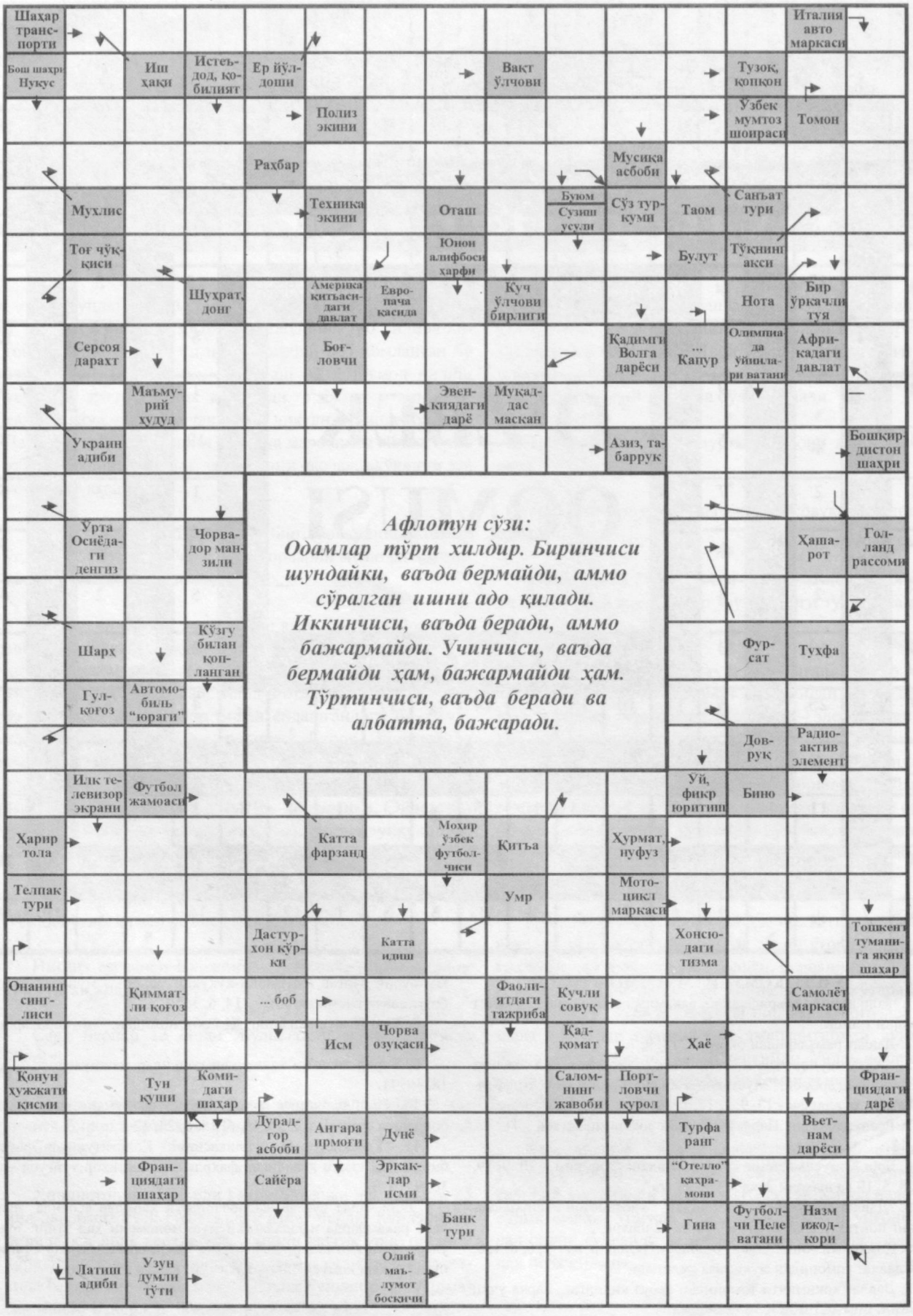

Афлотун сўзи:
Одамлар тўрт хилдир. Биринчиси шундайки, ваъда бермайди, аммо сўралган ишни адо қилади. Иккинчиси, ваъда беради, аммо бажармайди. Учинчиси, ваъда бермайди ҳам, бажармайди ҳам. Тўртинчиси, ваъда беради ва албатта, бажаради.

Тузувчи: Фозилжон ОРИПОВ

“ЎЗБЕКИСТОН ФУТБОЛИ ЙИЛНОМАСИ” КРОССВОРДИНИНГ ЖАВОБЛАРИ:

Ёйлар бўйича ўнгга: О‘. 1912. Z. 1992. B. 1926. E. 1954. K. 1993. I. 1970. S. 1995. T. 1998. O. 1913. N. 2011.

Ёйлар бўйича чапга: О‘. 1916. Z. 1915. B. 1994. E. 1920. K. 1956. I. 1996. S. 1974. T. 1999. O. 1997. N. 2010.

Шакл атрофида: Абдураимов. Красницкий. Раҳматуллаев. Ирисметов.

СКАНВОРДНИНГ ЖАВОБЛАРИ:

Энига: Қўқон. Детектив. Вертолёт. Тикан. “Тико”. Муаммо. Ор. Собит. Тола. Баҳс. Оқибат. Рози. Иноқ. Сопрано. Кийик. “ИЛ”. Атом. Илм. Хина. Модда. Алла. Улоқ. Лорд. Кон. Лира. Доси. Опа. Ар. Пул. Далв. Емиш. Ватин. Ирқ. Роллан. Пат. Из. Адиба. Роман. Ёт. Лас. Кана. Канарейка.

Бўйига: Автомобиль. Европа. Енот. Ёки. Истак. Нотиқ. Уран. Мисқол. Барно. Атлас. Омилкор. Тил. Олимпиада. Драп. Литосфера. Тарих. Отойи. Нумизматика. Чад. Олам. Давр. Ўтин. Ян. Амазонка. Зинҳор. Ҳосилдор. Лаос. Уд. Иш. Аён. Нивелир. Дафна. Палак. Артист. Хантал.

– Торт уни оёғидан!

* * *

– Қўшнижон, эримдан хавотирдаман. Мушук косадаги қаймоқни еб қўйган экан, дарёга чўктириш учун олиб кетганди. Ҳалиям қайтмади.

– Нега хавотир оласиз? Келиб қолар.

– Вой, нега хавотир олмай? Мушукнинг қайтганига бир соатдан ошди, ахир!

* * *

Бир одамнинг кўзига фаришта кўринди ва ундан сўради:

– Эй Фаришта, 100 йил сен учун қанча вақтга тўғри келади?

– Бир зум.

Ҳалиги киши яна сўради:

– Бир миллион сен учун қанча пул?

– Бир тийин.

Шунда ҳалиги киши деди:

– Менга бир тийин бер.

– Бир зум кутгин.

* * *

– Тушунмадим, бир оёғингга этик, бир оёғингга туфли кийиб олибсанми?

– Об-ҳавони эшитмадингми, айрим жойларда ёмғир, айрим жойларда қор ёғар эмиш.

* * *

Икки болакай суҳбати:

– Кел, ҳайвонот боғи ўйинини ўйнаймиз.

– Майли, фақат қандай қилиб ўйнаймиз?

– Масалан, мен маймун бўламан, сен эса менга банан отасан.

* * *

–Хотин, бунча имиллайсан, меҳмонга кечикаяпмиз, ахир!

– Жуда бесабрсиз-да! Бир соатдан бери шошилтирасиз, икки дақиқада тайёр бўламан, дегандим-ку!

* * *

– Сизнинг касалингиз жиддий, қандайдир куч сизни ўғирлик қилишга ундайверар экан.

– Дўхтир, бу касалнинг бирор давоси борми?

– Ручкамни қайтариб берсангиз, дори ёзиб бераман.

– Унчалик каттик боғлаб юбормадимми?

– Ҳали ухлаганим йўқ, биляпсизларми? Ҳали ухлаганим йўқ!

Olamlar chorrahasida

Жимликни куйлаётган одамни ёки сукунатни тинглашни тасаввур қилиш мумкинми? Рассомларнинг асарларини кузата туриб, кўпда шу фикрга келади киши. Рассомнинг бирор асари ўз олдига бир одамни михлаб қўя олдими, демак, унинг меҳнати самара берибди. Баъзан оддийгина кўринган тасвирни чизиб кўрмоқчи бўлсак, узоқ ўйланиб қоламиз, ишни нимадан бошлашни билмаймиз. Бу масалада мутахассисга мурожаат қилиб қўя қоламиз. Бу мутахассисни... бир сўз билан рассом атаймиз.

Рассом Умида Эрматова 1981 йил Тошкент шаҳрида таваллуд топган. У 2000 йили Бенков номидаги Республика Рассомлик коллежининг либос тарихи бўлимини тамомлаб, 2001 йил Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институтининг Санъатшунослик факультетига ўқишга кирди. Шу йили "Миср рассомлар нигоҳида" номли кўргазмада Алишер Навоийнинг "Лисон ут-тайр" асари асосида яратилган либослар коллекциялари билан иштирок этди. 2002-2003 йиллар давомида "Дунёнинг яралиши", "Қалбимнинг очилмаган олами" номли рангли асарлар сериясини яратди. 2003 йилда Ўзбекистон Бадиий Академиясида "Аёл мадҳи", "Ассалом, Наврўз", "Ҳамкасблар мулоқоти" республика бадиий кўргазмаларида ўзининг "Қалбимнинг очилмаган олами" номли рангтасвир асарлари туркуми билан муваффақиятли иштирок этди. Шунингдек, Умида турли тадбирларда либослар рассоми сифатида ҳам қатнашиб келмоқда. У профессор, академик Баҳодир Жалолов ҳамда Жавлон Умарбековлардан рассомлик сирларини ўрганди.

Яқинда Ўзбекистон Бадиий Академияси, Ўзбекистон Бадиий Ижодкорлар уюшмаси, Камолиддин Беҳзод мемориал боғ-музейи Умида Эрматованинг "Оламлар чорраҳасида" номли шахсий кўргазмасини тақдим этди. Кўргазма намойишига ижодкорнинг турли жанрларда ишланган 60 га яқин асари қўйилган. Буларга "Кунгабоқар", "Она", "Никоб", "Тақдир" ва "Интизорлик" кабиларни мисол қилиш мумкин.

Умиданинг асарларида аёл қалбининг нозик қирралари акс этади. Унинг ишларини кузата туриб, олис орзуларни, кўнгилнинг туб-тубида яшириниб ётган туйғуларни, ўтмиш ва келажак ҳақидаги уйғоқ тасаввурларни ҳис қилиш мумкин. Умида Эрматованинг ижодига баркамоллик тилаб, янги-янги кўргазмалари, либослар тўпламларини кутиб қоламиз.

Комил ЖОНТОЙ тайёрлади

Umida ERMATOVA

Сирли Шарқ

"Зороастризм" сериясидан

Баҳор манзараси

4500

Yanvar

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
		2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Fevral

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

Mart

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Aprel

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

May

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Iyun

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Iyul

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Avgust

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Sentabr

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Oktabr

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Noyabr

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Dekabr

D	S	Ch	P	J	Sh	Y
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

2013

“Obod turmush yili”

Yangi yil barchamizga yaxshi yangiliklar va yangi yaxshiliklar keltirsin!

ISSN 2091-5330

Yangi mavsum uchun obuna davom etmoqda!
Indeks: yakka obunachilar uchun – 820, tashkilotlar uchun – 806.